

56091

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

56091

İSTANBUL'DA MEYDANLARIN
PEYZAJ AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hülya GÜLTEKİN

Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

Danışman : Doç. Dr. Yalçın ÖZGEN

İ.İ. TÜRKİYE İNŞAAT KURUMU
MİMARLIK VE PEYZAJ MİMARLIĞI

OCAK - 1996

ÖNSÖZ

"İstanbul'da Meydanların Peyzaj Açısından Değerlendirilmesi" adını taşıyan bu çalışmada İstanbul Kenti'nin önemli kesişme noktalarında bulunan altı meydan seçilerek incelenmiştir.

2600 yıllık tarihi bir öneme sahip olan İstanbul Kenti'nde irili ufaklı birçok meydan bulunmaktadır. Bu meydanlar iskelelerin, camilerin, medreselerin, üniversitelerin çevresinde gelişmişlerdir.

Bu araştırmada önemli düğüm noktalarında bulunan, tarihi ve kültürel açıdan büyük önem taşıyan Beyazıt, Beşiktaş, Sultanahmet, Taksim, Ortaköy ve Üsküdar Meydanları seçilmiştir. Bu meydanlardaki doğal, kültürel ve tarihi mirası koruyarak sürekliliğini sağlamak düşüncesiyle hareket ederek çağdaş fonksiyonlar kazandırmaya çalışılması gereklidir.

Bu konuda değerli bilgi ve düşünceleriyle çalışmalarına yön veren Sayın Hocam, Doç. Dr. Yalçın ÖZGEN'e ve manevi desteğini esirgemeyen aileme teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Bahçeköy İSTANBUL
Ocak, 1996

Hülya GÜLTEKİN

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	I
İÇİNDEKİLER	II
ÖZ VE ABSTRACT	IV
ŞEKİL LİSTESİ.....	V
FOTOĞRAF, HARİTA, TABLO LİSTESİ	VII
I. GİRİŞ	1
I.1. Meydan Kavramı ve Gelişmesi.....	1
I.1.1. Şehir Meydanında Mekan Etkisi	3
I.1.2. Meydanların Ölçü ve Oranları	6
I.1.3. Meydanların Döşemeleri.....	8
I.1.4. Meydanlarda Plastik	9
I.1.5. Meydanlarda Kentsel Peyzaj Planlama İlkeleri	10
II. MATERYAL VE METOD	14
II.1. Materyal	14
II.1.1. İstanbul Kenti'nin Doğal Çevre Verileri.....	14
II.1.1.1. Topoğrafik Durum	14
II.1.1.2. İstanbul İklimi	14
II.1.1.2.1. Işık-Gölge	15
II.1.1.2.2. Güneşlenme-Bulutluluk	16
II.1.1.2.3. Rüzgar	16
II.1.1.2.4. Nem -yağış.....	17
II.2. Metod.....	17
III. BULGULAR	19
III.1. Beyazıt Meydanı	19
III.1.1. Beyazıt Meydanı Tarihi Gelişimi	19
III.1.2. Beyazıt Meydanı Sınırlayıcıları.....	26
III.1.3. Beyazıt Meydanı'nda Ulaşım	26

III.1.4. Beyazıt Meydanı'ndan Yararlanan Kullanıcılar	30
III.1.5. Beyazıt Meydanı'nın Peyzaj Açısından İncelenmesi.....	33
III.2. Beşiktaş Meydanı.....	36
III.2.1. Beşiktaş Meydanı'nın Konumu	36
III.2.2. Beşiktaş Meydanı'nda Ulaşım	36
III.2.3. Beşiktaş Meydanı'nın Peyzaj Açısından İncelenmesi	37
III.3. Ortaköy Meydanı	40
III.3.1. Ortaköy Meydanı'nın Tarihi Gelişimi.....	40
III.3.2. Ortaköy Meydanı'nın Peyzaj Açısından İncelenmesi	44
III.4. Sultanahmet Meydanı	52
III.4.1 Sultanahmet Meydanı Tarihi Gelişimi.....	52
III.4.2. Sultanahmet Meydanı ve Yakın Çevresindeki Tarihi Yapı ve Anıtlar	55
III.4.3. Sultanahmet Meydanı'nın Peyzaj Açısından İncelenmesi	56
III.5. Taksim Meydanı	58
III.5.1. Taksim Meydanı Tarihi Gelişimi.....	58
III.5.2. Taksim Meydanı ve Yakın Çevresinde Bulunan Yapı ve Anıtlar	62
III.5.3. Taksim Meydanı İçin Yapılmış Plan ve Projeler.....	64
III.6. Üsküdar Meydanı	67
III.6.1. Üsküdar Yerleşmesinde ve Üsküdar Meydanı Çevresinde Ulaşım	68
III.6.2. Üsküdar Meydanı Sınırlayıcıları	69
III.6.3. Üsküdar Meydanı'nın Peyzaj Açısından İncelenmesi	69
IV. TARTIŞMA VE SONUÇ	74
V. ÖZET	77
SUMMARY	78
VI. KAYNAKLAR.....	79
VII. EKLER	81
VIII. ÖZGEÇMİŞ	82

ÖZ

"İstanbul'da Meydanların Peyzaj Açısından Değerlendirilmesi" adını taşıyan bu çalışmada, İstanbul Kenti'nde önemli bir tarihi geçmişe sahip ve yoğun bir kullanım talebi olan altı meydan örneği seçilerek incelenmiştir. İskelelerin, camilerin, medreselerin, üniversitelerin yanında gelişerek insanları çeşitli amaçlarla biraraya getiren bu meydanlar; Beyazıt Meydanı, Beşiktaş Meydanı, Sultanahmet Meydanı, Taksim Meydanı, Ortaköy Meydanı ve Üsküdar Meydanları'dır.

Bu meydanların, doğal ve kültürel değerleri korunarak, kazandırılacak çağdaş fonksiyonlarla turizm ve rekreasyon alanı olarak düzenlenmelidir.

ABSTRACT**"THE DETERMINATION OF THE VALUES OF SQUARES IN ISTANBUL FROM THE LANDSCAPE POINT OF VIEW"**

Selected six examples of squares which have got a historical past and people use more, are examined in this work called "The determination of the values of squares in İstanbul from the landscape point of view" By taking from around the mosques, universities, seaports and official buildings the squares, have gathered people for various aims. These squares; are Beyazıt Square, Beşiktaş Square, Sultanahmet Square, Taksim Square, Ortaköy Square and Üsküdar Square.

These squares should be planned as a touristic and recreational area taking into consideration its historical, natural and cultural values.

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Açık köşeli meydanlar	5
Şekil 2: Kapalı köşeli meydanlar	5
Şekil 3: Lynch'e göre kent imgesini oluşturan beş öge	8
Şekil 4: İstanbul'da gölge uzunlukları	16
Şekil 5: Matrakî'nin 16.yy tarihli İstanbul panoramasında Eski Saray ve Beyazıt Külliyesi	20
Şekil 6: 1923-24 yılları arasında yeniden düzenlenen meydan ve ortadaki havuz.	22
Şekil 7: Meydan'da yapılan düzenleme çalışmalarının birinde Veznecilerden gelen yol Ordu Caddesi'ne bağlanmıştır.	23
Şekil 8: Beyazıt Meydanı'nın yüzyıllara bağlı olarak gelişimi	24
Şekil 9: Beyazıt Meydanı için verilen teklif projeler	25
Şekil 10: Beyazıt Meydanı ve çevresindeki anıtsal yapılardan bir görünüm	27
Şekil 11: Ordu Caddesi'den Beyazıt Meydanı ve çevresindeki yapıların görünüşü.	28
Şekil 12: 19. yy.'da Beyazıt Meydanı ve yakın çevresi	29
Şekil 13: Günümüzde Beyazıt Meydanı	29
Şekil 14: Tarihi yarımada da tramvay sistemi gelmeden önceki ulaşım ağı	31
Şekil 15: Tarihi yarımada tramvay sistemi geldikten sonraki ulaşım ağı	31
Şekil 16: Düzenlemeden sonra Beşiktaş Meydanı'nda ulaşım	38
Şekil 17: Ortaköy Meydanı'nda bir görünüm	42
Şekil 18: Ortaköy Camii, Esmâ Sultan Yalısı, iskele	41
Şekil 19: Ortaköy Meydanı çevre düzenleme planından bir detay	43
Şekil 20: Ortaköy Meydanı	45
Şekil 21: Ortaköy Meydanı'nda camii önüne döşenen çarkıfelek motif detayı.....	46
Şekil 22: Ortaköy Meydanı'nın perspektif görünüşü	48
Şekil 23: Ortaköy Meydanı'nda kullanılan sokak tabelaları.	49
Şekil 24: Ortaköy Meydanı'nda kullanılan aydınlatma elemanları	49
Şekil 25: Ortaköy Meydanı döşeme detayı	50
Şekil 26: Ortaköy Meydanı aydınlatma elemanları detayı.....	50
Şekil 27: Ortaköy Meydanı ağaç dibi koruma elemanlarından detay	51
Şekil 28: Cami yanındaki küçük çeşme ve oturma elemanı	51

Şekil 29: Sultanahmet Camii Meydanı.....	52
Şekil 30: Bartlett'in çizgisiyle Sultanahmet Camii.....	54
Şekil 31: Sultanahmet Camii.....	55
Şekil 32: Sultanahmet Meydanı ve çevresindeki anıtlar.....	56
Şekil 33: Taksim Meydanı'nın düzenlemeden sonraki ulaşım	60
Şekil 34: Taksim Meydanı'na ve ulaşım düzenine tepeden bakış.....	61
Şekil 35: Taksim Meydanı proje yarışmasında birincilik ödülünü kazanan proje	65
Şekil 36: Taksim Meydanı proje yarışmasında ikincilik ödülünü kazanan proje.....	65
Şekil 37: Taksim Meydanı proje yarışmasında üçüncülük ödülünü kazanan proje.....	66
Şekil 38: 1987 yılında açılan Üsküdar Meydanı kentsel tasarım yarışmasında birincilik ödülünü kazanan proje	71
Şekil 39: 1987 yılında açılan Üsküdar Meydanı kentsel tasarım yarışmasında ikincilik ödülünü kazanan proje	72
Şekil 40: 1987 yılında açılan Üsküdar Meydanı kentsel tasarım yarışmasında üçüncülük ödülünü kazanan proje.....	73

FOTOĞRAF, HARİTA, TABLO LİSTESİ

- Fotoğraf 1: Bir bayram gününde Beyazıt Meydanı
- Fotoğraf 2: Meydanı kullanan seyyar satıcılar ile birlikte Beyazıt Meydanı
- Fotoğraf 3: Beyazıt Meydanı ve yakın çevresinden görünüm
- Fotoğraf 4: Beyazıt Meydanı ve yakın çevresinden görünüm
- Fotoğraf 5: Beyazıt Meydanı'nda büyük at kestanesi ve çınarın altında oluşan kır kahvesi
- Fotoğraf 6: Beyazıt Meydanı'nda bulunan formal havuz ve yanındaki çay bahçesinden görünüm
- Fotoğraf 7: Beyazıt Meydanı ve ünlü İ. Ü. giriş kapısından bir görünüm.
- Fotoğraf 8: Ordu Caddesi ve tramvay yoluna bakış
- Fotoğraf 9: Beşiktaş Meydanı'nda bulunan Barbaros Hayrettin Paşa Anıtı'ndan ve çevresindeki oturma alanından bir görünüm.
- Fotoğraf 10 : Beşiktaş Meydanı ve meydanı dolduran otobüs duraklarından görünüş.
- Fotoğraf 11: Beşiktaş Meydanı'nda bulunan Barbaros Hayrettin Paşa Anıtı.
- Fotoğraf 12: Beşiktaş Meydanı'nda bulunan Beşiktaş İskele Binası
- Fotoğraf 13: Düzenlenmeden sonra Ortaköy Meydanı
- Fotoğraf 14: Ortaköy İskelesin'den, Ortaköy Meydanı'na bakış
- Fotoğraf 15: Ortaköy Meydanı ve kullanıcılarından görünüm
- Fotoğraf 16: Ortaköy Meydanı'nda bulunan Damat İbrahim Paşa Çeşmesi
- Fotoğraf 17: Ortaköy Camii önünde döşenmiş olan çarkıfelek motifli parke taşlarından bir görünüm
- Fotoğraf 18: Ortaköy Meydanı'nda bulunan Ortaköy Camii :
- Fotoğraf 19: Ortaköy Meydanı'na meydan içinden bakış
- Fotoğraf 20: Ortaköy Meydanı
- Fotoğraf 21: Ortaköy Meydanı
- Fotoğraf 22: Ortaköy Meydanı'nda bulunan küçük çeşme
- Fotoğraf 23: Ortaköy Meydanı döşeme detayı
- Fotoğraf 24: Sultanahmet Meydanı'ndan bir görünüm
- Fotoğraf 25: Sultanahmet Camii ve Külliyesi'nden görünüm
- Fotoğraf 26: Sultanahmet Camii ve Külliyesi'nden görünüm
- Fotoğraf 27: Sultahahmet Camii
- Fotoğraf 28: Sultanahmet Camii
- Fotoğraf 29: Sultanahmet Meydanı'ndan Ayasofya Camii'ine bakış
- Fotoğraf 30: Sultanahmet Meydanı'ndan Ayasofya Camii'ine bakış
- Fotoğraf 31: Sultanahmet Camii bahçesinden görünüm

- Fotoğraf 32: Sultanahmet Camii bahçesinden görünüm
- Fotoğraf 33: At Meydanı ve meydanda bulunan dikilitaş
- Fotoğraf 34: At Meydanı ve meydanda bulunan dikilitaş
- Fotoğraf 35: Sultanahmet Parkı ve havuzdan görünüm
- Fotoğraf 36: Sultanahmet Camii ve etrafında bulunan bitkilendirme
- Fotoğraf 37: Sultanahmet Camii ve etrafında bulunan bitkilendirme
- Fotoğraf 38: At Meydanı'nda bulunan türbe.
- Fotoğraf 39: At meydanında bulunan dikilitaş süslemelerinden detay
- Fotoğraf 40: Sultanahmet Camii ve Silüetinin üzerinde yansıdığı havuz
- Fotoğraf 41: Sultanahmet Meydanı ve meydanı kullanan yerli ve yabancı turistler
- Fotoğraf 42: Üsküdar Meydanı ve yakın çevresinden görünüm
- Fotoğraf 43: Üsküdar Meydanı ve meydanda bulunan su gösterisi
- Fotoğraf 44: Üsküdar Meydanı'nda bulunan oturma grupları ve bitkilendirme
- Fotoğraf 45: Taksim Meydanı'nda bulunan Atatürk Kültür Merkezi
- Fotoğraf 46: Taksim Meydanı'na bakış
- Fotoğraf 47: Taksim Meydanı ve otobüs duraklarından görünüm
- Fotoğraf 48: Metro inşaatı ile inşaat alanına dönen Taksim Meydanı
- Fotoğraf 49: Taksim Meydanı yanında bulunan parktan görünüm
- Fotoğraf 50: Taksim Meydanı'nda bulunan Taksim Anıtı
- Fotoğraf 51: İnönü Gezisinden görünüm
- Fotoğraf 52: Taksim Meydanı'nda bulunan su oyunları
- Fotoğraf 53: Taksim Meydanı'nda bulunan tramvay durağından görünüm
- Fotoğraf 54: Taksim Anıtının etrafını dolaşan tramvaydan görünüm
- Fotoğraf 55: Taksimden Beyoğlu İstiklal Caddesine bakış
- Fotoğraf 56: Tramvay sistemi gelmeden önce Taksim Anıtı
- Harita 1: Beyazıt Meydanı
- Harita 2: Taksim Prost Planı
- Tablo 1: Güneşlenme süresi
- Tablo 2: İstanbul'da gölge durumu
- Tablo 3: Bulutluluk ve güneşlenme durumu
- Tablo 4: Rüzgar analizi
- Tablo 5: Yağmur, kar ve yağış analizi
- Tablo 6: İstanbul'da güneşin yükseliş açıları
- Tablo 7: İstanbul'da güneşin açıklık açıları
- Tablo 8: İstanbul'da günlük ortalama max. ve min. sühnetlerin tekrarlanma eğrileri
- Tablo 9: Sühnet ile bağıl nemin gidişi ve ortalama rüzgar hızları

I. GİRİŞ

Nüfusu hızla artan ve gelişen kentlerimizde meydan tasarımına gereken önem verilememektedir. Oysa meydanlarımız, yalnızca insanların biraraya toplandığı ve dağıldığı mekanlar değildir. Kentte yaşayan insanların, ekonomik, sosyal, kültürel, dinsel, siyasal, eğitim vb. gibi çok boyutlu ihtiyaçlarına cevap veren mekanlardır. Geniş, davet edici ve işlev özellikleriyle insanları kendilerine çekerler.

Kentte yaşayan insanlara daha iyi yaşam koşulları sağlayabilmek ve beşeri eylemlerini düzenleyebilmek için kent meydanlarının planlanması önem kazanmaktadır.

Günümüzde sürekli değişen sosyal, ekonomik ve teknolojik koşullar nedeni ile meydanların görünümünde sürekli değişmektedir. Her geçen gün ortaya çıkan yeniliklerle, bir kültürden başkasına geçiş ve bunların birbiriyle ilgisiz kalması sonucu son yıllarda gelişen meydanların tarihi kültürümüzle yabancılaşması sorununu ortaya çıkarmıştır, (Çınar, 1994).

2600 yıllık tarihi bir öneme sahip olan İstanbul sanat eserleri, manzaraları, silüeti, yeşillikleri ve ananeleri ile eşsiz bir bütün oluşturmaktadır. Fatih, 29 Mayıs 1453'de şehri aldığıda, İstanbul'da 500.000 kişi yaşıyordu, bugün ise 20 milyona yakın insan yaşıyor. 1994 İstanbul Nazım Planı'na göre ise 2010 yılında bu rakam 17-18 milyona ulaşacak, bu nüfus yığılması şehrin tarihi kimliğini tehdit etmektedir. Bu nedenle; İstanbul'daki meydanların tarihi, kültürel ve doğal değerlerinin korunması ve yaşayan bir kent mekanı olarak, gelecekteki gelişiminin varolan tarihi ve kültürel potansiyelini olumlu yönde etkileyecek biçimde düzenlenerek kent insanlarının yararına sunulması gerekir. Bu nedenle İstanbul'da bulunan önemli bir tarihi geçmişe sahip ve yoğun kullanım talebi olan altı meydan örnek olarak seçilerek incelenmiştir.

I.1. Meydan Kavramı ve Gelişmesi

Bütün kültürlerde uzun bir geçmişi olan meydanlar, insanların buluştuğu, biraraya geldiği kesişme noktalarıdır. Meydan, İngilizcede "square", Fransızcada "place", Almandada "platz", İtalyancada "piazza" kelimeleriyle ifade edilir.

Meydanlar toplumun organik bir parçasıdır. İnsanlar biraraya gelmek, buluşmak, günlük problemlerini tartışmak, alışveriş yapmak için bütün kültürlerde meydanlara ihtiyaç duymuşlardır. Eski Yunan ve Roma'da meydanlar kentin kültürünü ve görkemini simgelemişlerdir. Kapalı, kaleiçi ortaçağ kentlerinin meydanları ise, daracık sokaklardan ulaşılan toplanma, buluşma alanları olarak bugün de güzelliklerini korurlar. Meydanlar, ortaçağ kentlerinin loş, dar, sıkışık sokaklarında yaşayan insanların, nefes alması için adeta bir ihtiyaçtır. Havuz, çeşme, kolanat , kilise ve saraylara ait kuleleriyle kurulu bu çevrede noksan olan yeşil ve tabiata ait renklerdir. Yeşile, tabiatın renklerine olan özlem, çiçekler dolu saksılarla, fiçılarda yetiştirilen ağaçlarla giderilmek istenilmiştir. Açıkça tanımlanabilen bir geometri olmayan bu meydanların en güzel örneklerini bugün İtalya'da, Fransa'da ve diğer Batı Avrupa kentlerinde bulmak mümkündür(Şahinler, 1964).

Rönesans, meydanın kullanımından çok biçimine belirli bir düzen ve geometri getirmiştir. Bu yönleri ile, Rönesans sonrası meydanlar, ortaçağ kentlerinin meydanlarından farklıdır.

Türk kentinde meydan, pazar yeri, bayram yeri vb..., biçiminde bir fonksiyon. yüklenerek kentin gelişimi içinde ortaya çıkmıştır. Bir gösteriş yeri değil bir işlev alanıdır.

Sözü edilen meydanların tümü kentin büyümesine bağlı olarak bir hayli uzun bir zamanda gelişimlerini tamamlamışlardır. Bu meydanları çeviren binaların; zaman zaman yenilenip değiştiği, birbirine yakın meydanların birleştirilip büyütüldüğü bir gerçektir. Özellikle motorlu araçların meydanlara girmesinden sonra bu olgu hızlanmış, meydanlar trafiği yönlendiren araçlar haline gelmiştir. Pek çok meydan da kendisini çeviren binaların yıkılıp yok olması ile, meydan olma niteliklerini kaybederek birer alan, boşluk haline dönüşmüşlerdir (Bayhan, 1969) .

Meydanlar, şehirlerin gelişmesine paralel olarak üniversite, tiyatro, hükümet ve belediye sarayları, istasyon, büyük ticaret binaları, iskele çevresinde oluşmuştur. Kentte yaşayan halkın ticari, dini, milli, eğitim... gibi amaçlarla biraraya geldiği açık bir yaşama mekanıdır.

Kent meydanlarında görsel her yaklaşım bir çekim yada vurgu elamanıyla (bina, anıt, heykel, çeşme vb.) sağlanır. Ve bu elemanlara ulaşıncaya algı bir başka noktaya, mekana yönlendirilir.

Meydan planlamasında mevcut topoğrafya ve yol düzeni ile şehrin büyüklüğü, yapılması düşünülen planlamayı ayrı ayrı etkiler. Bugüne kadar korunabilmiş tarihi meydanların dışında, meydanların esas fonksiyonu trafikle ilgilidir. Bu nedenle korunamamış birçok tarihi meydan ile şehir meydanları, trafiğin toplandığı ve dağıldığı mekanlar olmuştur. Akımlar burada toplanır ve aktarmalar yapılarak akımların yönü ve cinsi değişir (Bayhan, 1969).

Geleneksel şehirlerde meydan, çevresindeki binalarla, meydan kaplaması ile çevresindeki bitkilerle ve yeraltı şebekesi ile birbirine bağıntılıdır. Bu bağıntıların dışında meydanı kuran kitleler arasında da kitle düzeni ve konumlarla ilgili bağıntılar vardır. Bu da meydanın mimari ve estetik değerini tayin eder.

Mevcut geleneksel şehirlerde, bina ve insan yoğunluğunun arttığı bir mekan olan meydan, herbiri ayrı ayrı fonksiyona sahip binaların toplanmasından doğan bir bütündür. Ancak bu bütün kullanma ve mülkiyet açısından birbirinden bağımsız elemanlar topluluğudur. Geleceğin büyük şehirlerindeki çeşitli ulaşım imkanları insanları, akımların toplanma ve dağılmasını sağlayan bir sistemin çözümüne zorlamıştır. Bu birleşme noktalarında yayalar, araçlar, alış-veriş, depolama, otopark gibi çeşitli ulaşım sistemleri ve fonksiyonlar yer alır ve organize edilir. Bu düzenin kurulabilmesi için ise meydanın bir kompleks olarak çözümlenmesi gerekir (Bayhan, 1969).

I.1.1. Şehir Meydanında Mekan Etkisi

Meydanı ortaya koyan, belirginleştiren meydan sınırlayıcılarıdır. Kimi zaman yeryüzü, gökyüzü, çalılar, ağaçlar, çiçekler, yerörtücüler, su yüzeyi, kimi zamanda binalar, duvarlar, tavanlar, girişler, kolonlar, banketler, anıtlar, heykeller, kimi zaman ise bunların kombinasyonları meydanı sınırlayarak meydanın tanımlanmasına yardımcı olurlar.

Meydan sınırlayıcılarının niteliği ve birbiriyle olan ilişkisi meydanın geometrisinde ve algılanmasında rol oynayarak, değişik meydan tiplerinin ortaya çıkmasını sağlar.

Karaman (1989), tarihi meydanları inceleyerek meydan tipolojilerini belirlemiştir;

NIŞ TİPİ; dış mekan oluşumunda genellikle kilise, saray gibi önemli bir binaya rahat bir görüş sağlayabilmek için , mekan yada binanın bir nişle genişlemesi şeklindedir.

KARE TİPİ; kare biçimindeki meydanlardır. Vurgu alanı merkeze kayarak, bir ağaç grubu, bir heykel yada bir anıtle odaklanmaktadır.

DİKDÖRTGEN TİPİ; dikdörtgen şeklindeki meydanların iki ucunda çekim oluşmakta ve bu noktalara önemli binalar konulmaktadır.

L TİPİ; İki dikdörtgen mekanın birleşmesinden oluşur.

YARIM DAİRE TİPİ; yarım daire biçimindeki bu meydan oluşumunda algı, güçlü bir şekilde dairenin merkezine çekilmektedir.

ÜÇGEN TİPİ; bu meydan tipi iki yolun kesişme noktasındaki oluşumu hatırlatır (Karaman 1989).

Avrupa'daki tarihi meydanlara göre belirlenen bu meydan tipolojilerini incelediğimizde, bizim örnek alanlarımızdaki meydanların gelişmeleri sırasındaki tipleri bu meydan tipolojilerine yaklaşırsa bile belirgin bir biçimde bu gruplara dahil edilmemektedir.

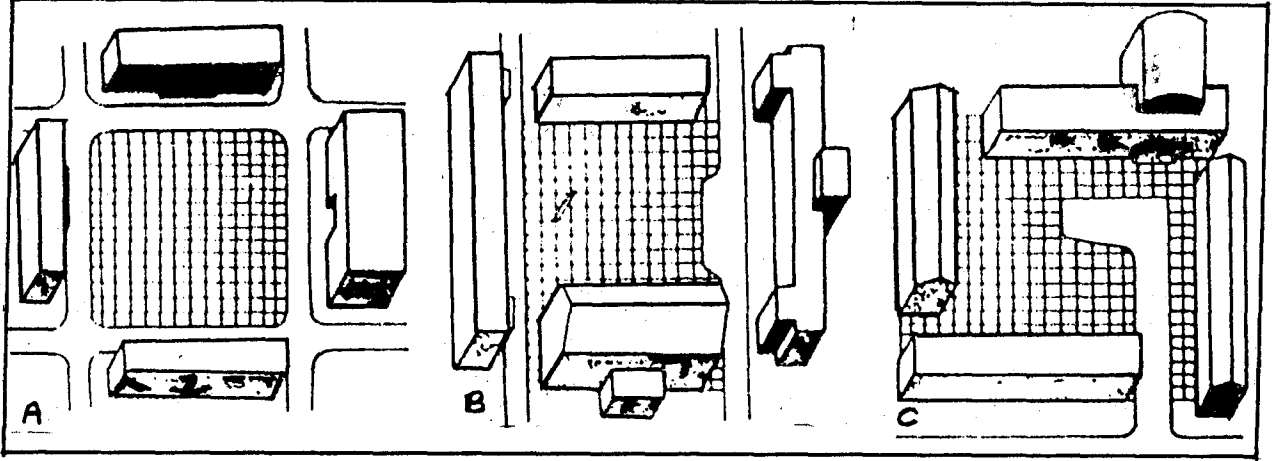
Sınırlamanın az yada çok oluşu ile meydanlar, açık köşeli meydanlar ve kapalı köşeli meydanlar diye 2'ye ayrılır (Gibberd,1963).

AÇIK KÖŞELİ MEYDANLAR; meydanın çevresinden geçen yollar, meydanı sınırlayan binaları köşelerden ayırarak geniş boşluklar oluşturur buda kullanıcıya geniş bakış açısı sağlayarak hacmin içine girdiklerini pek hissedemezler.

Meydanın geometrisini oluşturan meydan sınırlayıcılarının yüzeylerinin, biçim, doku ve renkleri ile meydandaki donatı elemanları da meydanın niteliğini oluşturur, (Krier, 1988).

Meydanı aydınlatan ışığın yön ve niteliği de, sınırları belirginleştirmede yada belirsizleştirmede, meydanı vurgulamada etkili olur. Meydanlar çevresindeki tarihi yapılarla, anıtlarla gün ışığında tüm görkemleri ile görünürler. Gün ışığından yararlanma olanağı olmadığı zaman ise estetik değerleri kaybolur.

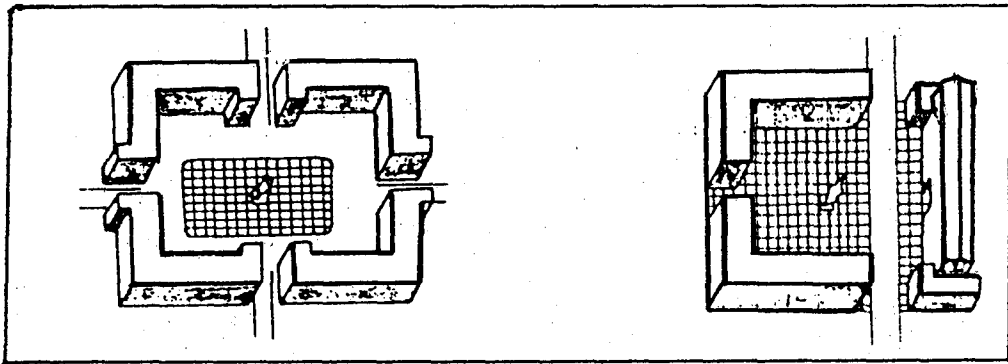
Güneş ışığı meydanın sınırlarını, yüzeylerin biçim, renk, doku gibi özelliklerini aynı derecede algılayabilmeyi sağlar. Ay ışığı, renk farklılıklarını ortadan kaldırarak, biçimin tam değerini ortaya koyar. Yapay ışıklandırma ise, güneş ışığından, ay ışığından da çok farklı etkiler yaratabilecek şekilde kullanılabilir.

Şekil 1 : Açık Köşeli Meydanlar: (Gibberd,1963).

- A- Köşeleri çok açık ve her girişin karşısında açık olan kötü bir meydan örneği.
- B- Köşeleri daha kapalı olan fakat girişlerin karşılıklı olarak yine açık olan bir çözüm örneği.
- C- Köşeleri daha kapalı ve giriş yönlerinin karşılıklı olarak kapalı olan iyi bir çözüm örneği.

KAPALI KÖŞELİ MEYDANLAR'da, Şekil(1)'deki örneklerin tersine köşeler kapalıdır. Giriş meydanın ortasından sağlanır. Mekan içinde göz,binalardan çok ortadaki boşluğa ve deliklere takılır. Kapalı köşeli meydanlarda, mekan hissi daha kuvvetlidir, Şekil (2).

Şekil 2 : Kapalı Köşeli Meydanlar (Gibberd,1963).

Meydanın geometrisini oluşturan meydan sınırlayıcılarının yüzeylerinin, biçim, doku ve renkleri ile meydandaki donatı elemanları da meydanın niteliğini oluşturur, (Krier, 1988).

Meydanı aydınlatan ışığın yön ve niteliği de, sınırları belirginleştirmede yada belirsizleştirmede, meydanı vurgulamada etkili olur. Meydanlar çevresindeki tarihi yapılarla, anıtlarla gün ışığında tüm görkemleri ile görünürler. Gün ışığından yararlanma olanağı olmadığı zaman ise estetik değerleri kaybolur.

Güneş ışığı meydanın sınırlarını, yüzeylerin biçim, renk, doku gibi özelliklerini aynı derecede algılayabilmeyi sağlar. Ay ışığı, renk farklılıklarını ortadan kaldırarak, biçimin tam değerini ortaya koyar. Yapay ışıklandırma ise, güneş ışığından, ay ışığından da çok farklı etkiler yaratabilecek şekilde kullanılabilir.

Meydanlar çevresindeki yapıların mimarisine ve işlevlerine bağlı olarak aydınlatılır. Tarihi yapıların çevrelediği meydanlarda, meydanı sınırlayan yapı yüzeylerinin aydınlatılması mekanın doğru algılanmasına olumlu katkıda bulunur, (Sirel, 1992).

I.1.2. Meydanların Ölçü ve Oranları

Meydanın ölçüsü kentin büyüklüğü ile orantılı olmalıdır. Meydan insanların ve araçların toplanma ve dağılma noktası olduğu için kullanıcıların yoğunluğuna cevap verecek şekilde planlanmalıdır. İnsanın meydanla ilişkisi sağlanırken, büyük alanlarda onun kendi boyutu ile ilişkilendirebileceği öğeler yerleştirilir, (heykel, çeşme, havuz, anıt vb.). Böylece meydanın ölçeği dengelenerek insanlar üzerinde olumlu etki yapar.

Meydanın boyutu büyüdükçe, meydanı sınırlayan binaların etkisi azalır. Etraftaki binaları iyi algılayabilmek için mekanın büyüklüğü ile bina yüksekliği arasında belli oranlar vardır. İnsanın tüm yapıyı algılayabilmesi için yapı yüksekliğinin iki katı kadar bir mesafeden bakması gerekmektedir. Burada kullanılan dikey görüş açısı 27°'dir. Bitişik nizam bir kentsel dokuda bu katsayı üçe çıkmakta ve dikey görüş açısı 18°'ye düşmektedir, (Karaman, 1989).

Paul D. Spreiregen'in yaptığı araştırmalara göre gözün görüş alanı sınırları ile kentsel tasarım biçimleme ilkeleri arasında şu ilişkiler kurulmuştur;

1. Yatay görüş açısı:

a. Gözün yatay olarak iyi görme sınırı akstan itibaren sağa ve sola 65°'dir. Bu veri, kentsel tasarım açısından özellikle avlu, plaza (meydan) düzenlemeleri gibi dış mekan

boyutlarının, oranlamalarının tanımlanmasında yönlendirici rol oynar. Bu ilkelerle kurulan mekanlarda yapı yükseklikleri arttıkça meydanların daha fazla genişlemeleri ve yüksek yapıların çevrelerindeki yapılardan daha geriye çekilmeleri gerekmektedir.

b. Bir objeyi daha ayrıntılı görebilmek için 35-40° 'lik bir açı ile bakmak gerekmektedir.

2. Dikey görüş açısı:

Bir mekanın algılama sınırları içerisinde kalabilmesi için objenin göz seviyesinden yukarı olan yüksekliğine eşit bir mesafeden yada başka bir deyimle 45°'lik bir açı ile bakması gerekmektedir. Kapalılık sınırında bir his verebilmesi için de bu yüksekliğin iki misli bir mesafeden, yani 27°'lik bir açı ile bakması gerekmektedir, (Karaman, 1989).

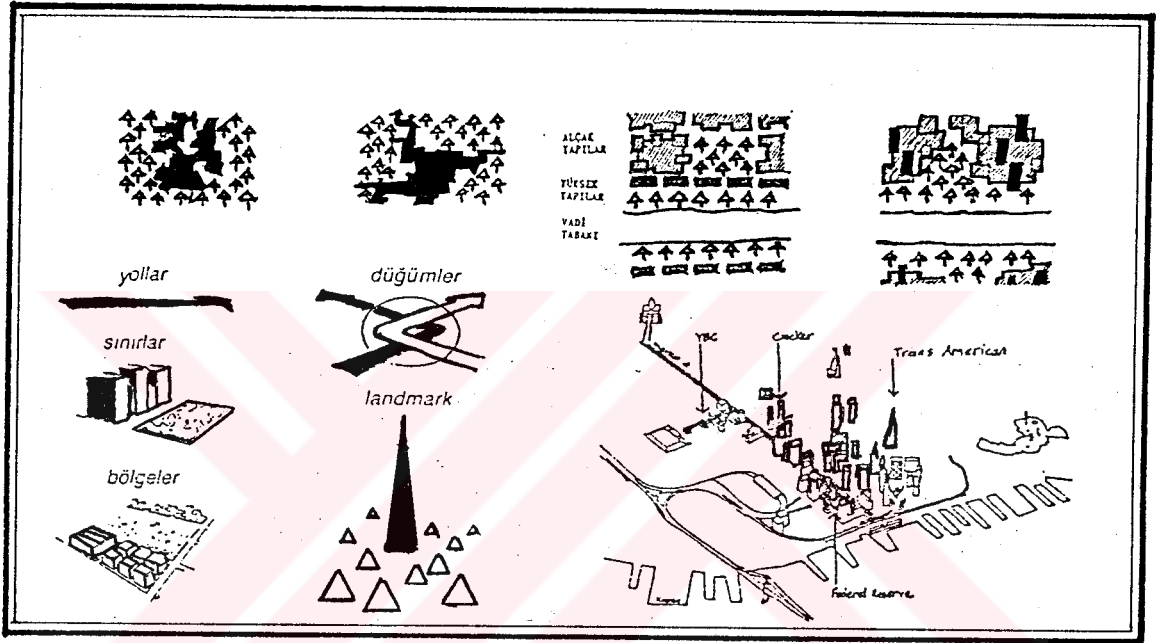
Lynch(1960)'in yaptığı araştırmalara göre; zengin, algılanabilir, açık, okunabilir kent imgesini oluşturan beş öge vardır bunlar:

1. Yollar (Path)
2. Sınırlar (Edge)
3. Düğümler(Node)
4. Bölgeler (District)
5. Nirengiler (Landmark).

Yollar :	Gözleyicinin üzerinde hareket ettiği yada gezebildiği cadde, sokak, yaya yolu, demiryolu, kanal gibi elemanlardır.
Sınırlar :	Alanları birbirinden ayıran, iki alan arasında ilişki sağlayan çizgilerdir (kıyı, duvar, bina yüzeyleri vb.).
Düğümler :	Kent içinde girilip- çıkılabilen yoğun aktivite noktalarıdır (yolların kesişme ve ayrılma noktaları gibi). Odaklar genellikle bir bölgenin içinde yer alır ve bölgenin simgesi olarak değerlendirilirler. Örnek alanlarımızdaki meydanlar birer düğüm noktasıdır.
Bölgeler:	Bir kenti oluşturan, ortak karakterle tanınan içlerine girip çıkılabilir özellikte ve çeşitli etkinliklerin süreklilik kazandığı mekanlardır.
Nirengiler (Landmark) :	Nirengiler, her yerden veya belirli bakış açılarından görülebilen özellikteki öğelerdir (kule, minare, dag, gökdelen gibi) Lynch (1960).Örnek alanımızdaki cami minareleri-Beyazıt Kulesi birer Landmark niteliğindedir.

Bu elemanlar birbirleriyle etkileşim içindedirler. Kent bütünü oluştururken öğeler belirlenerek, çevre ve peyzaj ile bağlantılar kurulmalıdır.

Kentsel mekan bütünü içindeki yapı kitleleri ile, onların aralarında ve çevrelerindeki açık alanları fonksiyonel ve estetik anlamda ilişkilendirmelidir (Çınar, 1994).

Şekil 3: Lynch'in bulgularına göre zengin, algılanabilir, açık, okunabilir bir kent imgesini oluşturan beş öğe (solda). Sağda araştırma yaptığı kentlerden biri olan San Francisco Trans American gökdeleninin nirengi rolü oynayan konumu yer almaktadır, (Karaman, 1989).

1.1.3. Meydanların Döşemeleri

Şehir meydanlarının döşemesi, kaldırım kaplamalarından farklı olmalı ve her durumda değerli ve bakımlı bir etki yapmalıdır.

Küçük meydanlar için taş kaplama uygun bir malzemedir. Fakat adi karo etkisi yapmaması için taş ebatlarının onlar kadar küçük olmaması gerekir. Taş ebatları çok büyük olursa insan ve yapı ölçeğini bozabilir.

Büyük meydanlarda bütün alanın taş kaplaması özellikle yaz aylarında güneşi fazla yansıtarak çevredeki binalarda, çok sıcaklık meydana getirirler.

Büyük meydanların baştanbaşa taş kaplanması monoton bir etki yapar. Bu nedenle çok büyük meydanlarda döşemenin bazı yerleri düz çim yada su yüzeyi olarak bırakılabilir.

Örnek alanlarımızdaki meydan kaplamalarında trafiğin yoğun olduğu ve araçların geçtiği kısımlar asfalt kaplanmıştır. Diğer kısımlarda ise granit taşlar, beton plak, karo, kilitli parke gibi çeşitli döşeme elemanları kullanılmıştır. Bu meydanlar bağlı oldukları belediye örgütünün çalışma prensibine göre temizlenerek bakılmaktadır.

I.1.4. Meydanlarda Plastik Objeler

Kentsel mekanda plastiklerin, heykellerin en etkili bir biçimde konulacağı yerler meydanlardır.

Heykel veya plastiklerin meydan içinde yerleştirileceği nokta önemlidir. İster insan figürlü, ister başka konudaki heykellerin, meydanın tam ortasına yerleştirilmesi çok fazla uygulanmış fakat çoğu da başarısızlıkla sonuçlanmış uygulamalardır. Meydanın ortasına gelen bir plastiğin en azından dört cepheden görülmesi, aynı etkiyi veren bir dikili taş yada obelisk biçiminde olması gerekir.

İnceleme yaptığımız meydanlarda da plastik, heykel, çeşme gibi vurgu elemanları kullanılmıştır. Fakat burada en başarılı olarak kullanılan Taksim Meydanı ortasındaki Cumhuriyet Anıtı'dır. Bu anıt insan figürlü olmasına karşın dört tarafı da ayrı konularda işlenmiştir. Böylece dört cepheden de aynı etkiyi vermektedir. Figürlerde Atatürk'ün yer alması konu olarakta Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet'in işlenmesi Anıtın değerini daha da artırmaktadır. Beşiktaş meydanının da kullanılan Barbaros Anıtı'nın ise yerinin iyi seçilmemesi plastik objenin başarısını azaltmıştır.

Bir meydanda birden fazla plastikte güzel bir şekilde yerleştirilebilir. Bu açıdan dünyadaki en güzel örneklerden biri de Floransa'daki Signaria Meydanıdır ,(Bayhan, 1989).

Plastik ve heykellerin meydanlarda yerleştirileceği noktalar, ölçülerine, renklerine, figüratif olup olmadıklarına bağlıdır. Küçük ölçüdeki plastiklerin, bir duvara yakın olması, arkalarındaki fonun plastiğin görüntüsünü karıştırmayacak şekilde sakın olması, renkleri ve tonları arasında kontrast bir durum olmaması uygundur. İnsan figürü veya atlı heykellerin dört yönden eşit uzaklıkta seyredilmesi yerine, ön ve yanlardan görülebilecek yerlerinin daha önemli olduğu, arka görünüşlerinin ise zorlanacak biçimde yerleştirilmeleri daha olumlu olacaktır.

Meydanın boyutu ile kullanılacak plastiğin ölçeği birbirine uygun olmalıdır. Çok büyük meydanlarda çok küçük, yada aksine çok küçük meydanlarda çok büyük bir heykelin kullanılması ölçek uyumsuzluğu etkisi verebilir.

I.1.5. Meydanlarda Kentsel Peyzaj Planlama İlkeleri

Kentsel çevrenin oluşumunda tarih boyunca insan ve doğa arasında daima bir ikilem olduğu görülmektedir. Bu ikilemin bir yanında doğanın fiziksel (iklim, topoğrafya, su, bitki...) ve yapısal (manzara, yön...) özellikleri, öte yanında insanın yada toplumun doğayla ilişkisi ya onun doğa verilerini değerlendirmesi, yada fiziksel çevre içindeki farklı tutumları yer alır.

Tarih boyunca toplumların bina inşa ederken, kentler kurarken peyzaj düzenlemeleri yaparken fiziksel çevrenin verilerini değerlendirmede farklı tutum ve tavırlar takındığı görülmektedir. Bu tutumlar çevreye, doğaya hakim olma, ona hükmetme, çevrenin hakimiyetini kabul etme yada çevreyle uyumlu bütünleşme gibi farklılaşmalarla karşımıza çıkmaktadır. Bu tutumlar toplumların sosyo-ekonomik, bilimsel, teknolojik etkinlikleriyle felsefi kategorilerinin ara kesitlerinde görülmektedir. Bu tutumların ekosistem dengesi açısından en sağlıklı olanı doğayla, çevreyle "uyum" sağlayacak bir sistem ve standartları oluşturmaya yönelik olanıdır. Oluşturulan bu değer sistemi zaman içinde kentlerin genel karakterini, silüetini belirler. Bu oluşum süresince amaç kentleri ve kent meydanlarını algılanabilir, çağdaş görünümlü, mevcut değerlere saygılı bir peyzaj bütünlüğüne kavuşturmadır, (Tanrıverdi, 1987).

Kentin genel imajının okunabilir, algılanabilir ve olumlu etki yaratabilmesi için, kentteki yapılaşmaların doğal yapıyla, yeşil ve su gibi öğelerle uyumlu olması ve onlarla etkileşim içinde bulunması gerekir.

Binaların çevreye homojen dağıtılması çok sayıda küçük, kullanılmayan açık alanlar oluşturur. Oysa binalar avlular, meydancıklar şeklinde bünyelerine yeşili alacak şekilde düzenlenerek dış mekanla ilişki kurması olumlu sonuç verebilir. Çünkü bu küçük yeşil alanlar şehir merkezinde doğadan uzak insanlar için çok değerli dinlenme ve teneffüs alanlarıdır.

Tanrıverdi (1987)'ye göre; şehir meydanlarını, peyzaj planlamasına uygun olarak bitkilendirebilmek için üç grupta toplamak mümkündür.

1. Motorlu trafiğe hizmet eden meydanlar
2. Yaya trafiğine hizmet eden meydanlar
3. Tarihi ve arkeolojik yapılara, anıtlara hizmet eden meydanlar.

1.Motorlu Trafiğe Hizmet Eden Meydanlar: Bu tip meydanlar genel olarak büyük bulvar ve cadde kavşaklarında, şehrin ağır trafiğini sevk eden yuvarlak veya üçgen şekilli alanlardır. Bu alanlara yayaların girmesi tehlikeli olduğundan oturma ve dinlenme yerleri inşa edilmez. Görüşe engel olup, trafiği aksatacağından büyük kitleli ağaç, ağaççık ve çalı gruplarına da yer verilmez. Alan tamamen çimle kaplanır. Uygun yerlere yaprak, çiçek ve meyvası güzel olan seyrek yapılı ikili veya üçlü çalı grupları yerleştirilir. Orta kısma güzel formlu veya çiçekli süs ağaçlığı soliter olarak dikilebilir. Formal veya informal şekilli çiçek parterleri yerleştirilir.

Taksim Meydanı ortasındaki yuvarlak alan, bu grup meydana örnek olabilir. Taksim Meydanı düzenlenmeden önce anıtın bulunduğu yeşil alan tamamen motorlu araçların yönlendirilmesine hizmet ediyordu. Düzenlemeden sonra İstiklal Caddesinden gelen yaya sirkülasyonu birleştirilerek yeşil adanın bir kısmı motorlu araçlara kapatılmıştır. Bu yeşil adanın bitkilendirmesine dikkat ettiğimizde Tanrıverdi (1987)'nin ifade ettiği planlama ilkelerine uyulduğu görülmektedir.

2.Yaya Trafiğine Hizmet Eden Meydanların Düzenlenmesi: Bu tip meydanlar büyük binaların, ticaret ve iş merkezlerinin önünde bulunan ve motorlu trafik sorunu olmayan alanlardır. Bu alanlar özellikle şehir merkezlerinde oturanlar, alış-veriş yapanlar ve çevrede çalışan insanlar için oturma ve dinlenme yeri olarak düzenlenir.

Çok dar ve küçük meydanlar geniş kapsamlı yeşil alan tesisine uygun değildir. Böyle alanlara iri yapılı bol gölge yapan ağaç türleri soliter olarak dikilir. Diplerine ise bir

veya iki oturma bankı konularak taban döşeme elemanı ile kaplanır. Gerektiğinde telefon kulübesi ve küçük bir satış büfesi yerleştirilir. İnceleme alanlarımızdan biri olan Ortaköy Meydanını burada anlatılan dar ve küçük meydanların planlamasına örnek verebiliriz (meydanla ilgili ayrıntılı bilgi bulgular bölümünde yer verilecektir).

Geniş ve büyük meydanlar ise fonksiyon ve planlama ilkeleri gözönünde tutularak daha detaylı planlanır.

Bu geniş ve büyük meydanlar, çeşitli şekil ve büyüklükteki fiskiyeli havuzlarla, gölgeli-güneşli oturma ve dinlenme mekanlarıyla, çeşitli türdeki bitki gruplarıyla, soliter ağaç ve çalılarla, çiçek parterleri ve çim bantları ile canlı birer mekan haline getirilir. Uygun yerlere otobüs, taksi ve dolmuş durakları, tuvalet, büfe ve çiçekçi dükkanları gibi halkın acil ihtiyaçlarını karşılayacak tesisler inşa edilir. Alan doğal ve yapay plaka taşlarla çeşitli şekil ve desenler verilerek döşenir.

Meydan düzenlemesinde kullanılan havuzlar, çiçek parterleri, çim bantları, ağaç ve çiçek yastıklarında genellikle daire, kare, dikdörtgen gibi formal şekiller kullanılır. Bunlar ya döşeme seviyesinde veya döşeme seviyesinden 20-40 cm yükseklikte inşa edilirler. Meydanlarda duruma göre 20-80 cm yükseklikte alçak duvarlara ve merdivenlere de yer verilir.

3.Tarihi ve Arkeolojik Yapıtlara, Anıtlara Hizmet Eden Meydanların Düzenlemesi: Tarihi ve arkeolojik mabet ve yapıtların çevresinde bulunan meydanlar tarihi karakter ve mimari yapıtlarına uygun olarak bitkilendirilirler.

Anıtları kapayan ve perspektif görünüşlerini bozan büyük hacimli grup ağaçlara yer verilmez. Engin görünüşlü çim alanlar, çalı grupları, estetik formlu soliter ağaçlarla, mabet ve anıtlara açık, sade ve anlamlı bir görünüş kazandırılır. Trafik yolları tarihi yapıtların çevresinden uzaklaştırılarak mekana huzur sağlanır, (Tanrıverdi, 1987). Beyazıt Meydanı ve Sultanahmet Meydanı'nda olduğu gibi.

II. MATERYAL VE METOD

II.I Materyal

Araştırma alanımız olan İstanbul, sanat eserleri, manzaraları, silueti, yeşil alanları ile eşsiz bir bütün oluşturmaktadır. İstanbul'daki meydanlarda bu bütünün bir parçasıdır, bunların içinden kentin önemli düğüm noktalarındaki altı meydan örnek olarak seçilmiştir; Beyazıt Meydanı, Sultanahmet Meydanı, Taksim Meydanı, Beşiktaş Meydanı, Ortaköy Meydanı ve Üsküdar Meydanı.

II.1.1 İstanbul Kenti'nin Doğal Çevre Verileri

II.1.1.1. Topoğrafik Durum

Marmara bölgesinin kuzeyinde yer alan İstanbul ilinin yüzölçümü 5712 km²'dir. Trakya- Kocaeli Pennepleni üzerinde kurulduğu için fazla abartılı bir topoğrafya göze çarpmaz. Genellikle 100 m-130 m yükselti Beyoğlu ve Eminönü yarımadasında hakimdir. Rumeli yakası Anadolu'ya nazaran daha az engebelidir. 41° kuzey enlemi, 29° doğu boylamı kentin konumunu tayin eder.

İnceleme yapılan meydanlar Beyazıt, Sultanahmet, Taksim, Ortaköy, Beşiktaş, Üsküdar Meydanları yukarıda belirtilen şartlar içerisinde iki yarımada üzerinde bulunmaktadır. Taksim Beyoğlu ilçesi içerisinde, Beyazıt ve Sultanahmet Eminönü ilçesinde, Ortaköy ve Beşiktaş Meydanı Beşiktaş ilçesinde, Üsküdar Meydanı ise Üsküdar İlçesi içerisinde bulunmaktadır.

II.1.1.2. İstanbul İklimi

İstanbul'un farklı bir coğrafi konumu vardır. Esas itibari ile nisbeten farklı iklim bölgeleri olan Karadeniz ve Akdeniz arasında ve iklime ayrı özellikler de kazandıran bir boğaz üzerinde yer almaktadır. Böylece Akdeniz ikliminin tali tipi olan Marmara iklim bölgesinde bulunmasına rağmen sahip olduğu bazı özellikler ikliminde farklara sebep olmuştur. Söz konusu farklar, ek bölümde yer vereceğimiz iklim elemanlarının yıllık ortalama durumlarından çok ekstrem ve günlük değerlerde kendilerini göstermektedir.

Şehrin çeşitli yerlerindeki istasyonlardan alınan kayıtlara göre İstanbul'un makro ölçekte ikliminin yazları sıcak ve kurak, kışları ise yağışlı ve ılımandır.

İstanbul'un başlıca hava tipleri şunlardır:

- a. Kuzey yönlü hava tipi; Kuzeyden sokulan hava kütleleri ile oluşan şartlar.
- b. Güney yönlü hava tipi; Güneyden sokulan hava kütleleri ile oluşan şartlar.
- c. Sakin hava tipi: Hava kütlelerinin gidiş gelişi arasında sakin geçen devrelerdeki şartlar.

Bir yıllık süre İstanbul'da bu hava tipleri açısından incelendiğinde dört farklı devrenin ortaya çıktığı görülür.

1. Soğuk devre: Aralıktan mart sonuna kadar devam eder. % 70 oranında kuzey yönlü hava tipi, % 30 oranında güney yönlü hava tipi görülür. Kuzey yönlü hava hakimiyeti sırasında % 70 yağış ve düşük sıcaklıklar, fazla nem, devamlı kapalı hava görülmesine karşılık, güney yönlü hava hakimiyeti sırasında ise % 10-40 yağış, bulutlu hava, 5-16° dereceler arasında sıcaklık ile kendini belli eder.

2. Uzun geçiş devresi: Nisan ile Haziran arasındaki bu devrede kuzey yönlü hava tipleri aynı kalır, güney yönlü hava tipleri ise azalır. Devre boyunca serin, serin-ılık, ılık-sıcak, ılık, tipler birbiri ardına görülür.

3. Sıcak devre: Temmuz ile Ekim sonu arasındaki devredir. Ağustos'ta aşırı sıcaklık görülür. Yağış olasılığı yoktur. Eylül'de ılık-sıcak bir hava ve nisbeten yüksek bir yağış olasılığı vardır.

4. Kısa geçiş devresi: Kasım ayındaki devredir. Soğuk, yağmur ve kar yağışlı, serin ve yağmurlu hava tipine geçer.

II.1.1.2.1. Işık - Gölge

"İstanbul'da güneşin açıklık açıları ve" yükseliş açıları" birer grafik ile verilmiştir (Burnett Sistemi). [Bakınız Ek Bölüm Tablo1,2,6,7]. Bu diyagramlarda yatay ve düşey olarak güneşin doğuş ve batış zamanları bulunabilir. Güneş ile ilgili bu veriler etüd alanları içinde aynen kullanılabilir. Ancak topoğrafik özellikleri sebebiyle etüd alanında çukurda kalan yerlerde ufuk daralması meydana geleceğinden güneşin batması ve doğması çok az bir farklılık gösterebilir.

İstanbul'da 100 cm uzunlukta, ufuk düzlemine dik olarak duran bir çubuğun yatay gölge uzunlukları (saat 12.00) öğle durumuna ve yalnız belli tarihlerine göre aşağıda belirtilmiştir(Şekil 4).

22 Haziran	10° açı altında	30.57 cm	gölge boyu
18 Mayıs-27 Temmuz	23° " "	42.44 cm	" "
19 Nisan - 25 Ağustos	30° " "	57,73 cm	" "
21 Mart - 23 Eylül	40° " "	83.90 cm	" "
21 Şubat - 22 Ekim	51° " "	123.48 cm	" "
24 Ocak - 19 Kasım	60° " "	173.20 cm	" "
22 Aralık	63° " "	196.26 cm	" "

Şekil 4 : İstanbul'da gölge uzunlukları (İşözen, 1987).

Gölge boyları en uzun gün ile en kısa gün arasında 6 katına kadar değişme göstermektedir. En uzun günde cismin % 30 kadar olan gölge, en kısa günde % 196'sına kadar çıkabilmektedir. Bu gölge boyları enlem açısı değişmediği için bütün meydanlarımız için geçerlidir.

II.1.1.2.2. Güneşlenme - Bulutluluk

İstanbul için hazırlanmış bulunan "Bulutluluk ve güneşlenme durumu" adı ile Tablo 3'de üç ayrı diyagram bir arada verilmiştir. Bu verileri bütün meydanlarımızda kullanabiliriz.

Birinci diyagramda aylara göre açık, yarı bulutlu ve bulutlu günlerin ortalama sayısını; ikinci diyagram aylara göre saat : 7.00, 14.00, 21.00'deki bulutluluk sayısını; üçüncü diyagram ise aylara göre gün uzunluğu ile güneşlenme süresi arasındaki ilişkiyi vermektedir.

II.1.1.2.3 Rüzgar

"Rüzgar analizi" diyagramları ile aylık, günlük ve günün saat dilimleri içinde İstanbul'da yerden 10 m yüksekten rüzgarın hangi yönlerden ne kadar süreyle ve ne kadar hızla estiği, ne kadar sürenin sakin geçtiği, ayrıca ay içindeki en hızlı rüzgarın hızı ve yönü belirtilmektedir, (Ek Bölüm Tablo 4).

Etüd alanlarımızdan olan Üsküdar, Ortaköy ve Beşiktaş Meydanları deniz kıyısında olması dolayısıyla her iki yönlü rüzgarın etkisi altındadır. Yapılacak planlamalarda bu olgu gözönünde bulundurulmalıdır.

II.1.1.2.4. Nem - Yağış

Yağış kuzeyden güneye doğru azalmakta, kış yağış maksimumuna karşılık yağışlı günlerin sayısındaki fazlalık kıştan sonra ilkbaharda meydana gelmektedir. Hemen her mevsimde yağışın büyük kısmı sabah meydana gelmekte, ikinciliği ise akşam almaktadır.

Nem ve yağış ile ilgili veriler "yağmur ve kar yağış analizi" diyagramında verilmiştir, (Ek Bölüm Tablo 5).

Etüd alanlarındaki doğal çevre verilerini belirlemek, bu alanlarda var olan ya da yapılacak olan peyzaj planlamaları hakkında değerlendirme yapmak açısından önemlidir.

II.2. Metod

Bu araştırmada meydan kavramı, mekan etkisi, meydan döşemeleri, meydanda plastik kavramı ve meydanlardaki kentsel peyzaj kavramları incelenerek buradaki bilgiler İstanbul Kentin'de seçtiğimiz altı meydana uygulanarak değerlendirilmesi yapılmıştır.

Araştırma alanı olarak bu meydanların seçilmesinde :

- * Kentin önemli düğüm noktalarında yer almaları,
- * Beyazıt, Sultanahmet ve Taksim meydanlarının önemli bir tarihi ve siyasi geçmişe sahip olması,
- * Beşiktaş, Üsküdar Meydanları ise bir iskele meydanı olarak kent ulaşımında önemli bir yerinin bulunması,
- * Ortaköy meydanı ise sahip olduğu kültürel, sosyal ve sanatsal özellikler nedeni ile yerli, yabancı birçok insanı kendisine çekmesi,
- * Bu meydanların yoğun kullanım talebine sahip olması,
- * Kaybolmaya yüz tutan, kültürel açıdan büyük önem taşıyan ve mimari karakterlerin korunması gerekliliği,
- * Tarihi niteliklerinin korunarak güncel fonksiyonlarının düzenlenmesi gerekliliği,
- * Sosyal, kültürel, ekonomik, dinsel, eğitim ve siyasal ..vb. nitelikteki çeşitli eylemlerin gerçekleştiği mekanları ve kullanıcıları birarada içermesi özelliği ,

* Kentsel yeşil alan karakterinin yeniden ele alınması gerekliliği, konuları etken olmuştur.

Bu araştırmada öncelikle meydanların bilgi edinilebilen tarihlerden günümüze değin geçen süreç içerisindeki konumları ve gelişmeleri incelenmiştir. Günümüzdeki durumunu ortaya koyabilmek için ise meydanlarda fotoğraf çekimleri yapılmıştır. Meydanların tarihi dönemdeki durumu ile güncel durumunu karşılaştırabilmek için ise tarihi gravürlerden ve yakın günümüze kadar çekilmiş fotoğraflardan yararlanılmıştır.

Elde edilen bu verilerden yararlanılarak seçilen altı meydanın peyzaj açısından değerlendirilmesi yapılarak öneriler getirilmiştir.

III. BULGULAR

III.1. Beyazıt Meydanı

III.1.1. Beyazıt Meydanı Tarihi Gelişimi

Bugünkü Beyazıt Meydanı, Bizans döneminde kentin en büyük meydanı Türk döneminde ise bir saray meydanıdır. Bizans döneminde, Valensin 372-373'de buraya kentin en büyük çeşmesini yaptırması, burada kent halkının toplandığı büyük bir meydanın olduğunu gösterir (İşözen, 1987).

Beyazıt Meydanı'nın Bizans döneminde forum olarak kullanılması, meydanın Nimfeum (anıtsal meydan çeşmesi), bazilika, zafer takı, saraylar, anıt ve heykeller gibi yapılarla dolmasına yol açmıştır (Muller-Wiener, 1987).

Beyazıt, külliyesini sarayının yanında yaptırırken, eski islam geleneğinde olduğu gibi saray-cami ilişkisini kurmak istemiş olabilir. Cami, medrese, imaret, kervansaray, sibyan mektebi, hamam ve türbelerle birlikte dini - toplumsal bir kompleks olarak kent yapısının en önemli odağını oluşturmuştur.

Külliye'nin yapımıyla birlikte kısmen korunmuş olan meydan, uzun bir süre açık hava gösterilerinin (hayvan terbiyeciliği, sihirbazlık, hokkabazlık ...vb.) yapıldığı bir alan olmuştur. Bu bölgenin yoğun kullanılması, caminin yakınına kadar dükkanların sokulmasına neden olmuştur.

XVI. Yüzyılda meydanın şekli hakkında pek birşey bilinmiyor. Şekil 5 'de Matraki'nin 16.yy tarihli İstanbul panoramasında Eski Saray ve Beyazıt Külliyesi görülmektedir.

Şekil 5.: Matraki'nin 16.yy tarihli İstanbul Panoramasında Eski Saray ve Beyazıt Külliyesi (İşözen, 1987).

Caminin önündeki meydanın ayda iki kez temizlendiği kayıtlara geçmiş. XVI. ve XVII. yüzyıllarda kentin sokakları Bizans döneminde olduğu gibi dar ve pismiş (Refik, 1935). XVII. yy ortalarında camii avlusunun dışındaki meydan dut ağaçlarıyla kaplıymış. Meydanın etrafında da kağıtçılar ve çeşitli eşyalar satan dükkanlar bulunmaktaymış (İşözen, 1987). Böylece Osmanlı döneminin başından bu yana Beyazıt bir yandan saray, bir yandan külliye, öte yandan konutlar ve dükkanlarla karışmış ağaçlıklı bir meydan görüntüsü içinde olmuştur. Roma Forumu'nun düzenli mimarisinin yerini giderek mimari düzeni ortadan kalkmış, çok işlevli, büyük anıtlarla küçük dükkanların birbirine karıştığı bir işlevsel meydan halini almıştır. Kanuni çağında İstanbul'da açılmaya başlayan kahvehaneler burada da yer

almıştır. Beyazıt Meydanı'nda bugünde açık hava kahveleri meydana yayılmıştır. Beyazıt Meydanı, kentin merkezi bir yerinde olması nedeniyle XVII. yüzyılda kurban pazarı olarak kullanılmış, bayramlardan önce getirilen koç sürüleri bu alanda sergilenerek satışa sunulmuştur (İstanbul Ans., c: 4).

Beyazıt Meydanı, XVII. ve XVIII. yüzyıllarda depremler ve sık çıkan şehir yangınlarının etki alanı içinde kalarak hasar görmüştür.

Beyazıt camisiyle, medresesi arasında kalan bu açık alan, Kapalıçarşı'ya yakın olması dolayısıyla yüzyıllar boyunca kent yaşamının önemli ve en canlı faaliyet alanlarından biri olarak kalmıştır. Harbiye ve Maliye Nezaretlerinin bu meydanda olması, Ramazan aylarında cami avlusunda açılan sergiler, Tanzimat'tan sonra bir gezinme alanı olan Direklerarası'na yakınlığı meydanın önemini daha da artırmıştır.

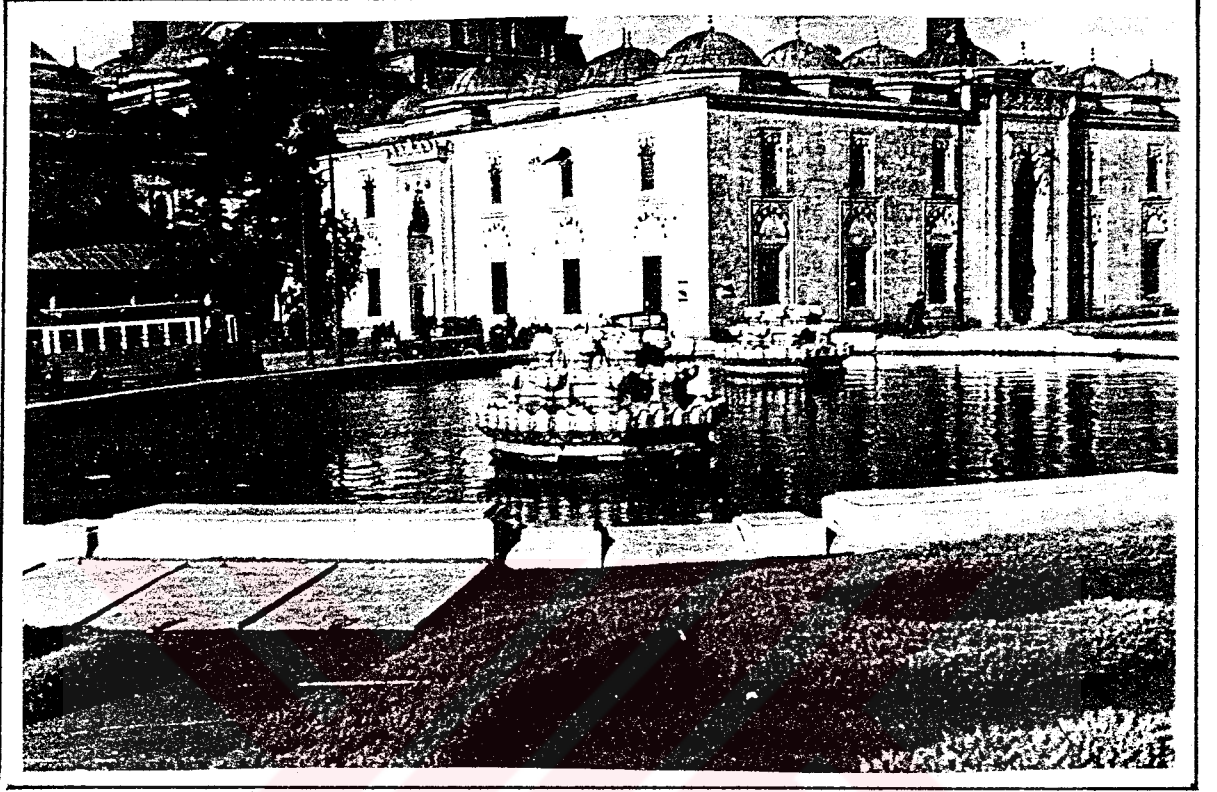
1855'de kentin gelişmesini denetleyecek olan "Şehremaneti" (Belediye) örgütünün kurulmasından sonra, başka meydanlarla birlikte Beyazıt Meydanı'nda düzenleme çalışmaları yapılmıştır

II. Abdülhamit devri başlarında meydan kitapçı, berber, kebabçı gibi esnaf barakaları ile dolmuştur. Seyyar satıcılarla bir pazar yerini andıran meydan, çarşının hemen yanında olduğu için hareketli ve kalabalıktı. Meydanın tarihteki bu özelliği bugünde devam etmektedir (Bakınız, F 2).

İstanbul'da 1923-24 yılları arasında Belediye Başkanlığı yapan Haydar Bey zamanında Beyazıt Meydanı yeniden ele alınarak Y. Mimar Asım Kömürcüoğlu tarafından düzenlenmiştir. Ortasına eliptik planlı, çift fiskiyeli bir havuz ve çiçek tarhları yapılmış, havuzun çevresinde de tramvayların dönüş yaptığı bir trafik yolu oluşturulmuştur (Şekil 6).

Henri Prost tarafından yapılan plana uygun olarak Üniversite Beyazıt'ta gelişti. 1933'te İstanbul Üniversitesinin kullanımına verilen Harbiye nezareti binasının yanısıra 1942-1943'de yapılan Fen ve Edebiyat Fakülteleri binaları ordu caddesi üzerine gelerek, büyük kütleleri ile çevrenin boyutsal özelliklerini değiştirmişlerdir.

Meydanda yapılan düzenleme çalışmalarının birinde Vezneciler'den gelen yol ordu caddesi'ne bağlanarak meydan tamamen araç sirkülasyonuna hizmet eder hale getirilmiştir. Meydan ortasında üçgen şeklinde ufak yeşil alanlar oluşturularak araçlar yönlendirilmiştir (Şekil 7).

Şekil 6: 1923-24 yılları arasında yeniden düzenlenen meydan ve ortadaki havuz.
(İşözen, 1987).

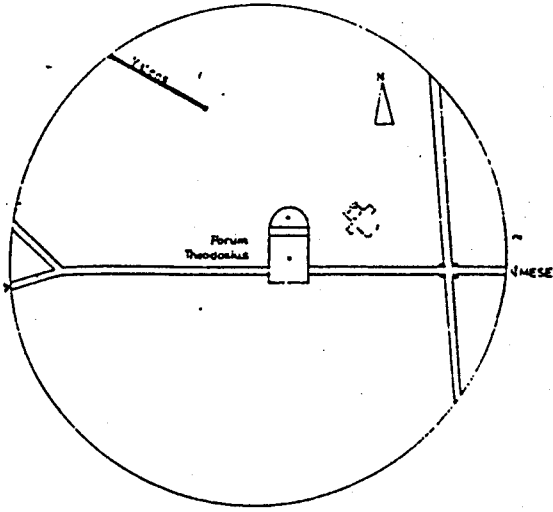
1956 - 1957 yıllarında "İstanbul'un İmarı adı altında yürütülen çalışmalar sırasında Beyazıt Meydanı'nın önünden geçen 9.5 m'lik yolun trafik sıkışıklığına çare bulmak için eni 30 m olacak şekilde genişletilmiştir (Ünsal, 1969).

1957-1958 yıllarında başlatılan düzenleme çalışmalarında seviyeler değiştirilmiş, meydanın kotu güneyde 3.5 m. düşürülerek üniversiteye doğru yükselen bir eğim verilmiştir. Yukarıda kalan Beyazıt Medresesiyle meydan arasında setler yapılmıştır.

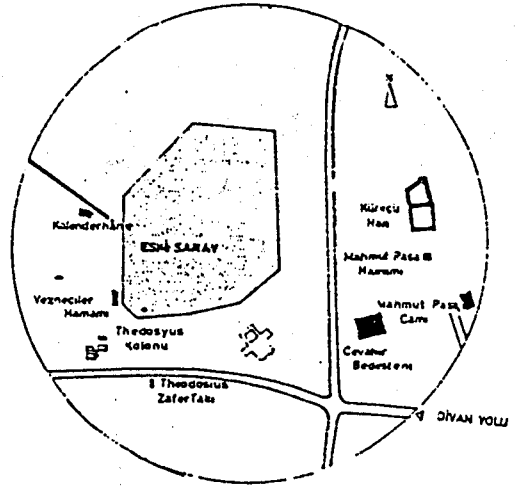
İstanbul Belediyesi, 1961 yılında üniversite merkezinde tören yapılan büyük bir yaya meydanı oluşturmak için T. Cansever, Piccinato ve Hagg'e hazırlattığı üç projeden T. Cansever'in projesini uygulama kararı almış (Şekil 9). Proje gerçekleştirme aşamasındayken meydan otomobil parkı haline dönüştürülmüştür (Sayar, 1958).

Şekil 7. Meydan'da yapılan düzenleme çalışmalarının birinde Veznecilerden gelen yol Ordu Caddesi'ne bağlanmıştır. (İşözen, 1987).

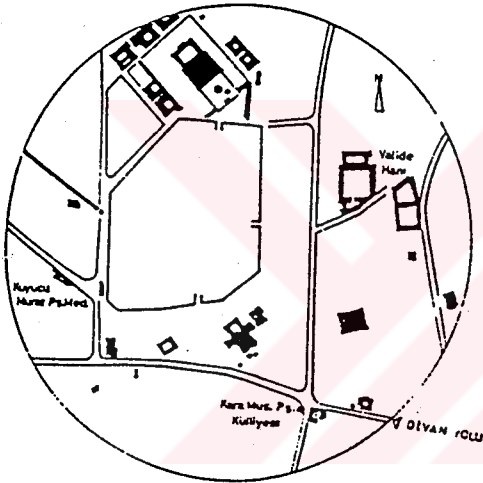

0 100 200 300 400 500m 4. YÜZYIL BİZANS

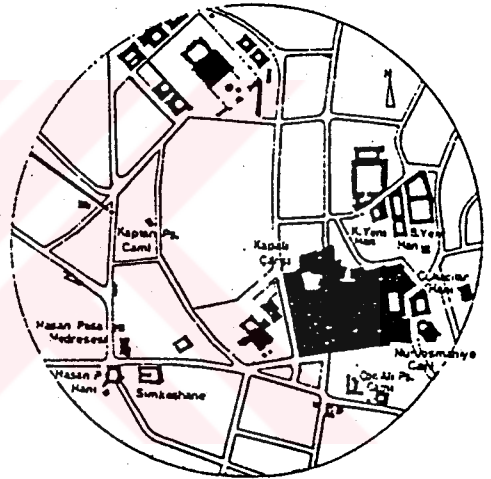

0 100 200 300 400 500m 15. YÜZYIL

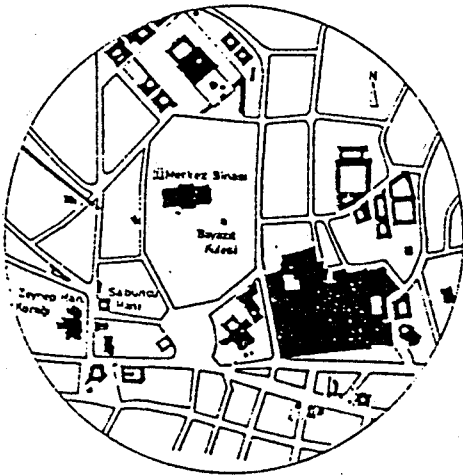
(MANGO'nun planına göre)

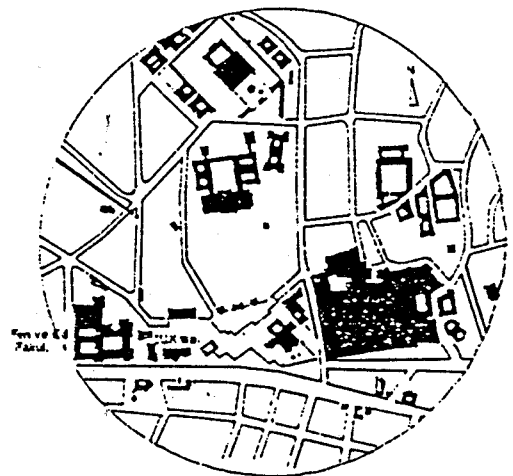
0 100 200 300 400 500m 17. YÜZYIL

0 100 200 300 400 500m 18. YÜZYIL

0 100 200 300 400 500m 19. YÜZYIL

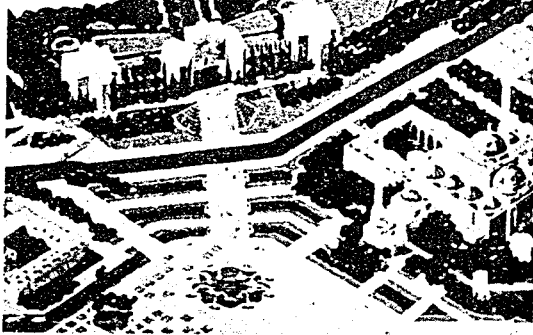

0 100 200 300 400 500m 20. YÜZYIL

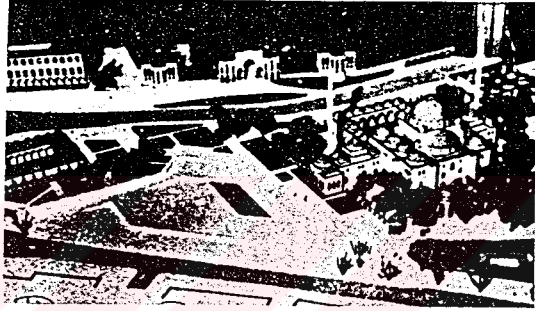
Şekil 8. Beyazıt Meydanı'nın yüzyıllara bağlı olarak gelişimi (İşözen, 1987).

KUBAN, . . (1987):

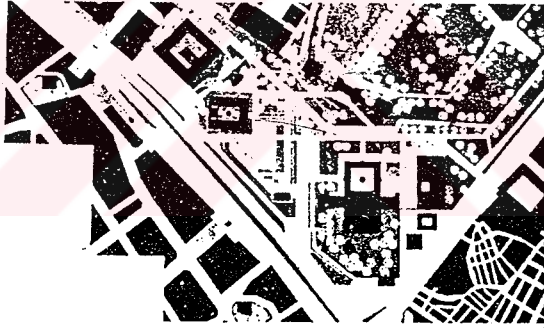
1959
Prof. S. Hakkı Eldem
Teklifi

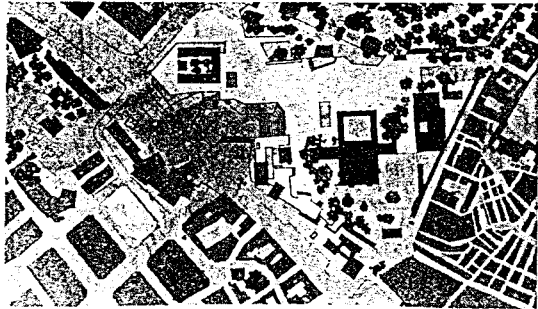
1959
Prof. L. Piccinato
Teklifi

1959
Prof. H. Högg
Teklifi

1957-1960
Turgut Cansever
Teklifi

Şekil 9. Beyazıt Meydanı için verilen teklif projeler
(Sayar, 1958)

Beyazıt Meydanı tarihi boyunca çok değişik biçimlere girmiş, birçok anıtları yok olmuştur. Fakat, Türkiye'nin en eski üniversitesini barındıran ve çevresi arkeolojik ve daha yeni anıtlarla dolu bir saray meydanıdır (Şekil 10).

III.1.2. Beyazıt Meydanı Sınırlayıcıları

Bizans döneminde büyük bir olasılıkla kentin en büyük meydanı, Türk döneminde ise bir saray meydanı olarak, bugün ise birçok fonksiyonu gerçekleştiren önemli bir tarihi meydandır. Çevresinde Beyazıt Camii'ni ve mahallesini içine alan Beyazıt semti vardır. Semtin sınırlarını, Divan yolu yönünde Çarşıkapı ve Kapalıçarşı; güneyde Sağanağa Mahallesi; batıda, Aksaray yönünde Hasan Paşa Hanı, Seyyid Hasan Paşa Külliyesi ve İstanbul Üniversitesi Fen ve Edebiyat Fakültesi ile belirlenen bölge ve Kuyucu Murad Paşa Medresesi'nin sınır oluşturduğu Vezneciler; kuzeyde Eski Saray yeni Üniversiteyi içine almak üzere Rıza Paşa ve Mercan yokuşlarının başlangıç noktalarıyla sınırlanır.

Çerçeveyi daha da daraltırsak Beyazıt Meydanı; İstanbul Üniversitesi binaları, Bakırcılar Çarşısı, Beyazıt Devlet Kitaplığı, Sahafalar, Beyazıt Camii ve çevresindeki türbeleri, İ.Ü. Genel Kitaplığı ve Beyazıt Medresesi ile tanımlanabilir (Şekil 13).

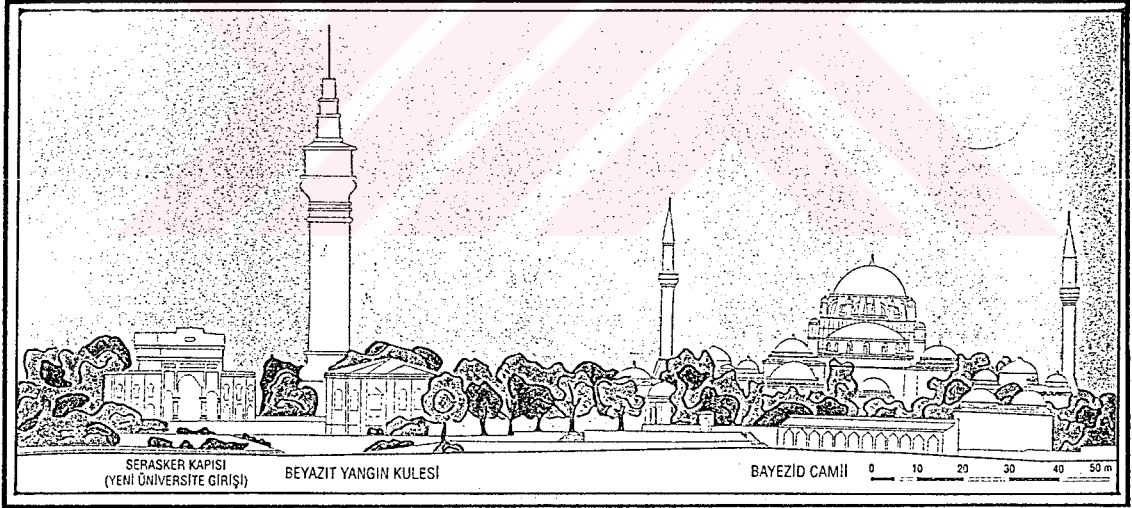
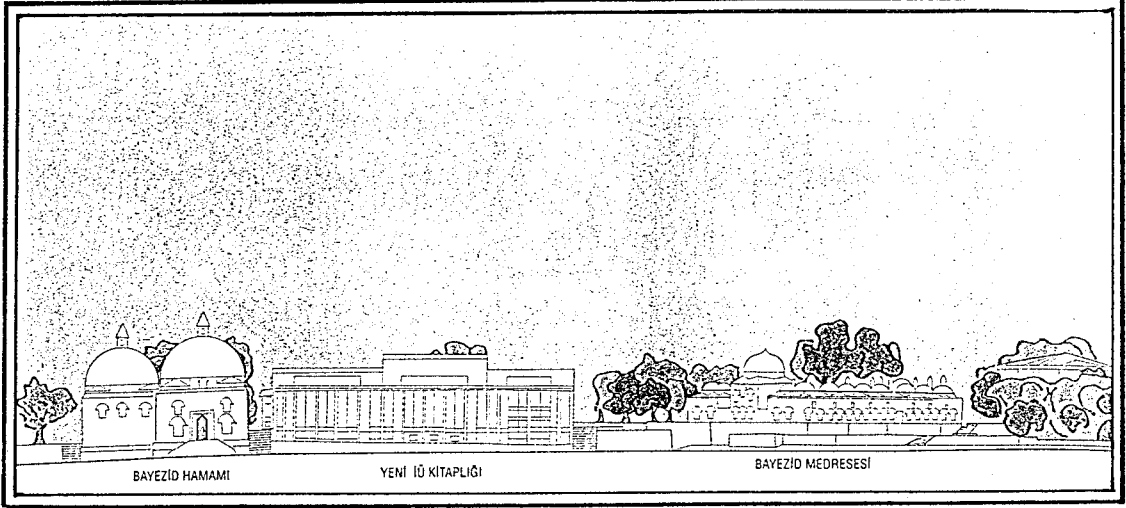
III.1.3. Beyazıt Meydanında Ulaşım

Tarihi Yarımada'nın merkezinde ve İstanbul Kenti'nin en önemli tarihi ve turistik alanlarına açılan koridorun üzerinde yer alan Beyazıt Meydanı konumu ve çevresindeki faaliyetleri ile özellikle ulaşım yönünden büyük önem taşımaktadır.

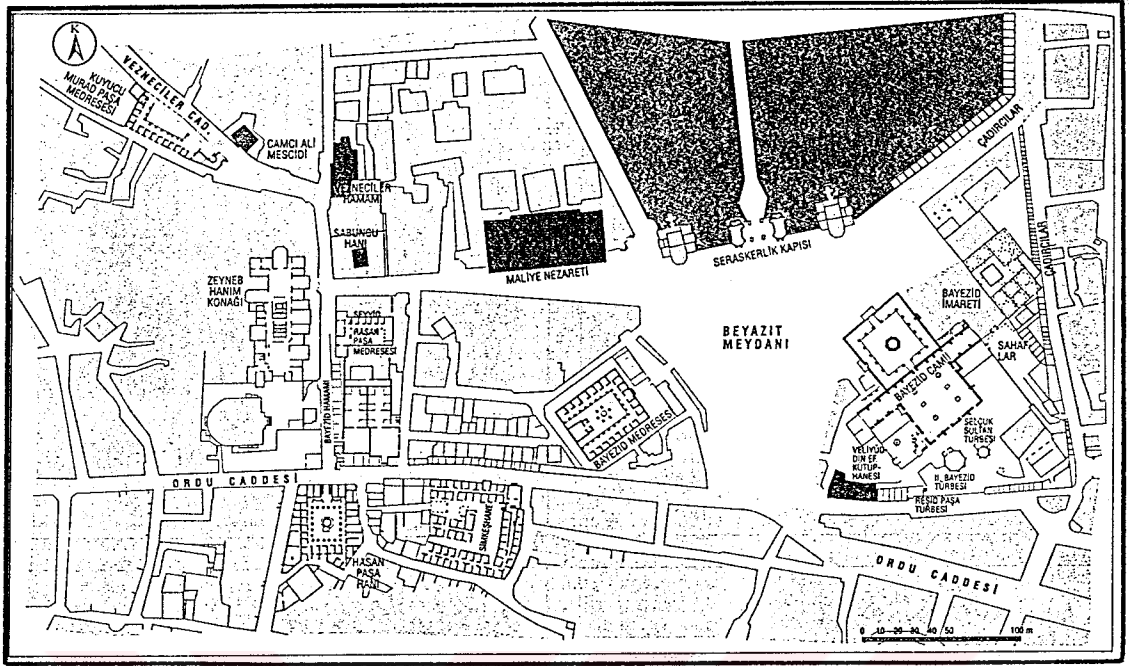
Tarihi Yarımada'da Beyazıt'tan geçen ve tarihi alanlara bağlantı veren Ordu Caddesi, Yeniçeri Caddesi ve Divan Yolun'dan oluşan koridor, yarımada'da toplu taşıma, özel taşıma, servis ve yaya trafiği için tek koridor olarak ortaya çıkmakta ve bu bölgede ulaşımın belkemiğini oluşturmaktadır.

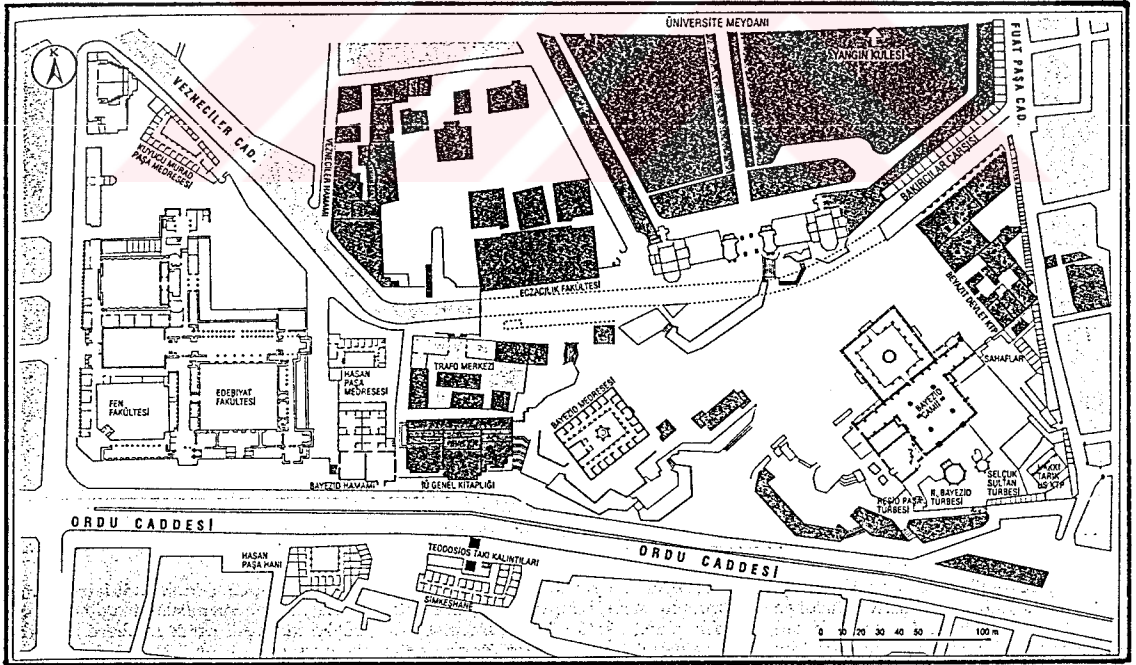
Şekil 10. Beyazıt Meydanı ve çevresindeki anıtsal yapılardan bir görünüm (İşözen, 1987).

Şekil 11. Ordu Caddesi'nden Beyazıt Meydanı ve çevresindeki yapıların görünüşü (İst. Ans., 1994).

Şekil 12. 19. yy'da Beyazıt Meydanı ve yakın çevresi
(İst. Ans., 1994).

Şekil 13. Günümüzde Beyazıt Meydanı
(İst. Ans., 1994).

Bu önemli koridorun çevresinde yer alan tarihi yapılar nedeni ile yol güzergahında genişlik süreklilik gösterememektedir. Tramvay sistemine geçilmeden önce, motorlu araçlara ayrılan yol platformunun genişliği yer yer 2 ile 4 şerit arasında değişmekte, yaya kaldırımlarında yoğun yaya trafiğine cevap verememekte idi. Bu nedenle yayalar motorlu araçlara ait yol platformuna inerek, zaten yetersiz olan şeritleri işgal edip trafik akımını olumsuz yönde etkiliyorlardı. Sonuç olarak kısıtlı genişliği bulunan, buna karşılık etrafındaki tarihi değerler nedeni ile genişletme imkanı bulunmayan bu koridor hiçbir talebe gereğince cevap veremiyordu (Şekil 14).

Yarımadanın ana koridorunun toplu taşıma araç trafiğine kapatılması ile ortaya çıkan ulaşım talebini Sirkeci - Zeytinburnu arasında hizmete giren tramvay sistemi karşılıyor. Bu raylı sistem bölgedeki yolculara rahat ve hızlı ulaşım imkanı tanıdı (Şekil 15).

Yarımadayı kuşaklayan yollardan özellikle Kennedy Caddesi bu koridordan ötelenen motorlu araçları rahatlıkla karşılayacak kapasiteye sahiptir. Kennedy Caddesi ile birlikte Atatürk Bulvarı ve Ragıp Gümüşpala Caddesi bu koridora alternatif olacak şekilde bölgeyi kuşatmaktadır.

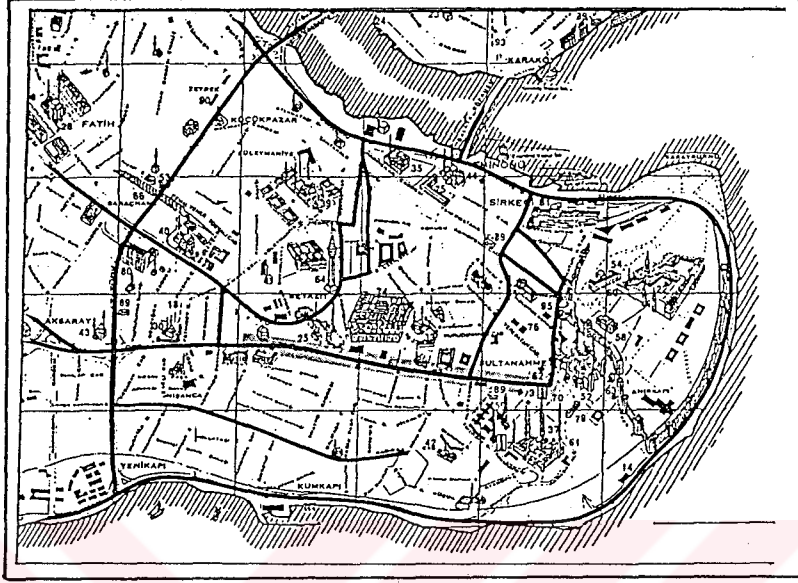
Koridor boyunca yer alan işyerleri, turistik çekiciliğe sahip tarihi eserler, turistik oteller, üniversite ve Beyazıt Camii yoğun yaya hareketlerine neden olmaktadır. Özellikle Laleli ve Sultanahmet bölgeleri akşam saatlerinde yaya hareketleri bakımından çok önemli merkezler haline gelmektedir.

Rusya'dan gelip bavul ticareti yapan turistlerde, bölgeye hareketlilik getirerek yaya trafiğini artırmaktadır.

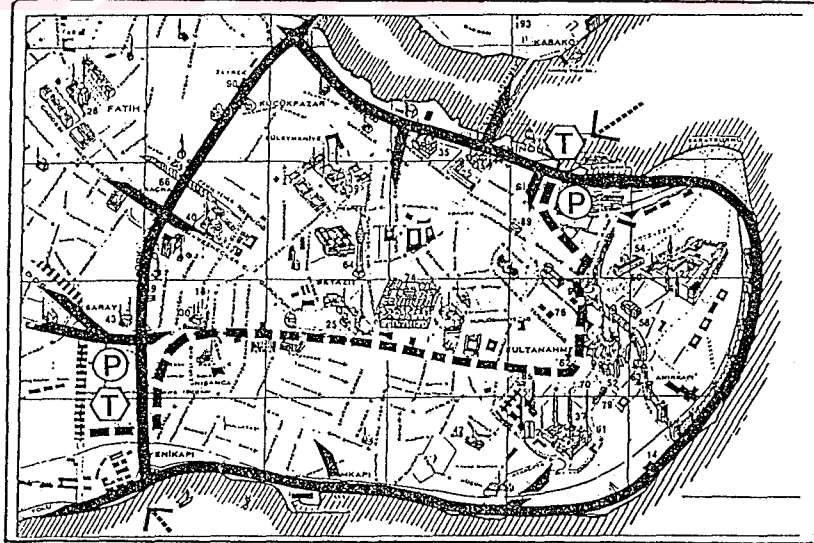
III.1.4. Beyazıt Meydanı'ndan Yararlanan Kullanıcılar

Beyazıt Meydanı, İstanbul'un ticaret merkezinde ve şehrin önemli bir ulaşım aksı üzerinde yer alması ve Üniversite girişine, büyük ticari ve turistik potansiyeli olan Kapalıçarşı kapısına geçit oluşturması, Beyazıt Camii yanında olması nedenleri ile yoğun bir kullanım talebine sahiptir.

Etüd alanında yapılan araştırmaya göre ilk etapta meydandan yararlanan kullanıcılar tespit edilmiştir. Bunlar;

Şekil 14 : Tarihi Yarımada'da tramvay sistemi gelmeden önceki ulaşım ağı (Acar, 1988).

Şekil 15: Tarihi Yarımada'da tramvay sistemi geldikten sonraki ulaşım ağı (Acar, 1988).

A- İstanbul Üniversitesi

- Öğretim Üyeleri,
- Üniversite Personeli,
- Öğrenciler,
- Ziyaretçiler,

B- Beyazıt Camii

- İbadet amacıyla gelenler,
- Turizm amaçlı gelenler,

C- Terminal noktalarının yarattığı yaya trafiği,

D- Alış- veriş amaçlı yaya trafiği,

E- Rekreatif amaçlı yaya trafiği,

F- Satıcılar

- Meydan çevresindeki yerleşik satıcılar,
- Meydan üzerindeki seyyar satıcılar,

oluşturmaktadır.

Mimar Sinan Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir-Bölge Planlama Bölümü ile Fen Bilimleri Enstitüsü bünyesinde Kentsel Tasarım Yüksek Lisans ve Doktora Programları ortak çalışması olarak 1985 -1986 Öğretim Yılı proje konusu olarak "Beyazıt Meydanı'nın yeniden Düzenlenmesi" seçilmiş ve meydana anket yapılmış.

100 kişi üzerinde yapılan anket sonuçlarına göre;

- % 79'unun Beyazıt Meydanı ve çevresini turistler için şimdiki haliyle yeterli bulmadığı,
- % 82'sinin meydanı, eğlence ve dinlenme açısından yeterli bulmadığı,
- % 70'inin meydanın ticari amaçla kullanılmasını uygun bulmadığı,
- % 74'ünün meydan üzerindeki yeşil alan ve su faktörünü yeterli bulmadığı,
- % 78'inin meydan üzerindeki dinlenme banklarını kullanım ve yer bakımından uygun bulmadığı,
- % 65'inin meydana plastik eleman istediği,
- % 60'ının çöp kutuları, duvar gazeteleri, ışık oyunları ve elektrik direkleri istediği,
- % 73'ünün meydan'daki yarı açık kahve ve çayhaneleri yeterli bulmadığı,
- % 86'sinin meydana tuvaletleri yeterli bulmadığı,
- % 84'ünün meydana telefon-çiçekçi-gazete bayi vs. gibi birimleri istediği ortaya çıkmıştır.

Yine anket sonuçlarına göre, meydandan en çok % 34 ile öğrenciler, % 32 ile esnaf, % 22 ile memurlar, % 17 ile öğretim üyelerin, % 26 ile işsizler, % 13 ile emekli ve % 4 ile satıcıların yararlandığı belirlenmiştir.

Beyazıt Meydanı'nın genel durumundan kullanıcıların memnuniyetleri sorulduğunda; konuşulan kullanıcıların % 74'ünün meydandan memnun olmadığı görülmüştür. Bu anket sonuçları açık olarak göstermektedir ki Beyazıt Meydanı'nın yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.

III.1.5. Beyazıt Meydanı'nın Peyzaj Açısından İncelenmesi

Beyazıt Meydanı'nın geometrisini oluşturan meydan sınırlayıcılarının yüzeylerinin biçim, doku ve renkleri, meydandaki donatı elemanlarının nitelikleri, meydanı aydınlatan ışığın yön ve niteliği, meydanda ve yakın çevresinde bulunan yeşil doku, meydandan yararlanan kullanıcılar vb. bir bütünün parçaları olarak meydanın peyzajına katkıda bulunurlar.

Beyazıt Meydanı çevresinde bulunan, Beyazıt Camii, Beyazıt Medresesi, İstanbul Üniversite giriş kapısı, Beyazıt Kulesi, Türk Vakıf Hat Sanatları Müzesi, Kapalıçarşı gibi tarihi ve mimari öneme sahip mevcut yapılar meydanın tarihi imgesini vurgulamaktadır. Bu yapıların arasında kalan alan ise meydan yüzeyini oluşturmaktadır. Beyazıt Meydanı'nda döşeme malzemesi olarak granit taşlar (20x40 cm) kullanılmıştır (Fotoğraf 1). Meydan yüzeyinde kuş yemi satıcıları ile çok sayıda güvercin bulunmaktadır. Meydan yüzeyi güvercin pislikleri nedeni ile kötü görüntü sergilemektedir. Meydanda günün her saatinde yerli ve yabancı satıcılar bulunmaktadır. Bu satıcıların kullanacağı ayrı bir yer olmadığı için meydan yüzeyine geliş güzel dağılmışlardır. Bu durum hangi sebeple olursa olsun meydanı kullanmak zorunda olan ziyaretçiler için zorluklar oluşturmaktadır (Fotoğraf, 2-3).

Beyazıt Meydanı çok büyük olduğu için algılama gücünü yaşamaktadır. Bu büyük alan plansız kullanımlar nedeni ile yeterince değerlendirilememektedir.

Meydanın tümünde kent mobilyaları yok denecek kadar azdır. Meydan'daki oturma ihtiyacı çay bahçeleri ve kahvelerle sağlanmaktadır. Beyazıt Camii'nin güney kesimindeki alan çay bahçesi olarak kullanılmaktadır. Donatı elemanlarını ise plastik masa sandalyeler ve prefabrik servis birimleri oluşturmaktadır. Beyazıt Camii yanında bulunan Çınaraltı mekanının Osmanlı ve Türk Döneminde de çay bahçesi olarak kullanıldığı kayıtlara

geçmiştir. Adını geniş tepeli Çınar ağaçlarından alarak gölgeli bir mekan oluşturur (Fotoğraf 5).

Bu nedenle turistik, rekreatif, ticari, dini amaçlı yoğun bir talebe sahiptir. Çınaraltın'da çay bahçesi olarak kullanılan kesimde, döşeme malzemesi olarak tuğla ve granit taşlar (20x40 cm'lik) kullanılmıştır (Fotoğraf 5). Geniş tepe çatısıyla çınar ağaçları ve Beyazıt Cami'nin kubbeleri güzel bir uyum göstererek Meydan peyzajına katkıda bulunmaktadır.

Türk Vakıf Hat Sanatları Müzesi'nin önünde yer alan dikdörtgen formlu havuz estetikten yoksun görüntüsü ile meydana su sesi vermektedir. Konumu gereği meydan plastiği olma özelliğinden de yoksundur. Meydana görsel açıdan hiçbir katkısı olmamasına karşın yanında bulunan çay bahçesine serinlik katmaktadır (Fotoğraf 6).

Meydanda plastik olarak niteleyeceğimiz bir obje olmamasına karşın, İstanbul Üniversitesi giriş kapısı ilginç mimarisi ile bir vurgu elemanı gibi insanları kendine doğru çekmektedir. Mimari yapısı, yüzeyindeki doku, renk kalitesi ve arkasındaki yeşil fon ve sağında yer alan Salkım Söğüt (*Salix babylonica L.*) ile meydana görsel açıdan katkıda bulunmaktadır (Fotoğraf 7).

Meydanda bulunan yeşil alanlar yeterli değildir. Mevcut olan yeşil doku içinde de boylu büyük ağaçların dışındaki çalı grubu ve çim alanlarda bakımsızlıktan bozulmuş durumdadır. Geniş tepe çaplı boylu ağaç olarak Çınar (*Platanus x acerifolia*), At kestanesi (*Aesculus hippocastanum*), Dişbudak (*Fraxinus excelsior*) vb. bitki kitleleri meydanda gölge ortamlar oluşturmaktadır. Çalı grubu olarakta, kadın tuzluğu (*Berberis thunbergii*), Ateş dikenini (*Pyracantha coccinea*), Taflan (*Euonymus japonica*), Zakkum (*Nerium oleander*) vb. bulunmaktadır. Beyazıt Meydanı içindeki bitkisel kitle eksikliği nedeni ile meydan yeterince çekici değildir. Oysa İstanbul Üniversitesi bahçesi ve Beyazıt Külliyesi çevresi yoğun bir yeşil doku içererek makro ölçekte meydan peyzajına katkıda bulunmaktadır.

Beyazıt Meydanı sınırlayıcıları, donatı elemanlarının nitelikleri, kullanıcılar ve peyzaj öğeleri açısından içerdiği özellikler şunlardır:

* Beyazıt Meydanı geniş bir alana sahip olduğu halde, planlamadaki hatalar nedeni ile kullanımda kargaşalar ortaya çıkmaktadır.

*Meydan içinde ve çevresinde yer alan tarihi, mimari ve kültürel değere sahip yapı yüzeylerinin bazı kısımlarının onarımı gerekmektedir (Çınar, 1994).

* Meydan donatı elemanları yönünden yetersizdir. Meydan yüzeyinde daha çok oturma bankalarına, çöp kutularına, ilan panolarına, aydınlatma elemanlarına, telefon, tuvalet ve gazete bayilerine yer verilmesi gerekir. Bu donatı elemanlarının nitelikleri seçilirken meydanın tarihi kimliği de gözönünde bulundurulmalıdır. Bu donatılar meydanın bir kent parçası olduğunu vurgular.

* Meydan yüzeyinde kullanılan döşeme elemanlarının yönlendirici özelliği zayıftır. Bu da kullanıcıları olumsuz etkilemektedir.

* Meydan'da yeşil doku azlığı dikkati çekmektedir. Mevcut olan ağaç ve çalı grupları da restorasyondan geçirilerek iyileştirilmesi gerekmektedir.

* Beyazıt Meydanı kullanıcıları içerisinde satıcıların yeri küçümsenmeyecek orandadır, eğer bu kullanıcıları mekandan uzaklaştıramayacaksa meydanda satıcılar için ayrı bir mekan ayrılmalıdır.

* Meydanda su ögesinin kullanımı zayıftır, mevcut olan havuzda görsel açıdan kötü durumdadır. Havuzun yerinin iyi seçilmemiş olması, algılanmasını güçleştirmektedir.

* Meydan gece aydınlatması bakımından yetersizdir. Bu da meydanı gece kullananlar için, güvensiz bir ortam oluşturmaktadır.

*Yeniçeriler Caddesi üzerindeki mimari açıdan değersiz ve çevreye uyumsuz ticari yapıların bulunması meydanın mimari, tarihi kalitesini düşürmektedir. Bunların iyileştirilmesi gereklidir.

* Beyazıt Meydanı'nın yayalaştırılmış olması gözlenen en olumlu özelliktir. Bu alan tamamen yayalara bırakıldığına göre yapılacak olan yeni bir planlamayla fonksiyonel, estetik, kullanıcıların ihtiyacına cevap veren mekanlar oluşturularak, çevredeki mimari kalitesi yüksek tarihi binalarla ilişkilendirilmelidir.

Beyazıt Meydanı, tarihsel süreç içerisinde sahip olduğu kentsel mekan özelliklerinin, tarihi, mimari, arkeolojik ve doğal değerlerinin oluşturduğu potansiyel değerlendirilerek, yeniden kültürel ve turistik bir ilgi odağı haline getirilmelidir.

III.2. Beşiktaş Meydanı

III.2.1. Beşiktaş Meydanı'nın Konumu

Beşiktaş, İstanbul Boğazı'nın Rumeli yakasında, Tophane ile Ortaköy arasında; Marmara'ya, Anadolu yakasına, İstanbul Boğazına ve liman ağzına hakim, büyük ve eski bir semttir.

Beşiktaş Meydanı Boğaziçi su yolu üzerindeki iskelesi ve birinci Boğaz Köprüsü'nün şehir içinden bağlantısıyla İstanbul ulaşımında önemli yeri olan tarihsel, turistik, kültürel ve ticaret işlevleriyle İstanbul'un önemli alanlarından biridir.

Beşiktaş Meydanı, Beşiktaş İskelesi, Dolmabahçe Sarayı, Deniz Müzesi, Resim ve Heykel Müzesi, Barbaros Türbesi, Barbaros Anıtı, Sinan Paşa Camii gibi tarihi yapı ve anıtlar meydanı çevreleyerek, meydana tarihi ve kültürel bir kimlik kazandırmaktadır.

Beşiktaş Meydanı Barbaros Bulvarı, Beşiktaş Vapur İskelesi, Boğaziçi ve köprü yolunun yükünü, üniversitelerin ve diğer işlevlerin yoğunluğunu bünyesinde bulundurur.

Bu kentsel işlevlerle, alan her geçen gün artan taşıt yaya trafiği yoğunluğu ile yüklenmekte, kent yaşamı sıkıntıya sokulmakta, mekansal kaliteleri algılanamaz, ulaşılamaz ve düzensiz hale gelmektedir. Alanın tarihsel, doğal ve kültürel değerlerinin insan ile yakın ilişkileri kopmaktadır.

III.2.2. Beşiktaş Meydanı'nda Ulaşım:

Beşiktaş Meydanı'nda taşıt, yaya ulaşım yoğunluğu ağırlıklı bir sorun oluşturmaktadır. İstanbul Boğazı'nı batıdan kucaklayan Dolmabahçe ve devamı Çırağan Caddesi, şehrin bu yakasındaki Büyükdere Caddesi ile beraber kuzey-güney yönündeki ikinci ana yoldur. Aynı zamanda, Barbaros Bulvarı söz konusu iki anayolu Beşiktaş Meydanı'nda birleştirerek, bir düğüm noktası oluşturmaktadır, (Şekil 16).

İstanbul Boğazı'nın her iki yakasındaki birçok iskele ile irtibatlı olarak yolcu taşıyan Boğaziçi Vapurlarının hepsi, Beşiktaş Vapur iskelelerinden yolcu almakta ve indirmektedir. İskele'nin bu özelliğinden ötürü, büyük bir yaya kitlesi Beşiktaş Meydanı'nı kullanmaktadır.

Deniz yolu ile gelen yayalar karayolu taşıtları ile güney kuzey ve batı yönlerine dağılmaktadırlar. Dolayısıyla meydan bu yolcuların karayolu taşıtlarıyla hareket ettikleri ilk durak olma görevini de yüklenerek, burada dolmuş, taksi, otobüs gibi uzun süreli bekleme yapan araçlara yer sağlamaktadır. Meydan'ın büyük bir kısmı belediye otobüslerine ayrılmıştır.

Meydan görünüşünü bozan ve kullanılması çok zahmetli olan yaya köprüleri kaldırılarak, yaya geçişleri meydan seviyesine indirilmiştir.

Vapur iskeleleri ve duraklar arasında kesintisiz yaya bağlantısı kurulmuş. Böylece vapurdan inen yolcuların otobüslerle şehre dağılması kolaylaşmıştır (Fotoğraf 10).

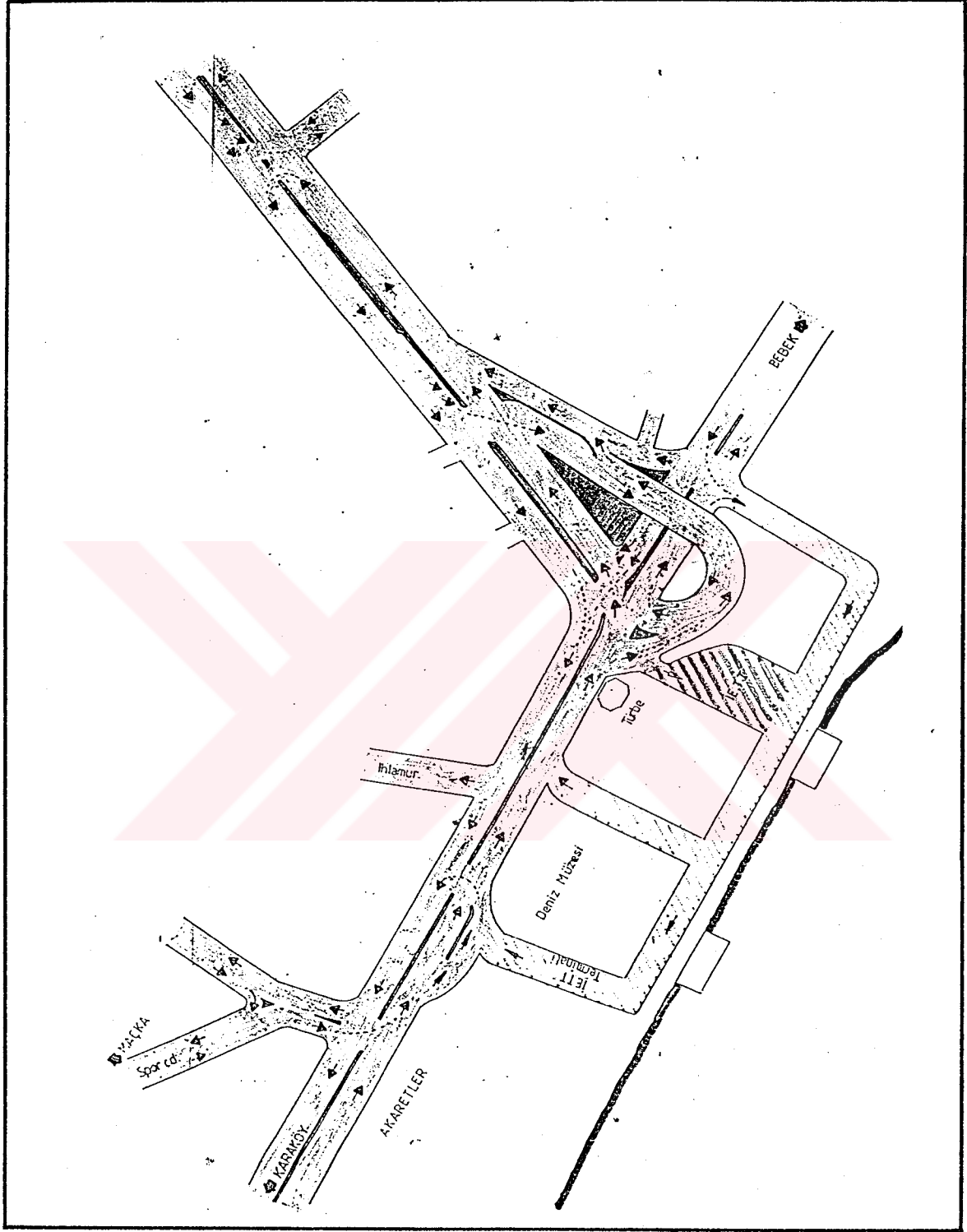
III.2.3. Beşiktaş Meydan'ının Peyzaj Açısından İncelenmesi

Beşiktaş Meydanı konumu gereği deniz ve kara trafiğini birbirine bağlayan bir merkez durumundadır, bu nedenle günün her saati yoğun yaya sirkülasyonu ile karşı karşıyadır. Otobüs duraklarının, iskelenin hemen yanında yer alması, yaya trafiğini daha da artırmaktadır.

Büyük kentlerin hızlı yaşam temposu insanların bu meydanı, yeterince algılayamadan geçip gitmelerine neden olmaktadır. Otobüs duraklarının da meydanın büyük kısmını kaplaması meydanı daraltarak algılamayı zayıflatmaktadır (Fotoğraf 10).

Biçim, renk ve doku bakımından mimari bir kaliteye sahip olan Beşiktaş İskele binası, meydanı odaklayarak meydan peyzajına katkıda bulunur (Fotoğraf 12).

1944'de Barbaros Türbesi ve Deniz Müzesi'nin önündeki alana dikilen Barbaros Anıtı'nın çevreside park olarak düzenlenmişti (İst. Ans., c. 6). Anıt ilk yapıldığında yoldan denize doğru gelindiğinde algılanacak şekilde yerleştirilmişti. Bugün ise yoldan geçiş kapanmış, iskele meydanı da yeniden düzenlenmiştir. Böylece Barbaros Anıtı meydana plastik görevini üstlenmesi gerekirken yanlış yerleştirilme ve yerinin iyi seçilmemesi nedeni ile etkisi zayıf kalmakta ve kullanıcılar tarafından belkide farkedilmeden geçilip gidilmektedir. Konunun doğası gereği deniz üzerinden ufka bakması gereken Barbaros'un otobüs duraklarını seyreden konumunu yeni bir meydan düzenlemesiyle değiştirilmesi gerekmektedir (Fotoğraf 11).

Şekil 16: Düzenlemeden Sonra Beşiktaş Meydanında Ulaşım (Acar, 1988).

Anıtın bulunduğu park, meydana en yakın yeşil alan dır. 7.200 m²'lik bir yüzölçümüne sahip olan parkta anıtın önü beton plaklarla (20x20 cm'lik) kaplanarak merasim alanı olarak ayrılmıştır. Küçük boyutlu döşeme elemanının geniş alandaki olumsuz etkisini azaltmak için, renkli beton plaklarla daha büyük ölçekte karelaj yapılarak meydan ölçeğine oranlanmıştır, buna rağmen meydanın bu kısmındaki monotonluk kırılmamıştır(Fotoğraf 9). Parkın etrafını çevreleyen yaya yollarında ise 40x40 cm'lik beton plaklar kullanılmıştır.

Parkın etrafı çit bitkileriyle çevrelenerek otobüs duraklarından soyutlanmıştır. Çit bitkilerinin yüksekliğinin, insan bakış açısından yukarıda olması park ile görüşü kapatarak görsel ve fiziksel olarak meydanla olan ilişkiyi kesmektedir. Bu nedenle, parkta sergilenen Deniz Müzesine ait tarihi eserler, meydanı kullananlar tarafından algılanamamaktadır.

Barbaros Anıtı'nın ve türbesinin etrafı ağaç ve süs çalıları ile bitkilenmiştir. Yol tarafındaki boylu servi ağaçları türbeyi desteklemektedir. Büyük çap ve boylara ulaşmış ulu çınarlar, parkta gölgeli mekanlar oluştururlar.

Meydandaki oturma ihtiyacı, parkta bulunan banklarla sağlanmaktadır. Fakat park, kullanıcıların oturma dinlenme ihtiyacına cevap vermekten çok, çocukların top oyun sahası haline gelmiştir.

Meydanda otobüs duraklarından başka, bilet ve danışma kabinleri, telefon kulübeleri, gazete-dergi satış birimleri, kullanıcıların acil ihtiyaçlarına cevap vermektedir.

Beşiktaş Meydanı sınırlayıcıları, donatı elemanlarının nitelikleri, kullanıcılar ve peyzaj öğeleri açısından içermesi gereken özellikler şunlardır:

* Beşiktaş Meydanı, tarihi, kültürel ve doğal bir öneme sahip iskele meydanıdır. Yakın tarihimizde düzenlenmiş olmasına rağmen planlama eksikliği nedeni ile kullanımda eksiklikler yaşanmaktadır.

* Meydan içinde ve çevresinde yer alan tarihi, mimari ve kültürel öneme sahip yapıların ön plana çıkarılarak meydana kazandırılması gereklidir.

* Anıtın bulunduğu alan fonksiyonel ve estetik açıdan yeniden düzenlenerek Anıtın yönü ve yeri değiştirilip meydan plastiği olarak ön plana çıkarılması gereklidir.

* Barbaros Türbesi, yeni bir düzenleme ile tarihi ve kültürel değeri ön plana çıkarılarak insanlar tarafından kolay algılanması sağlanmalıdır.

* Meydan yüzeyinde kullanılan döşeme elemanlarında yönlendiricilik özelliği zayıftır. Döşeme elemanlarında renk, doku, cins değişikliği yaparak monotonluk kırılmalıdır.

* Meydanın yeşil dokusunu parkta bulunan ağaç ve çalı grupları oluşturmaktadır. Meydanın diğer kısımlarında da meydanın tarihi ve kültürel kimliğine uygun, deniz kenarındaki yaşama koşullarına dayanabilen, ağaç ve süs çalıları kullanılarak estetik ve fonksiyonel yeşil alan planlaması yapılarak kullanıcı kitleleri belli mekanlara yönlendirilmesi gerekliliği göze çarpmaktadır.

* Mevcut ağaç ve çalı grupları ve çim alanları bakımsız durumdadır, bunların restarasyondan geçirilmesi gereklidir.

*İskele binası ve çevresindeki tarihi ve mimari değere sahip anıt ve yapılar, başarılı bir aydınlatma ile ortaya çıkarılarak, gündüz olduğundan daha iyi algılanabilir hale getirilebilir.

Sonuç olarak, İstanbul'un deniz ve kara ulaşımında önemli bir yeri olan Beşiktaş Meydanı'nın; sahip olduğu tarihsel, turistik, kültürel, rekreasyonel ve ticaret işlevlerine cevap verebilecek, daha estetik ve fonksiyonel yeni bir meydan düzenlenmesi yapılarak daha ilgi çekici hale getirilebilir.

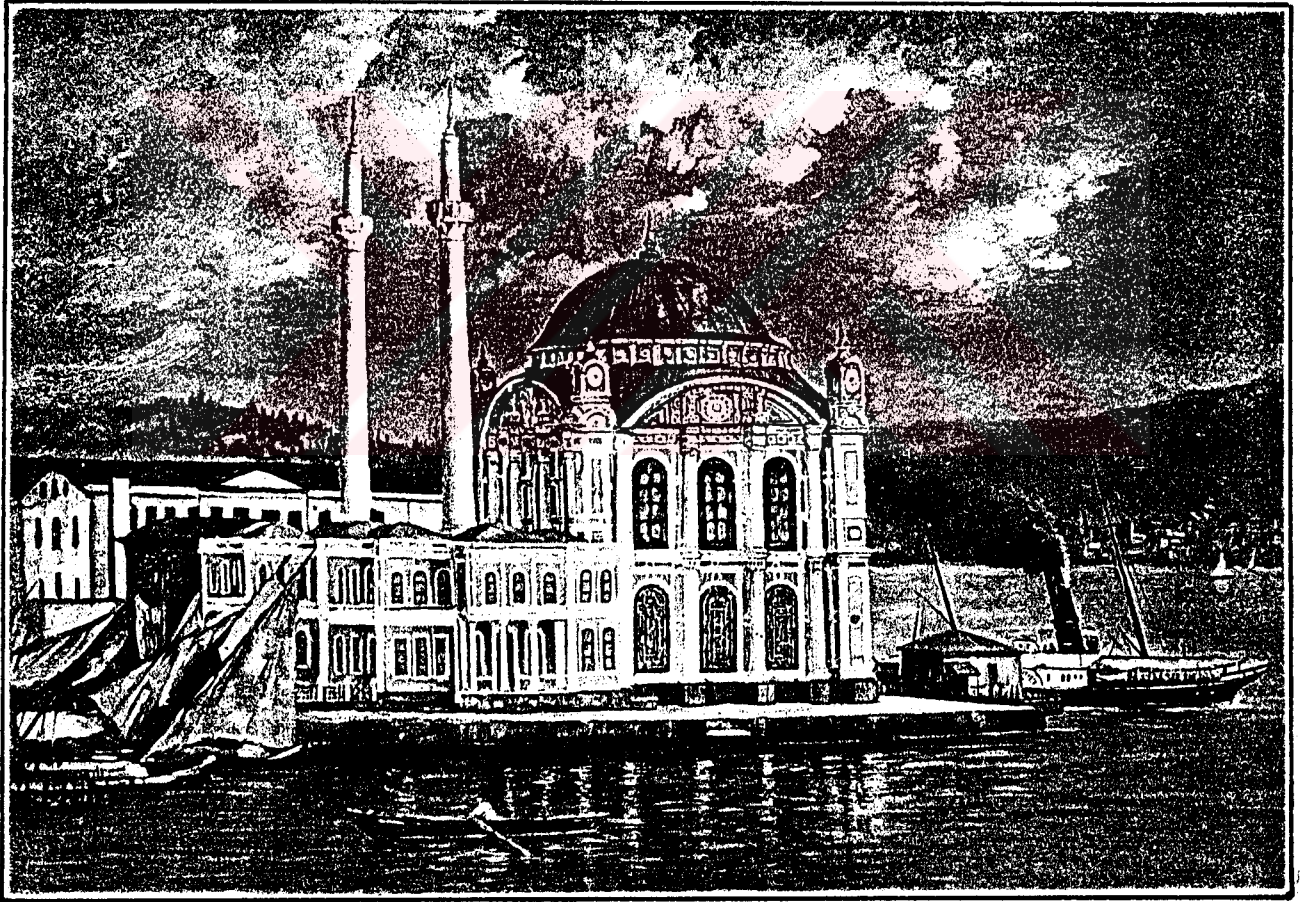
III.3.Ortaköy Meydanı

III.3.1. Ortaköy Meydanı'nın Tarihi Gelişimi

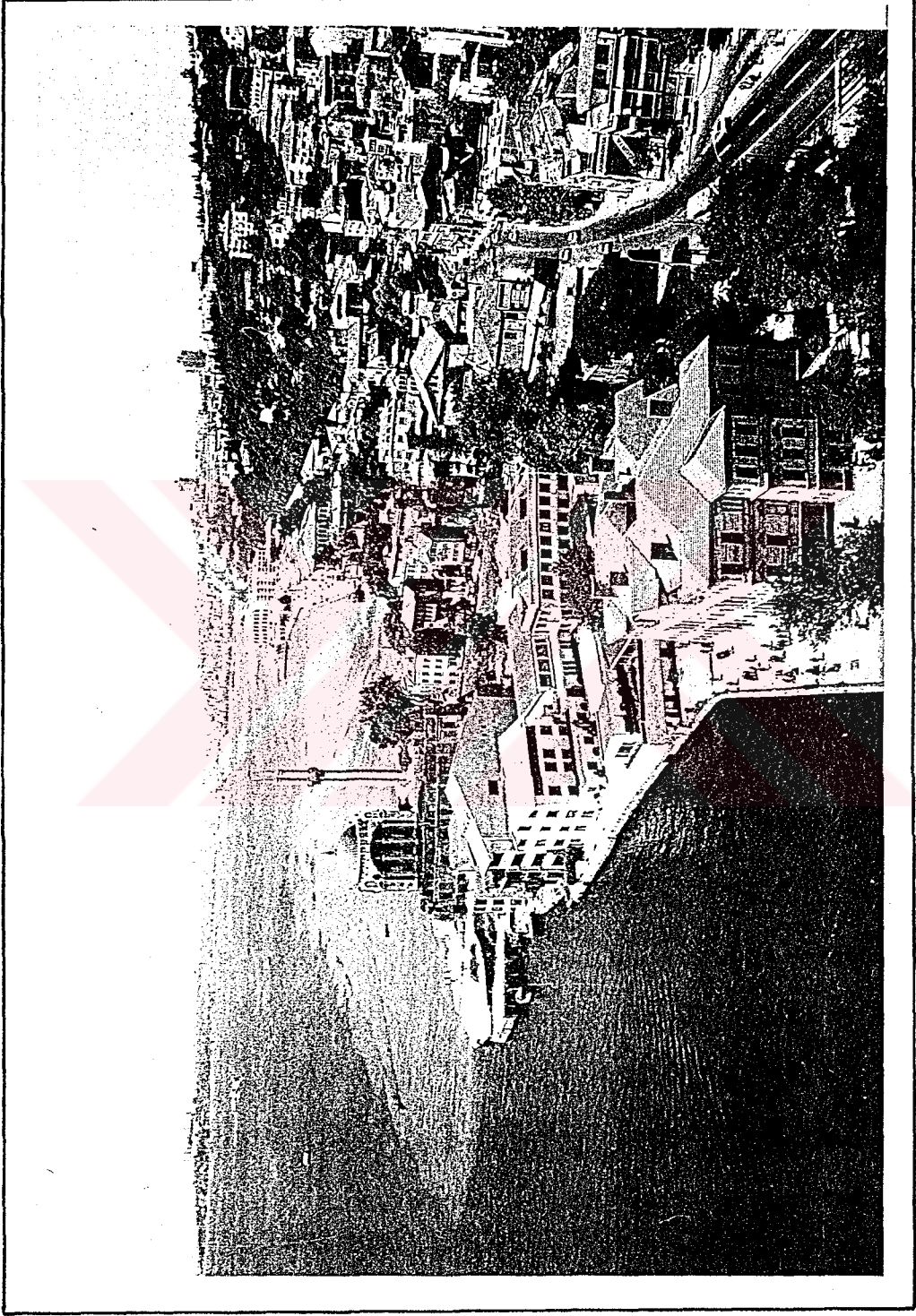
Ortaköy, Boğaziçi'nin Rumeli yakasında, kuzey sınırı Defterdar Burnu olan, Ortaköy ve Mecidiye Mahallelerinden oluşan semttir. Günümüzdeki nüfusu 25.000 kadardır (Şekil 17).

Türk'lerin Ortaköy'e yerleşmesi I. Süleyman (Kanuni) döneminde (1520-1566) olmuştur. Ortaköy Deresi vadisinin iki yamacına 16.yy'da Türkler yoğun olarak yerleşmişti. 17.yy'ın ortasında dere içinde bir Müslüman mahallesi, kıyıda ise yahılar vardı. Fakat bu yahıların hiçbiri günümüze kadar gelmemiştir.

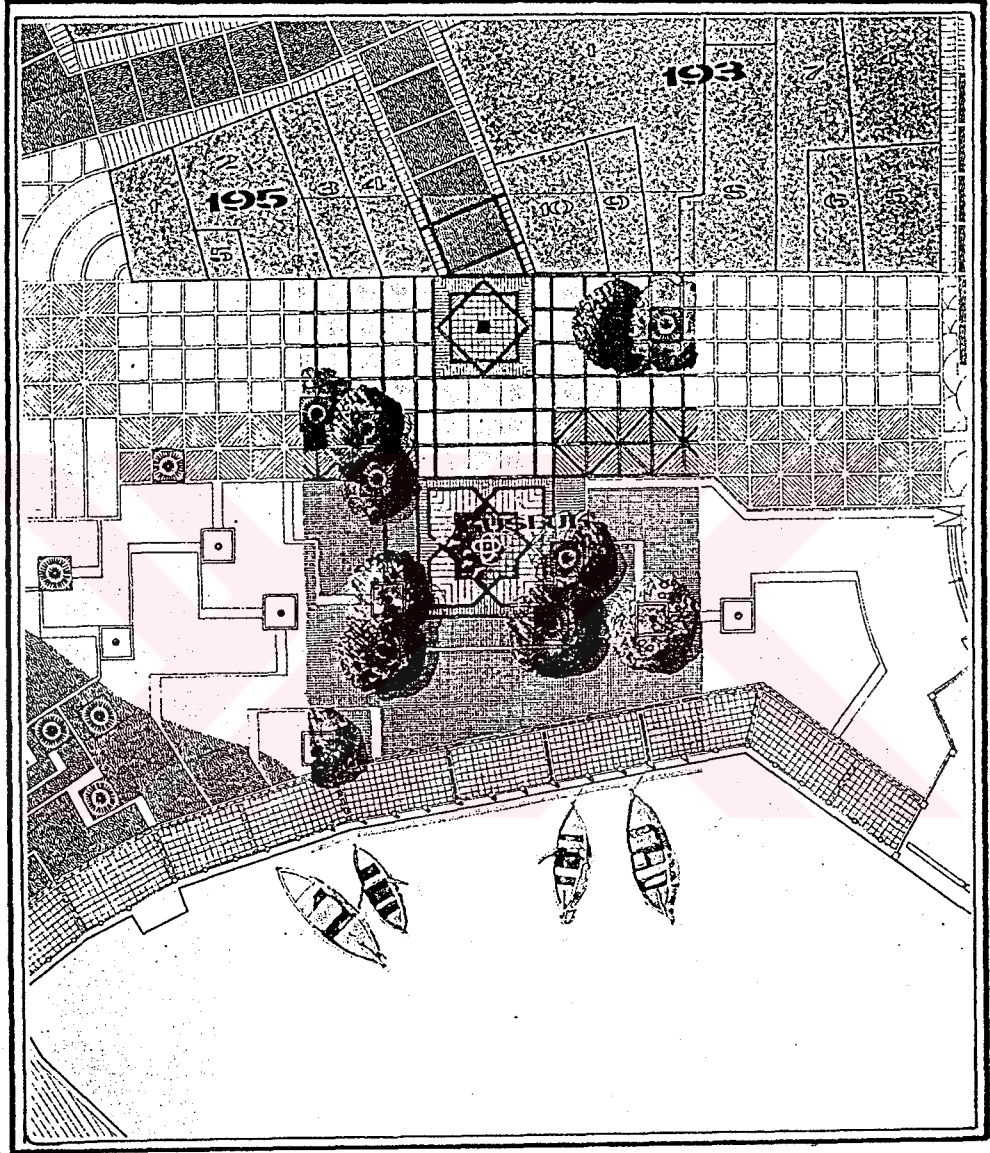
Ortaköy'e bugünkü çehre ve özelliğini kazandıran, iskelenin arkasındaki Ortaköy Meydanı'nın en belirgin ve egemen mimari ögesi Ortaköy Camii'dir(Şekil 18). Abdülmecid, Ortaköy'ün imarına önem vermiş, Ortaköy Deresi üzerine, bugün artık olmayan köprüyü, sahilde iskelenin güneyindeki mermer sütunlu karakol ve Ortaköy Camii'yi yaptırmıştır. 1854-1855 yılında yaptırılan camii, 1862-1866 yılında tamir görmüş, 1894 depreminde hasara uğramıştır. 1909 yılında tamir edilen camii 1967 - 1968 ve 1991 yılında yeniden restorasyonları yapılmıştır (İşözen, 1991).

Şekil 18.: Ortaköy Camii, Esmâ Sultan Yalısı, İskele (M.Şevket İmzalı,1899)

Şekil 17. Ortaköy Meydanı'ndan bir görünüm
(İşözen, 1991).

Şekil 19. Ortaköy Meydanı çevre düzenleme planından bir detay
(İşözen, 1991)

Meydandaki cami kadar eski ve önemli başka bir eserde 1723'de yapılan Damat İbrahim Paşa Çeşmesi'dir. Sahilde ahşap temeller üzerinde oturan çeşme, zamanla dolgu ve zemin oturmasından çökmüş, toprak seviyesinin 1,5 m. altında kalmıştır. Beşiktaş Belediyesi tarafından, Ortaköy Meydanı ve Çevre düzenlemesi çalışması sırasında, kahvelerin arkasına sıkışmış ve görünmeyen çeşme, camii'nin karşısına taşınıp, toprak altında kalan su teknesi ve musluk etrafındaki selvi motifli taşı, ortaya çıkarılarak restorasyonu yapılmıştır (Fotoğraf 16).

Meydanda bulunan demir döküm çeşme, Yıldız'dan alınarak onarılmıştır. 1992'deki meydan düzenlemeleri sırasında şimdiki yerine konulmuştur. Meydandaki diğer bir çeşme ise cami girişinin yanında, avlunun önündedir (Fotoğraf 22).

Meydanın arka sokağı ve Muallim Naci Caddesi'nde girişi olan Ayios Fokas Kilisesi 1856'da yapılmıştır.

19.yy. Osmanlı sivil mimarisinin özgün örneklerinin bulunduğu Ortaköy Meydanı ve çevresi 1989'da başlatılan proje çalışmaları ile 1992'de yeniden düzenlenmiştir (Şekil 19).

III.3.2. Ortaköy Meydanı'nın Peyzaj Açısından İncelenmesi

Ortaköy, tarihi - kültürel yapısıyla son dönemlerde, gerek İstanbul'luların gerekse yabancıların geniş bir ilgi odağı haline geldi. Meydan ve çevresindeki cami, kilise ve sinagog, burada yaşayan bu üç kültürün bir arada dayanışma ve barış içinde yaşamını simgeleştirdiği değerli bir yaşama mekanıdır. Bu üç kültürün bir arada yaşadığı ortamı yeniden eski özellikleri ile ortaya çıkarmak amacıyla kapsamlı bir proje çalışması yapılarak bugünkü Ortaköy Meydanı düzenlenmiştir. İlk etapta, Ortaköy'ün yeterli olmayan alt yapı şebekesine çözüm getirilmiş; içme suyu, kanalizasyon, doğal gaz, elektrik ve telefon şebekeleri yeniden yapılmıştır. Atıksu doğrudan Baltalimanı kollektörüne bağlanarak deniz kirlenmesinin önüne geçilmesi hedeflenmiştir.

Ortaköy Meydanı çevresindeki dar organik sokak oluşumu; yapılarda bahçe olmaması; cumba ve cephe uyumları çevrenin görünümünü değişik kılmaktadır. Yapılan çalışmada bu organik sokak dokusunun, iki veya üç katlı cumbalı dar düşey dikdörtgen pencereci özgün Ortaköy mimarisinin sürekliliğinin sağlanması amaçlanmış (Fotoğraf 20,21).

Ortaköy Meydanı'nda sahildeki oturma düzeni, kahvehaneler, lokantaların işlevlerini yeniden düzenlenerek örtü sistemlerine hareket kazandırılmıştır. Meydandaki oturma

elemanları da düzenlenerek vatandaşa ücretsiz dinlenme ve buluşma imkanı sağlanmıştır. Oturma elemanları ağaçların etrafında planlanmıştır (Şekil 20).

Meydan ve çevresindeki diğer düzenlemelerde gereksiz kamulaştırmadan kaçınılmış, sinagog duvarına bitişik mütevazi konut dizisi, dükkanlar, Rum Kilisesi'nin çan kulesi yol genişletme çalışmalarında yıkıma tabi tutulmayarak saygılı bir duyarlılık gösterilmiştir (İşözen, 1991).

İstanbul bir kültür metropolüdür. Ortaköy'ün kültür etkinlikleri, meydan arkasındaki sokaklarda yapıların zemin katlarında oluşan kahvehane, sanat atölyeleri, galeri pastahaneler, lokantalar ve alışveriş merkezleri bu sokakların gece ve gündüz yaşamını canlı tutmaktadır (Fotoğraf 13). Pazar günleri kurulan el sanatları pazarı da meydandaki yaya trafiğini artırmaktadır (İşözen, 1991).

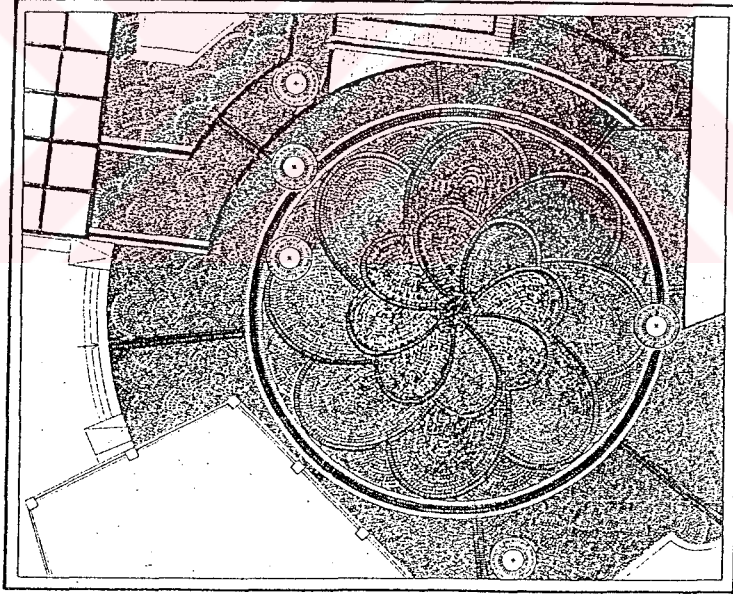
Şekil 20.: Ortaköy Meydanı
(İşözen, 1991).

Düzenleme yapılmadan önce meydanın yer dokusu kısmen granit parke ve beton plaka, meydana açılan yollar ise asfalt kaplamaydı.

Meydanda kullanılan döşeme elemanları, orjinal dokunun yaşatılmasını sağlayacak şekilde düzenlenmiştir. Meydan yüzeyi granit parke taşla kaplanmıştır (Fotoğraf 17,23) Ortaköy Camii önündeki avluda ise granit parke taşlarla "çarkifelek" motifi uygulanarak meydana özellik ve ilginçlik kazandırılmıştır (Şekil 21).

Meydanı süsleyen yeşil doku ağaçlardır. Ortalama kırk ve yüzelli yıllık olan geniş tepe çaplı *Robinia pseudoacacia* (yalancı akasya) *Fraxinus excelsior* (Dişbudak), *Tilia tomentosa* (Ihlamur), *Ficus carica L.* (incir) vb. türdeki ağaç grupları meydana gölge ortamlar oluşturmaktadır. Meydanda süs çalılarının kullanılmamış olduğu dikkat çekicidir (Şekil 22).

Ortaköy Meydanı için seçilen donatı elemanlarında çevreye uygunluk esas tutulmuş ve özenle seçilmiştir.

Şekil 21. : Ortaköy Meydanında Camii Önüne Döşenen Çarkifelek Motif Detayı (İşözen, 1991).

- * Yazı karakteri - sokak tabelaları - Yön bildirgeleri (Şekil 23),
- * Kısa mesafe aydınlatma elemanları (Şekil 24),
- * Duvar lambaları (Şekil 26),
- * Direkler,

- * Çöp kutuları,
- * Kitapçılar,
- * Bankalar
- * Çevredeki duraklar,
- * Su ögesi - Çeşmeler (Şekil 28),
- * Gölgelekler - Pergole - Kameriye,
- * Telefon Kulübeleri,
- * Reklam panoları,
- * Set - Sokak - Bahçe duvarları,
- * Merdivenler,
- * Ağaç dibi koruyucuları, tek tek ele alınmış, granit parke, mozaik, prekas, döküm demir gibi sağlam, güzel, yaşlanan türler tercih edilmiştir (Şekil 27)

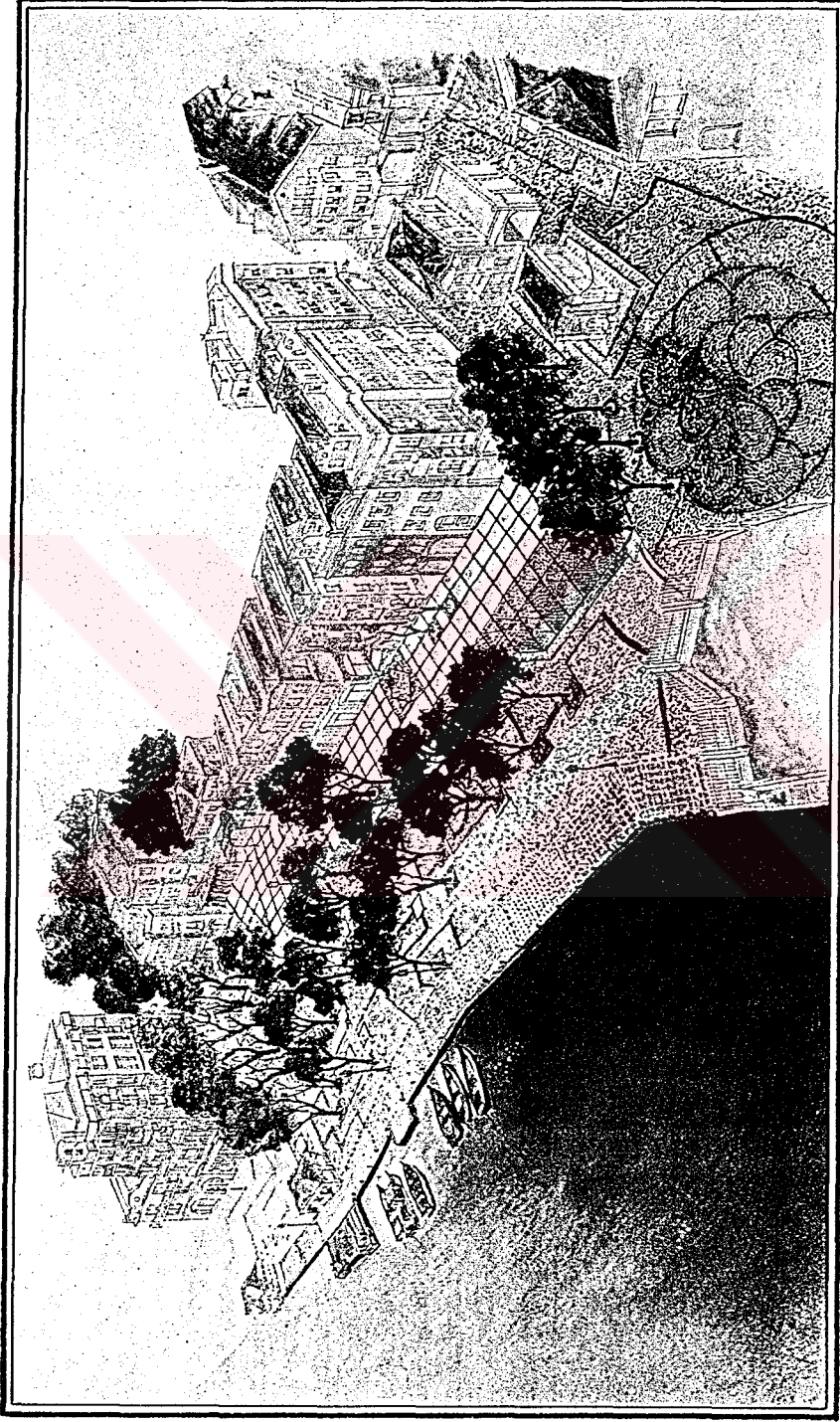
Yapılan ön araştırmada meydana yararlanan kullanıcılar tesbit edilmiştir. Bunlar:

I. Meydandaki 3 dini yapıya (Ortaköy Camii, Ayios Fokas Rum Ortodoks Kilisesi, Ets Ahayım Musevi Sinagogu)

- İbadet amacıyla gelenler,
- Turizm amaçlı gelenler,
- II. Eğlence - kültürel aktivite amaçlı kullanıcılar,
- III. Rekreatif amaçlı kullanıcılar,
- IV. Alışveriş amacıyla meydana gelen kullanıcılar,
- V. Satıcılar,
- Meydan ve çevresindeki yerleşik satıcılar,
- Meydana gelen seyyar satıcılar, oluşturmaktadır.

Ortaköy Meydanı düzenlemesi planları yapılırken, meydanı kullananların düşüncelerine danışılmış ve onların istekleri doğrultusunda meydan düzenlenmiştir. Ve bir tasarım rehberi hazırlanmıştır. Bu rehberde; elektrik direğinden taşlara, binaların hangi işlevlerle kullanılabileceğinden, hangi renklerin seçilebileceğine kadar her türlü ayrıntı yer almıştır. Bu da, Ortaköy'ün geleceğini ve yıllarca korunabileceğini belirtir.

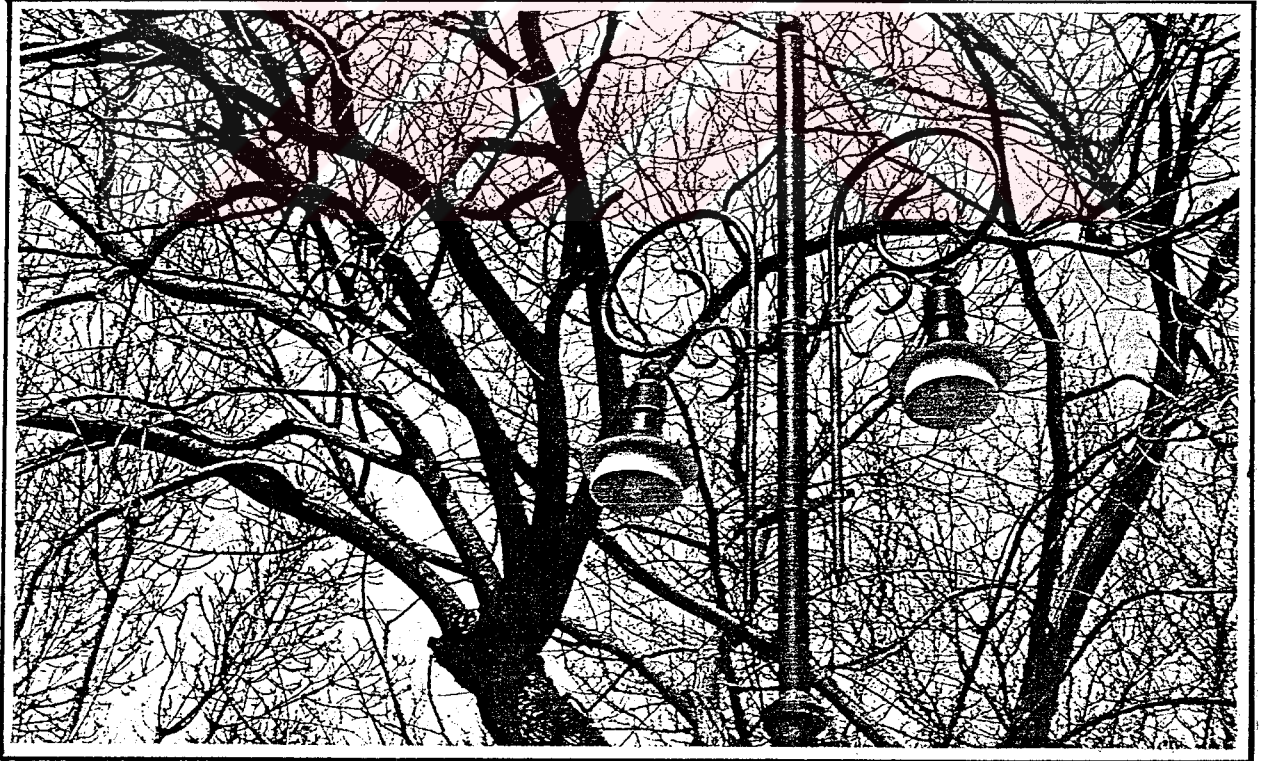
Anıtlar Yüksek Kurulu'nun SİT alanı ilan ettiği Ortaköy Meydanı ve kıyılarında yapılan düzenleme ile, meydanın tarihi dokusu korunurken, binaların tarihi karakteride korunarak sağlıklı hale getirilmektedir.

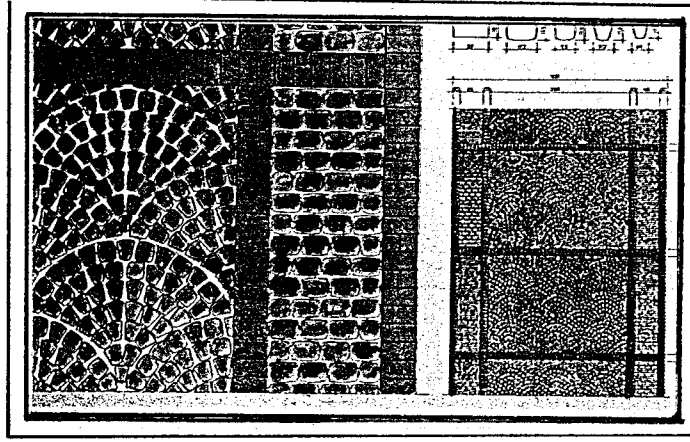
Şekil 22. Ortaköy Meydanı'nın perspektif görünüşü
(İşözen, 1991).

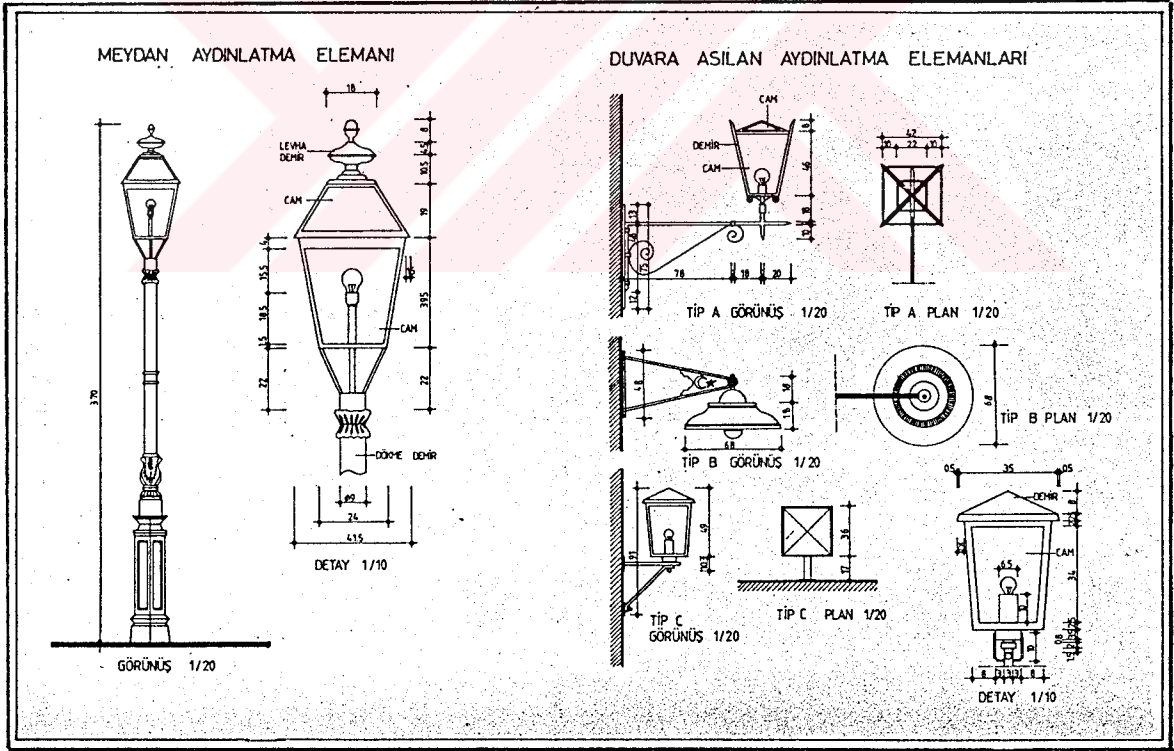
Şekil 23. Ortaköy Meydanı'nda kullanılan sokak tabelaları
(İşözen, 1991).

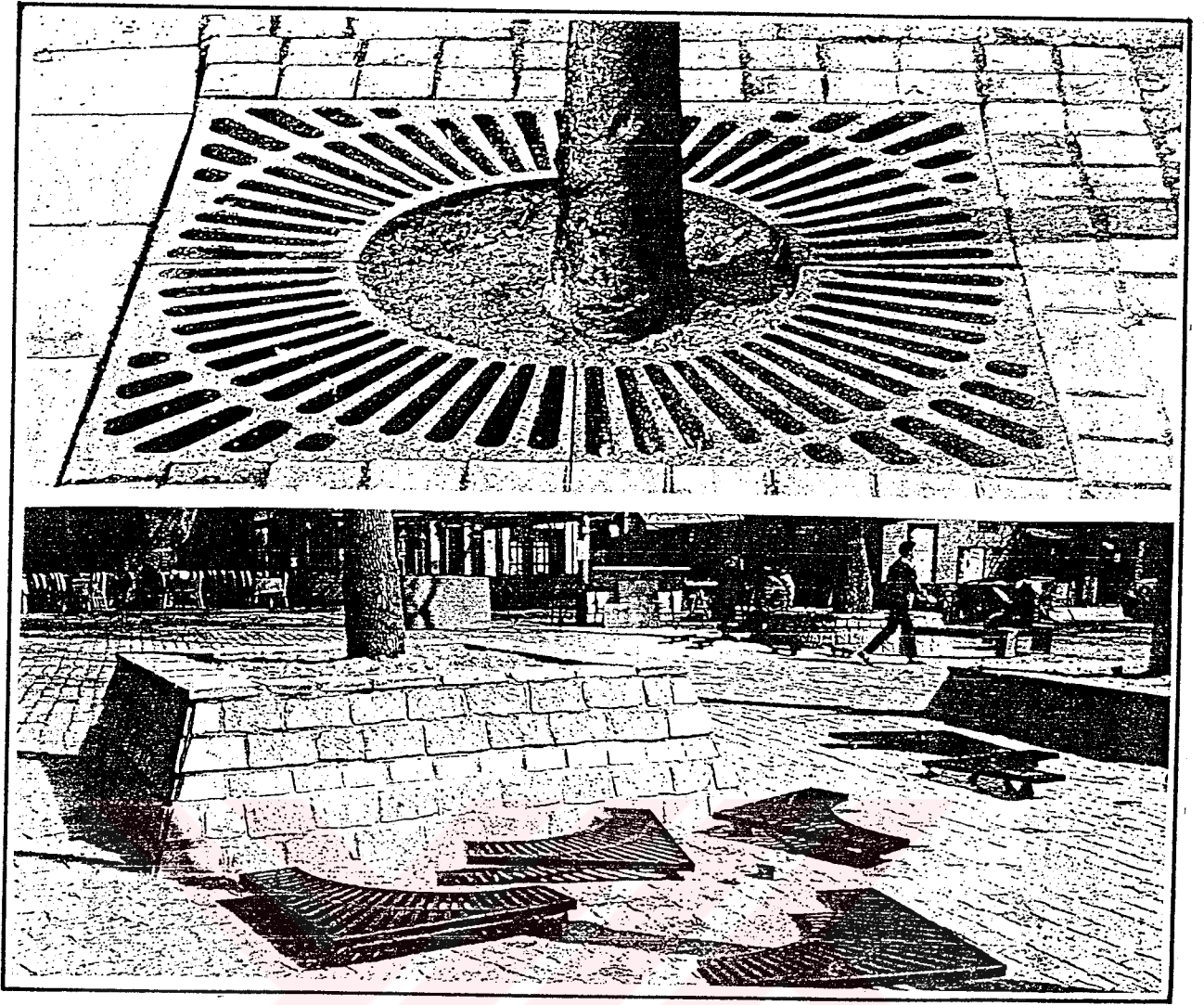
Şekil 24. Ortaköy Meydanı'nda kullanılan aydınlatma elemanları
(İşözen, 1991).

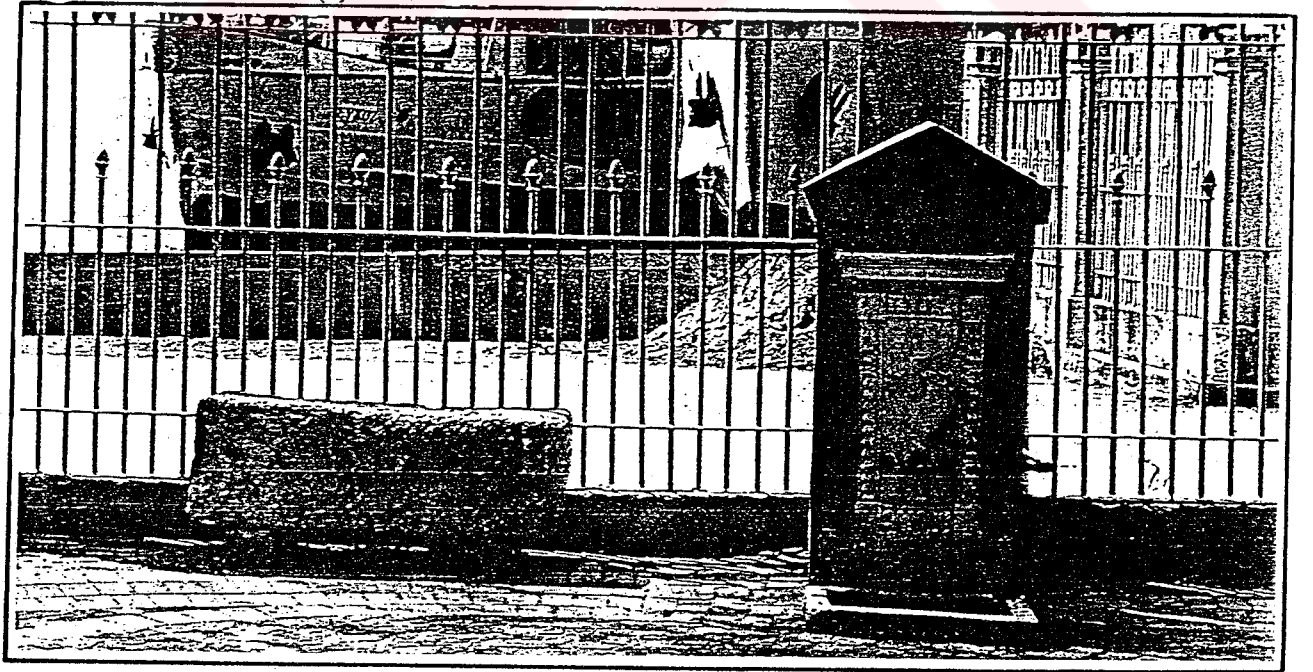
Şekil 25. Ortaköy Meydanı döşeme elemanları detayı.
(İşözen, 1991).

Şekil 26. Ortaköy Meydanı aydınlatma elemanları detayı
(İşözen, 1991).

Şekil 27. Ortaköy Meydanı ağaç dibi koruma elemanlarından detay
(İşözen, 1991).

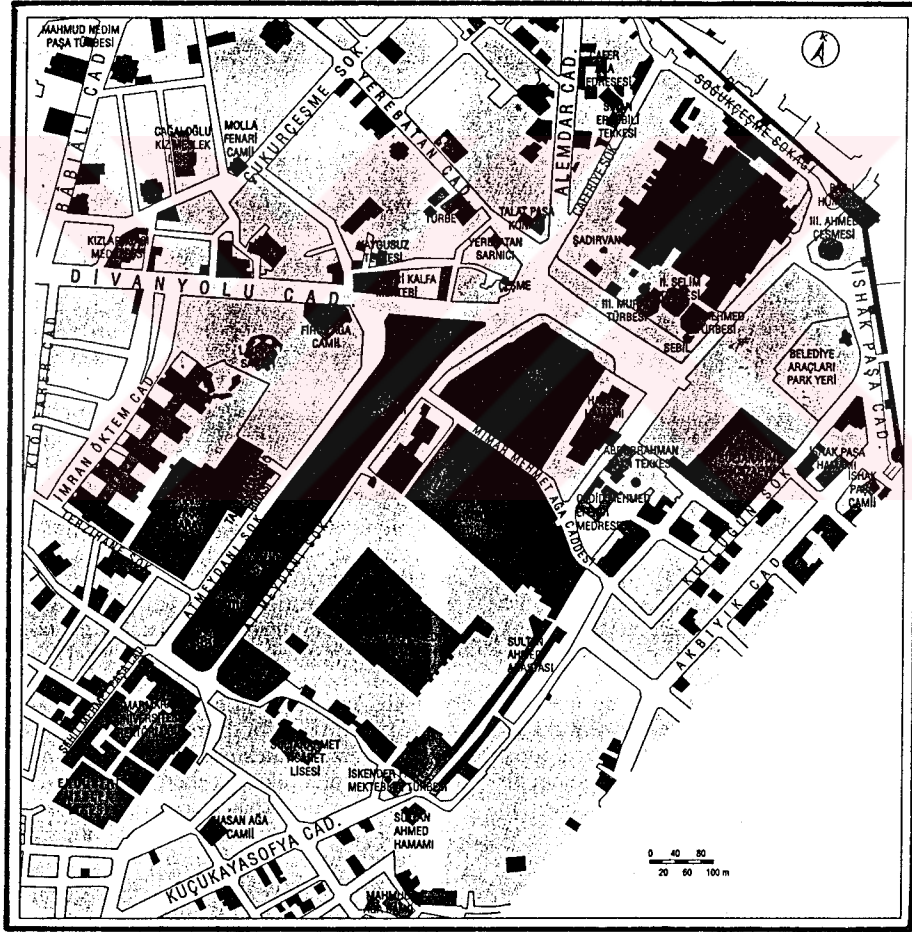

Şekil 28. Cami yanındaki küçük çeşme ve oturma elemanı
(İşözen, 1991).

III.4. Sultanahmet Meydanı

III.4.1. Sultanahmet Meydanı Tarihi Gelişimi

Sultanahmet, kentin en eski yerleşme bölgesinde, tarihi yarımada, bugün Sultan Ahmet Külliyesi'nin bulunduğu alanın çevresindeki eski bir semttir. Aynı zamanda Eminönü İlçesi'ne bağlı bir mahalle olan Sultanahmet semti, kuzeyde Ayasofya Meydanı ve Divanyolu Caddesi, batıda adliye binasında içeren Binbirdirek Mahallesi, güneybatıda Kadırga ve Küçük Ayasofya semtleri (İshak Paşa Mahallesi), güneyde Cankurtaran semti ve mahallesi ile sınırlıdır (Şekil 29).

Şekil 29.: Sultanahmet Camii Meydanı
(İst. Ans., 1994).

Sultan Ahmet Camii'nin batısında kalan ve Divanyolu Caddesi'ne açılan uzun yeşil alan, bugünkü adıyla Sultanahmet Meydanı ve Parkı'dır (Şekil 31). Burasının, yapımına 196 yılında, Septimius Seuerus tarafından başlanan, I. Constantinus döneminde de (324-337) bittiği kabul edilen Hippodrom olduğu bilinmektedir. Hippodrom'un daha Roma döneminde kentin günlük yaşamında en görkemli ve hareketli mekanlardan biri olarak büyük önemi vardı (İst. Ans., 1994).

Bizans döneminde araba yarışları büyük önem kazanınca Hipodrom ve çevresinin de önemi artmış. Sadece yarışlar değil, imparatorların taç giyme törenlerinin, büyük kutlamaların, zafer olaylarının da yapıldığı bu meydan, 12. yy'ın sonlarına kadar kentin kalbinin attığı bir merkezdi. Sultanahmet Meydanı'nın tam ortasından geçen çizgi üzerinde yer alan örme sütun, Burmalı sütun ve Dikilitaş 1939-1942 kazılarında ortaya çıkarılan Antiohos Sarayı, Ayia Eugemia Kilisesi, Hippodrom Sarnıcı ve Binbirdirek Sarnıcı Bizans döneminden kalmış eski eserlerdir (İst. Ans., 1994).

1453'de kentin Osmanlılara geçmesinden sonra Hippodrom ve çevresi Atmeydanı olarak anılmaya başlamıştır. Atmeydanı'nda saray düğünlerine, büyük merasimlere, ayaklanmalara hatta kanlı olaylara sahne olmuştur. Atmeydanı, çevredeki yapılaşma nedeniyle daralmışsa da suriçi İstanbul'un en geniş meydanı olma özelliğini korumuştur. 17. yy'ın başlarında meydanın çevresi kazaklarla dolmuş, I. Ahmet döneminde (1603-1617) Sultan Ahmet Külliyesinin yapımına başlanmış böylece meydan daha da önem kazanmıştır (Şekil 30).

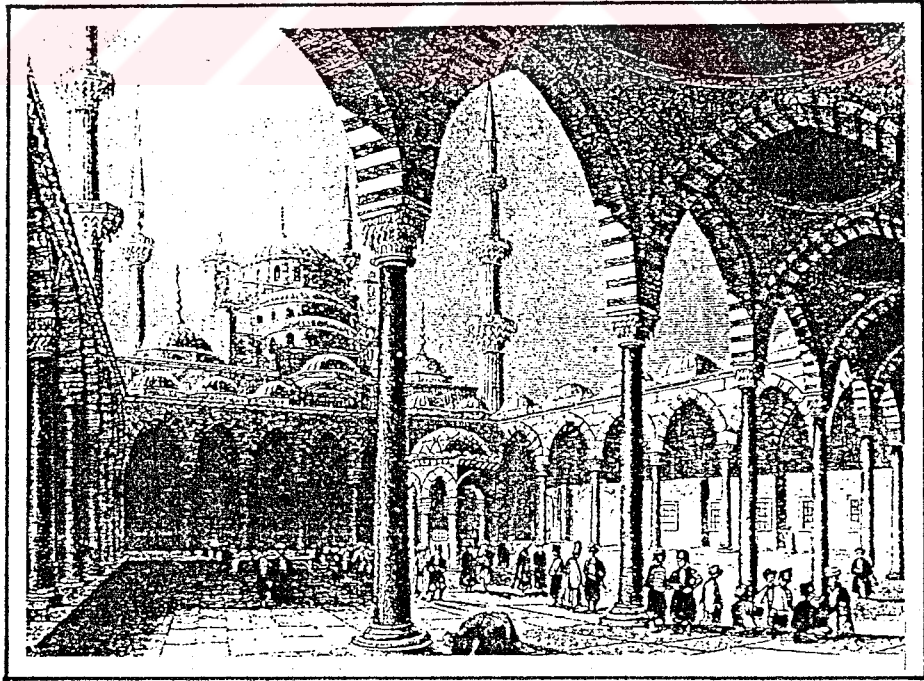
Sultanahmet semtinin merkezi ve kalbi durumundaki Atmeydanı 17. ve 18. yy'lar boyunca, aynı zamanda, çeşitli ayaklanmalara karışan kitlelerin, yeniçerilerin toplantı meydanı işlevini de görmüş, 1826'da Yeniçeri Ocağı kaldırılırken yeniçeriler Atmeydanı'nda toplanmışlar, daha sonra bu ayaklanmaları ve yeniçeri isyanlarını hatırlatacak yer adları yasaklanırken, meydana Ahmediye Meydanı denmeye başlanmış, giderek meydan ve semt Sultanahmet diye anılır olmuş.

19. Yüzyıl boyunca Sultanahmet Senti konaklarıyla ve Sultanahmet Meydanıyla şehirde seçkin bir yeri vardı (Fotoğraf 24).

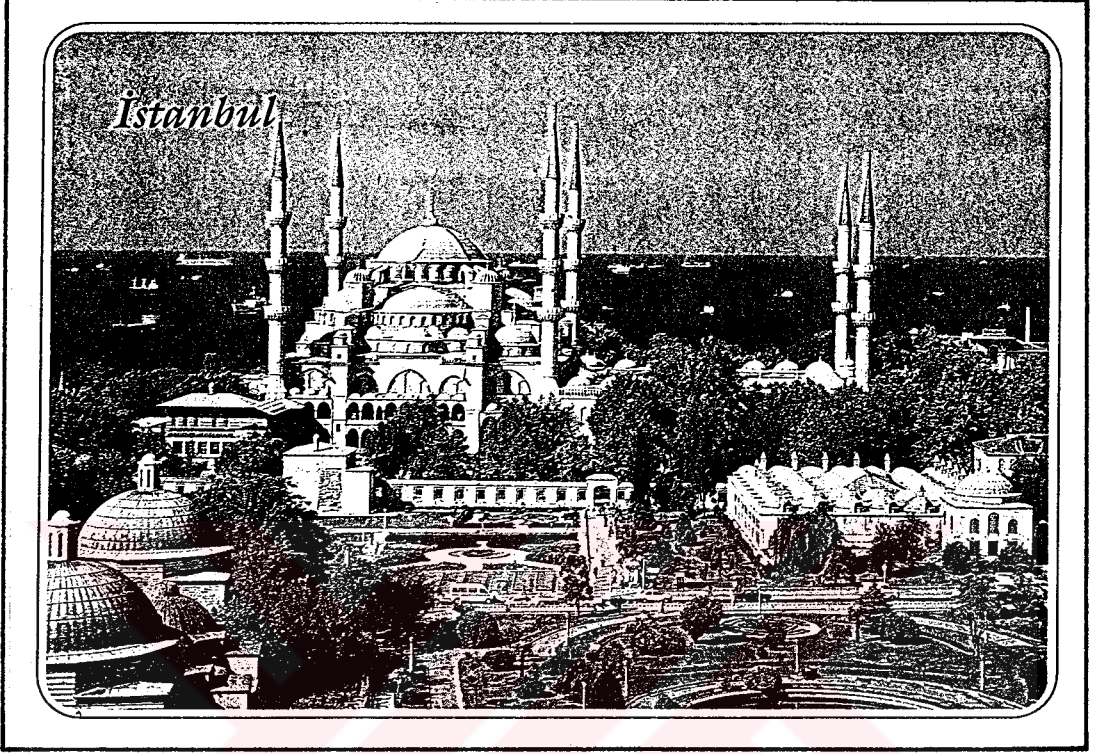
20. Yüzyılda da çevresindeki konaklar, anıtlar, Sultanahmet Külliyesi ile önemini koruyan semt, 1919-1920'de ünlü Sultanahmet mitinglerine sahne olmuştur. Günümüzde Sultanahmet daha çok turizm ağırlıklı bir bölge niteliği kazanmış, konutlar giderek azalırken, turistik amaçlı işletmeler, dükkanlar, pansiyonlar, küçük lokantalar artmıştır.

Sultanahmet Meydanı ve çevresi, İstanbul'un tarihsel gelişmesiyle ilgili izlerin en yoğun biçimde birarada bulunduğu yörelerden biridir ve bu nedenle günümüzde, tarihsel ve kültürel değerlerinin yanısıra, turizm açısından da kentin bir odak noktası haline gelmiştir. Kentin Roma dönemine ait en önemli tarihsel tanıklar ve Bizans çağının en önemli izleri bu yörede olduğu gibi Osmanlı döneminin kente eklediği anıtsal mimari zenginliğin önemli bir bölümü de yine aynı yörede bulunmaktadır. Roma çağından yakın zamanlara gelinceye kadar kentin yönetsel ve dini merkezini tarihsel yarımadanın bu kesimi meydana getirmişti. Bu tarihsel miras, bugün karşımıza az çok korunabilmiş bir silüet ve sit bütünü ile bunun yanısıra bir kültür ve turizm eylemleri yoğunlaşması olarak çıkmaktadır.

Çevrenin tarihsel değerinin getirdiği bir başka özellik, bu semtin son yıllarda yalnızca bir turistik ziyaret merkezi olmasından öte, yoğun bir konaklama bölgesi durumuna gelmesidir. Bugün Sultanahmet'te ve yakın çevresinde yer alan otel, motel ve benzeri tesisler, çoğunlukla genç turistlerden oluşan bir kitlenin bu yörede konaklamasına olanak sağlamaktadır. Ne varki bu tesislerin mekan ve donanım yetersizlikleri, denetimsizlik ve girişimlerin bütüncül bir planlamadan bağımsız gelişmeleri, çevre açısından olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Kentin merkezi iş alanına bağlı imalat - depolama - ticaret eylemlerinin baskısı, Adliye Sarayı, bazı askeri tesisler, teknik öğretim kuruluşları, devlet matbaaları gibi yapılar hem içerdikleri işlevler, hemde bölgeye çektikleri iş hacmi ve trafik yüküyle çevreyi zedelemektedir.

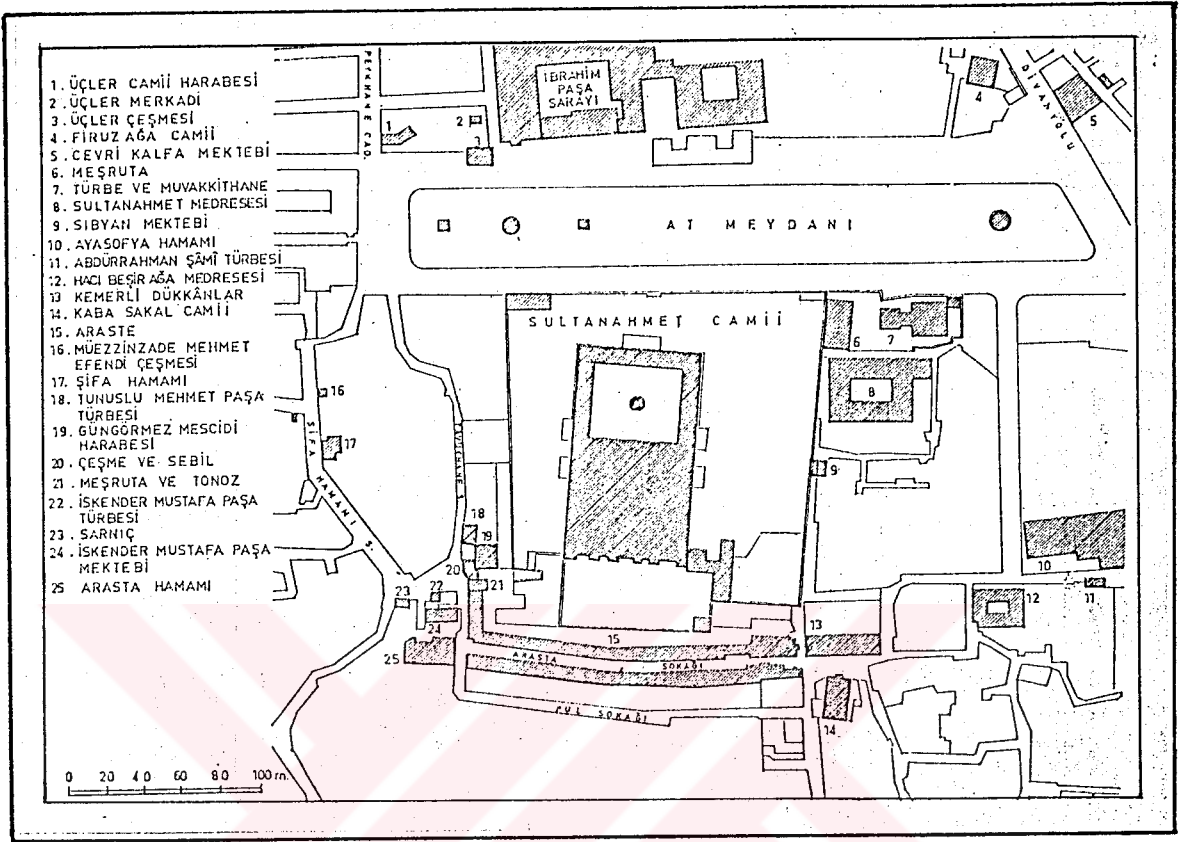
Şekil 30. : Bartlett'in çizgisiyle Sultanahmet Camii
(İst. Ans., 1994).

Şekil 31. : Sultanahmet Camii
(İst. Ans., 1994).

III.4.2. Sultanahmet Meydanı ve Yakın Çevresindeki Tarihi Yapı ve Anıtlar

Sultanahmet Camii, Sultanahmet Külliyesi, Mozaik Müzesi, Halı Müzesi, Sultanahmet Parkı'nda Haseki Hamamı, karşısında reji nazırı konağı (halen Yeşil Ev Otel olarak restore edilmiştir), bir yanda Abdurrahman Şami Tekkesi, diğer yanda İstanbul Sanatları Çarşısı olarak kullanılan restore edilmiş Cedid Mehmet Efendi Medresesi, halen otel yapma amacıyla restorasyonu süren 1918-1919'da yapılmış eski Sultanahmet Cezaevi, Firuz Ağa Camii, Lausas Sarayı, İbrahim Paşa Sarayı, Örme Sütun, Burmalı sütun, Dikilitaş, İskender Paşa Mektebi ve türbesi, Sultan Ahmet Arastası ve hamamı önemli tarihi eserlerdir (Şekil 32).

Şekil 32.: Sultanahmet Meydanı ve Çevresindeki Anıtlar
(İst. Ans., 1994).

III.4.3. Sultanahmet Meydanı'nın Peyzaj Açısından İncelenmesi

Sultanahmet Meydanı, Sultanahmet Camii ve etrafında gelişmiş bir meydandır, hemen yakınındaki Sultanahmet Parkıyla bütünleşmiştir. Bu park, 1854'de kurulmuş, daha sonraları Yeni Millet Parkı olarak adlandırılmıştır. Sultan Ahmet Küliyesi ile Ayasofya arasında kalan bugünkü park ve gezinti alanı, o tarihlerde iki katlı, kiremit damlı çok sayıda ahşap evin oturduğu bir mahalle idi (İst. Ans., 1994).

Yeni Millet Parkı, üçgen biçiminde olup parkın bir kenarı Divanyolu'na yakın ve paralel uzanmakta, köşesi de Firuz Ağa Camii'nin duvarına dayanmaktadır. Park, büyükçe bir köşk bahçesi görünümündedir. Parkın uygun yerlerine pergolalar yerleştirilmiştir. Parkın

çevresine *Ligustrum vulgare* ve *Robinia pseudoacacia* (yalancı akasya) ağaçları dikilmiştir (Fotoğraf 29).

Alman imparatoru II. Wilhelm'in 1898'de yaptığı ikinci ziyaretin anısına yapılan çeşme için çalışmalara 1899 yaz aylarında başlanmış; önce Hippodrom alanının ve dikilitaşların çevresi düzenlenmiş, ağaçlandırma çalışmaları yapılmıştır (Fotoğraf 33,34). Bugün At Meydanı'nın çevresindeki yollarda bulunan yaşlı at kestaneleri (*Aesculus hippocastanum*) o günlerden kalmıştır (İst. Ans., 1994).

1939'da sınırlı imkanlarla Ayasofya'nın önü ve yakın çevresi park olarak düzenlenmiş, bugün parkın ortasında bulunan havuz o günlerden kalmıştır. Üç kez yenilenerek büyütülmüştür.

1980'li yılların başında, Sultanahmet Külliyesi ile Ayasofya ortasındaki 13.000 m²'lik alan yeniden düzenlenmiştir (Fotoğraf 29).

Sultanahmet Parkı yakından incelendiğinde, birbirine yakın dört ayrı parktan oluşur. Birincisi, ortasında havuzu bulunan, erguvan (*Cercis siliquastrum*) ve Oya ağaçları (*Lagerstroemia indica*)'nin süslediği parktır.

İkinci park ise içinde Alman Çeşmesi ile dikilitaşların yer aldığı eski hipodrom alanıdır. Bu parkta çim alanlar hakim durumdadır (Fotoğraf 34). Yer yer çiçek tarhları ile fazla boylanmayan çalılar parkta yer almıştır. Alman çeşmesi yakınındaki *Salix babylonica* (salkım söğüt) parka güzellik kazandırmıştır (Fotoğraf 36).

Üçüncü park ise biraz küçük olmakla beraber, yaz aylarında ziyaretçisi fazladır. Sultanahmet külliyesi'ne yakındır, büyük bir bölümüne, ses ve ışık gösterilerini izleyenlerin oturması için aralıksız banklar yerleştirilmiştir bodur ardıç ve porsuk ağaçları ile bitkilendirilmiştir (Fotoğraf 30).

Dördüncü park ise, Adliye Sarayı ile Firuz Ağa Camii arasındadır. Parkın ortasında Bizans döneminden kalma bir sarayın kalıntıları bulunmaktadır, köşesine ise mermer kaplamalı kaskatlı bir çeşme yaptırılmıştır.

Sultanahmet Meydanının etrafında kubbeli Osmanlı mimarisinin mekan oluşumunda güçlü etkileri vardır. Boylu ağaçların tepe çatıları ile kubbeli tarihi yapıların arasında güzel bir uyumluluk vardır (Fotoğraf 27,28).

Bu meydanı, diğer meydanlarla karşılaştırdığımızda yeşil dokunun daha zengin olduğu dikkati çekmektedir (Fotoğraf 36,37)

Meydanda bulunan ahşap pergola, ziyaretçilere korunaklı bir oturma imkanı sağlamaktadır.

At meydanındaki dikili taşlar, camii ve külliye'nin minareleri meydanda nirengi görevini üstlenir.

Hemen hemen günün her saatinde yoğun bir kullanım talebiyle karşı karşıya olan meydan, kullanıcı çeşitliliğine de sahiptir. Namaz vakitlerinde dini amaçlı ziyaretçiler meydanı kullanırken, diğer saatlerde ise turizm amaçlı yerli ve yabancı ziyaretçiler meydana gelmektedir. Sultanahmet Meydanı etrafında bu ziyaretçilere yeterince oturma imkanı sağlanabilmektedir. Büyük tepe taçı yapan boylu ağaçlar meydanı gölgeleyerek, meydanda çatı örtüsü görevini de üstlenmektedir.

Parkta bulunan büyük yuvarlak havuz, geniş su yüzeyi ile üzerinde yansımalar oluşturarak görsel açıdan meydan peyzajına katkıda bulunmaktadır (Fotograf 35,40).

Sultanahmet Meydanı, dini, kültürel tarihi, yapı ve mekanları içermesinin yanısıra konaklama ve ticaret merkezlerine yakınlığı ile, her kesimden değişik karakterdeki insanların kullandığı bir alandır. Bu değerli mekanın kente ve kentliye en iyi şekilde hizmet edebilmesini sağlamak için sahip olduğu değerler korunarak, fonksiyonel bir şekilde geliştirilmelidir (Fotoğraf 41).

Meydanın etrafındaki tarihi yapılar ve yüzeylerine yapay aydınlatma yapılarak bu mekanların gecede ilginç ve canlı mekanlar haline getirilmesi başarılı sonuçlar verecektir.

III.5. Taksim Meydanı

III.5.1. Taksim Meydanı Tarihi Gelişimi

Taksim'de, İstiklal Caddesi'nin açıldığı noktadaki alandır. Şişhane ve Tünelbaşı'ndan başlayıp ana eksen olan İstiklal Caddesi'nin iki yanında yoğun bir yerleşim sergileyen Beyoğlu, burada ilk kez geniş perspektifli bir boşluğa ulaşır ve bu meydandan geriye yani tekrar batıya (Sıraserviler) ve doğu yönüne denize (Ayaspaşa - Gümüşsuyu) ve kuzeye (Metem

Caddesi ve Elmadağ) doğru giden caddelerle, kendisine ulaşmış olan insan ve taşıt hacmini, çeşitli yönere taksim eder.

Bu boşluk, çok yeni tarihlerde bir meydan kimliği kazanmıştır. Fransız Elçiliği'nin buraya taşınması ile ilk kez Galata surları dışına çıkan Frank yerleşimi, İstiklal Caddesinin bugünkü meydana ulaştığı noktada sona eriyor sonrada ilkel bir taş patikası bile olmayan toprak zeminli ve az ağaçlı kırlara ulaşılmış (İst. Ans., 1994).

Buraya giren ilk imar eseri, klasik Osmanlı üslubunda bir su binasıdır. 1732-1733'te I. Mahmud'un, şehrin kuzeyindeki gümrah ormanlarından şehre su getirmek için yaptırdığı kemerler sistemi burada sona eriyordu ve depolanan su, köşe başındaki taş bir maksemden, çeşitli yönere taksim ediliyordu. Meydan ve yakın çevresi adını bu maksemden ve suların buradan taksiminden alır.

Meydana imar getiren ikinci eser ise, Harbiye yolu başındaki Topçular Kışlasıdır. Bugünkü Atatürk Kültür Merkezi önüne gelen yeşil alanda da, daha basit yapıda ortası avlulu ahırlar yer almaktaydı. Kışlanın karşısındaki boşluk talim yeri idi. Burası 1920'li yılların sonunda apartmanlarla dolarak bir semt halini almış ve Talimhane olarak adlandırılmıştır (İst. Ans., 1994).

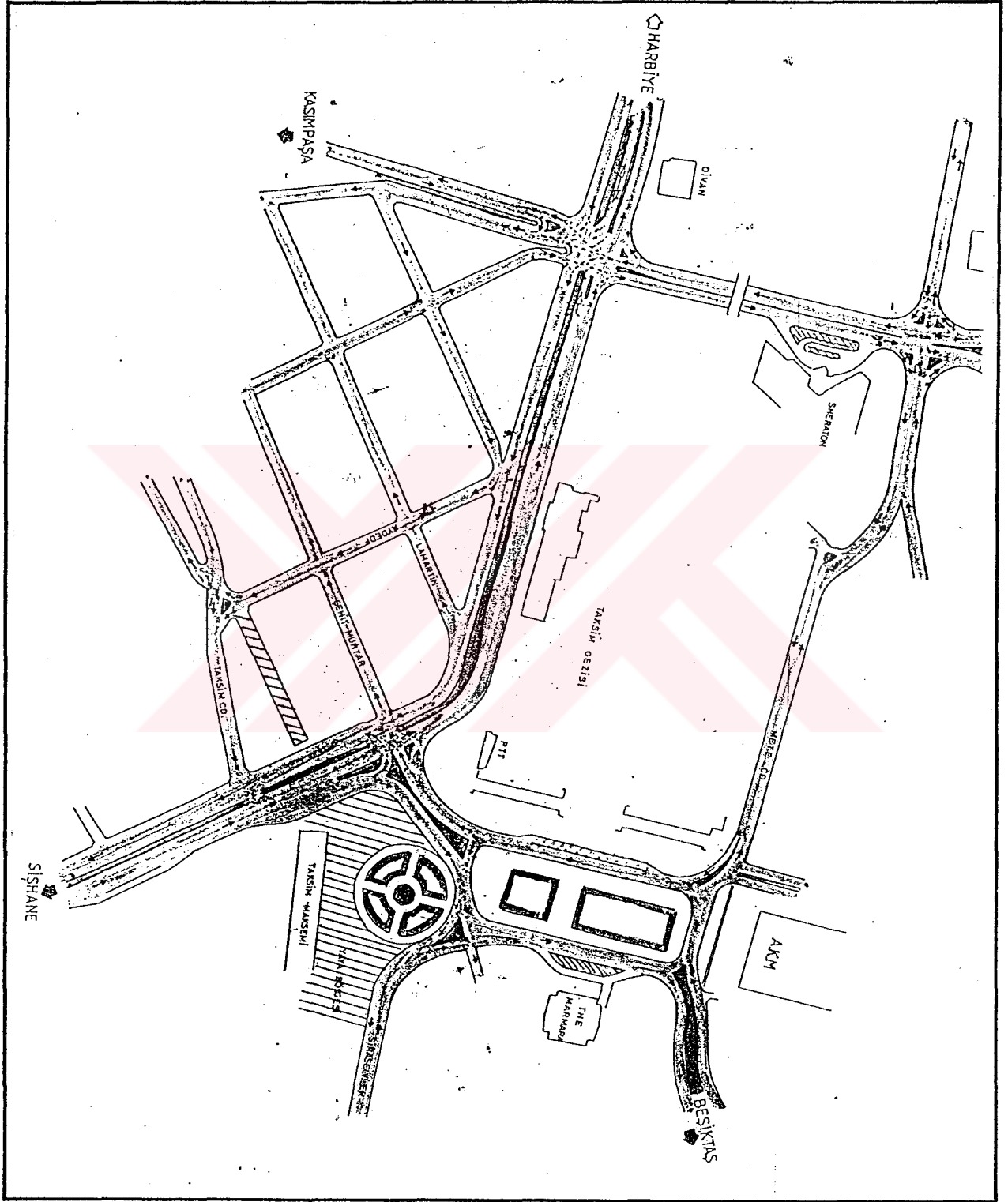
1920'li ve 1930'lu yıllarda, binaları boşalmış ve avlusu futbol sahası olarak kullanılan kışla, 1939'u izleyen birkaç yıllık Lütfi Kırdar imar operasyonu sırasında ortadan kaldırılmıştır.

Meydanın doğu, yani Boğaziçi tarafı ve yamaçları, azınlık ve Müslüman Mezarlıkları ile kaplanmıştı. Meydan kenarında ise bostancıbaşların işlettiği geniş bir açık hava kahvesi yer alıyordu.

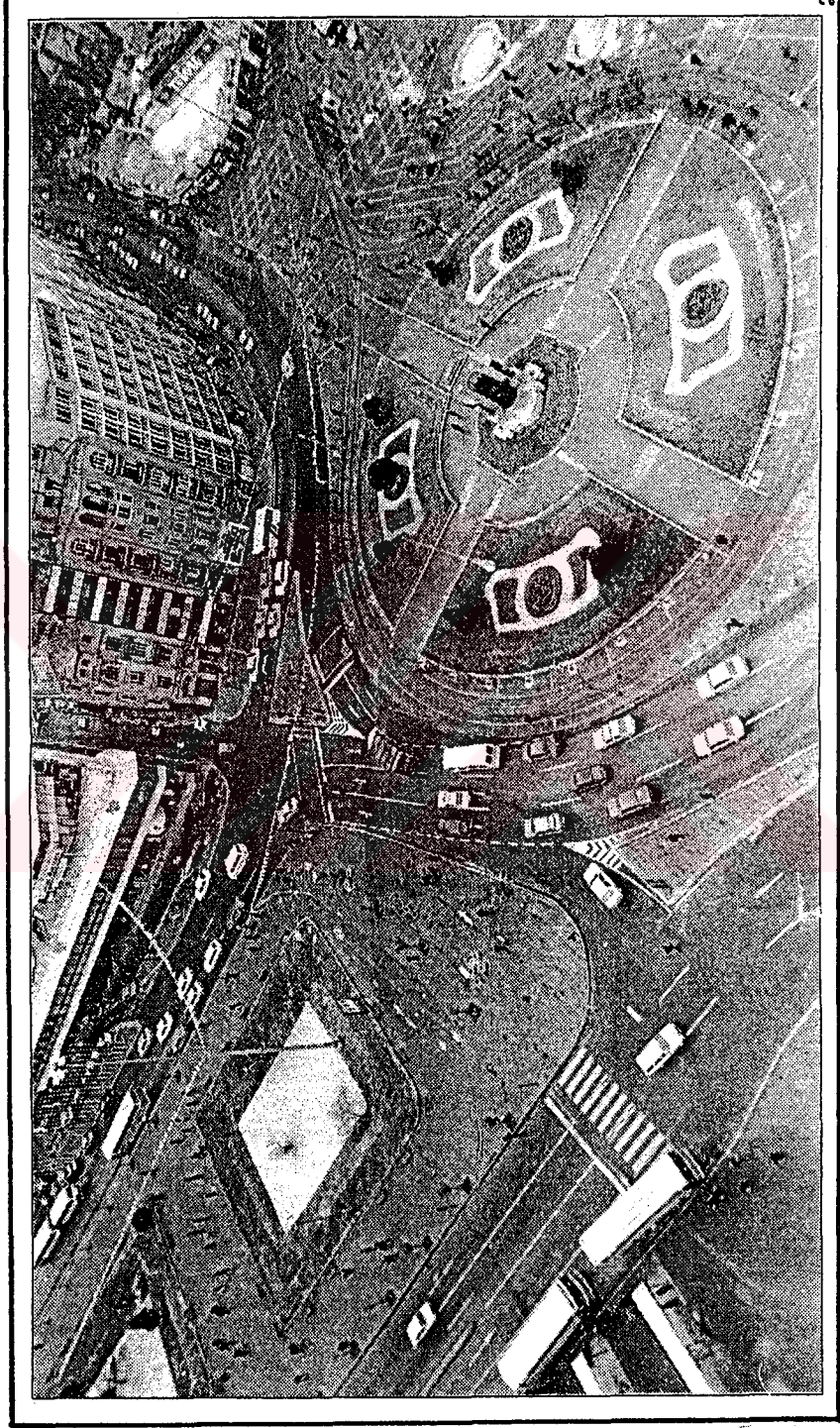
1920'li yıllarda Ayazpaşa Mezarlığı ortadan kaldırılmış ve bugünkü apartman dizileri, Gümüşsuyu Askeri Hastahanesi'nin bulunduğu yere kadar yayılmıştır. Meydanın kenarında, 19.yy'da, Elektrik İdaresi'nin yabancı müdürü için bir lojman binası yapılmıştı. Cephesi sarmaşıklı, üç katlı bu güzel binada II. Dünya Savaşı sonrasında yıktırılarak yerine ve arkasına, bugünkü Atatürk Kültür Merkezi yaptırılmıştır (İşözen, 1987).

XX.yy. başlarında Beyoğlu'nda başlayan çok katlı yapılaşmalar ve bunların iş ve alışveriş, kültür merkezi olarak gelişmesi doğal olarak insan ve trafik aktivitesini arttırdı.

1913'den beri kullanılan elektrikli tramvaya motorlu araç trafiği de yüklenince, trafik ve yol düzeni günün koşullarına göre yeniden ele alınması gerekmiştir (Şekil 33).

Şekil 33. : Taksim Meydanı'nın Düzenlemeden Sonraki Ulaşımı
(Acar, 1988).

Şekil 34. Taksim Meydanı'na ve ulaşım düzenine tepeden bakış
(İst. Ans., 1994).

1928'de açılmış olan Taksim Anıtı'nın çevresinde bir tören alanı ile birlikte birde trafik akımını hızlandırmak için ring şeklinde düzenlenmiştir (Şekil 34). Daha sonraki yıllarda bu düzenlemelerinde yetersiz kalması nedeniyle sabit ray sistemine bağlı tramvay kaldırılmış yerine otobüs ve trolleybüs konulmuştur. İstiklal Caddesinde tek yönlü trafiğe açılarak dönüş Refik Saydam Caddesi'ne kaydırılmış. Bugün ise İstiklal Caddesi, araç trafiğine kapatılmıştır. Cadde'de ulaşım Taksim - Tünel arasında gidip gelen tramvayla sağlanmaktadır.

Taksim Meydanı çevresine, Atatürk Kültür Merkezi'nin, Sheraton Oteli'nin, Etap Marmara'nın ve Taksim Belediye Gazinosu ile Belediye Sanat Galerisi'nin yapılması, galeriden itibaren taksim doğrultusunda tek katlı dükkan, büro, bulvar kahveleri, P.T.T.'nin yapılması ile Taksim Meydanı'nın bugünkü durumu oluşmuştur (Fotoğraf 46).

Taksim Meydanı, Cumhuriyet'in ilk döneminde, yeni devletin bir simgesi olarak görülmüştür. Cumhuriyet Anıtı çevresinde yapılan törenler, çelenk konulmalar, 1940'da düzenlenen İnönü Gezisi'nin kenarına yerleştirilen tribünler önündeki resmi geçitler ve gece anıtın etrafında yapılan ışık gösterileri, tarihi su tesisinin duvarlarından renkli ışıklar içerisinde akıtılan suların çağlıları, 25-30 yıl boyunca şehir halkının görmeye akın ettiği görüntüler oluşturmuştur (Fotoğraf 52).

Şehrin çok kalabalık son 20-25 yıllık dönemde, Taksim Meydanı eski temiz ve seçkin görünümünden çok kayıplar vermiş, politik çalkantıların birçok buhranlı görüntüsü, kalabalık ve olaylı mitingler, bu meydanda görünür olmuştur. Bugünde Cumhuriyet Anıtı ve çevresindeki alan ile Taksim Meydanı önemli toplumsal ve siyasal olaylara sahne olmakta ve binlerce kişiyi bir araya toplayabilmektedir (Fotoğraf 56).

III.5.2. Taksim Meydanı ve Yakın Çevresinde Bulunan Yapı ve Anıtlar

Taksim Meydanı Çevresinde, Ayia Triss Kilisesi, Fransız Kültür Merkezi, Taksim Maksemi, Surp Harutyun Kilisesi, The Marmara Oteli, Sheraton Oteli, Atatürk Kültür Merkezi ve Taksim Gezisi'nin bulunması meydanın sosyal ve kültürel aktivitesini artırmaktadır.

Taksim Meydanı'ndaki Cumhuriyet Anıtı meydanı vurgulayan bir plastik durumundadır. İtalyan heykeltıraş Pietro Cononica'ya yaptırılmıştır. Cumhuriyet dönemi anıtlarındandır, Atatürk'ü ve kurulan yeni düzeni topluma tanıtan bir heykeldir. Bu döneme ait anıtların yerleşim planlamasında önlerinde tören yapılacağı gözönünde tutularak çevre düzenlemesi yapılmıştır (Fotoğraf 50).

Dairesel bir meydanın ortasında yükselen ve bir meydan çeşmesi gibi tasarlanan anıtın iki yüzündeki bronz figürler, geleneksel mimariden esinlenerek oluşturulmuş kemerli taş bir kaide içerisinde yer alır. Onbir metre yüksekliğindeki anıtın kaidesinde pembe Trention ve yeşil suza bölgesi mermerleri kullanılmıştır. Anıtın bir yüzü Kurtuluş Savaşı'nı, diğer yüzü ise Cumhuriyet Türkiye'sini simgelemektedir. 1928'de Talimhane Caddesi ile İstiklal Caddesi - Sıraselviler aksı üzerine yerleştirilen anıtın kuzey yüzünde Mustafa Kemal, askerlerinin önünde görülmekte, diğer yüzünde ise sivil giysileri ile Mustafa Kemal Atatürk yanında İsmet İnönü ve Fevzi Çakmak, askerler ve halkla birlikte betimlenerek genç Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu canlandırılmaktadır. Anıtın yan yüzlerinde birer asker heykeli üstlerindeki madalyonlarda ise kadın portresi yer almaktadır. Anıtın bu dar yüzleri altında birer ayna taşı ve önlerinde mermer yalaklar bulunmaktadır. Sanatçı bu yalaklara akacak su ile meydan çeşmelerini anımsatan bir proje oluşturmuş, daha sonra ise su ögesi kullanılmamıştır. Anıt, 1988'de Taksim, Tarlabası, Şişhane yıkımları sonrası alanla ve çevre dokusu ile ilişkisini yitirmiş, oturduğu dairesele taban İstiklal Caddesi yaya yolunun bir parçası haline almıştır.

Taksim Gezisi ise Taksim Meydanı'nın kuzeydoğusunda Cumhuriyet Caddesi ile Mete Caddesi arasında yer alır. 1940'da dönemin Vali ve Belediye Başkanı Lütfi Kırdar'ın İstanbul'a kazandırdığı parklardan biridir. 38.000 metre kare yüzölçümüne sahip olan Taksim Gezisi, 1991-1992 arasında revizyondan geçirilmiştir. Dikdörtgen planlı parkın ortasında fiskiyeli büyük bir havuz vardır. Fiskiyelerden dökülen sular renkli ışıklarla aydınlatılmıştır (Fotoğraf 51).

Taksim Meydanı yakınındaki bir diğer yeşil dokuda "Taksim Belediye Parkıdır". Divan Oteli'nin karşısında, Sheraton Oteli'nin arkasına düşen ağaçlık alandır. 1934-36 arasında park olarak düzenlenen alan, 1940'da İnönü Gezisi ile birlikte yeniden tanzim edilmiş ve revizyondan geçirilmiştir. Parkta daha önceki dönemlerden kalmış yaşlı ve nadide ağaçlar örneğin mamut ağacı (*Sequoiadendron giganteum*) vardı. 1960'da kuruyan bu ağacın yıllık halkaları sayıldığında doksan yaşında olduğu saptanmıştır. Önceleri çok bakımlı olan park, sonraları ihmal edilmiş bugün ise oldukça bakımsız kalmıştır (İst. Ans., 1994).

Taksim Meydanı, günümüzde metro inşaatının etkisi altındadır. Bu nedenle, var olan yeşil alanlarda inşaatın etkisiyle bozulmuştur (Fotoğraf 48).

Meydan'da yeşil doku olarak Cumhuriyet Anıtının etrafındaki alan dikkati çekmektedir. Bu alandaki bakımlı çimler ve mevsimlik çiçek parterleri meydana renk ve canlılık katmaktadır (Fotoğraf 56).

Bu yeşil doku ortasındaki anıt'ta, bir meydan plastiği olarak tarihi, kültürel, mimari ve estetik açıdan öneme sahiptir. Bu anıt başarılı bir yapay aydınlatma ile geceleri de ilgi çekici, canlı mekanlar haline getirilmektedir.

1987'de meydanı yeniden düzenlemek amacıyla yarışma açılmış ve üç proje derece almıştır. Fakat bu projelerin hiçbiri de uygulanmamıştır. Oysaki, tarihi, sosyal, kültürel, siyasal, bir öneme sahip olan bu meydanın yeniden düzenlenerek bir merkez olarak kente kazandırılması gerekmektedir.

III.5.3. Taksim Meydanı İçin Yapılmış Plan ve Projeler

Elgötz Planı

1933 yılında hazırlanan plan İstiklal Caddesi'nde iş ve ticaret işlevine ağırlık verilmesini, Taksim ile Galatasaray arasının kültürel işlevlerle ağırlıklı olmasını öneriyordu. Önerileri arasında yer alan Taksim - Harbiye arasındaki Ermeni Mezarlığı'nın park haline getirilmesi fikri gerçekleşmiş, bugünkü Hilton Oteli çevresindeki yeşil alan oluşturulmuştur.

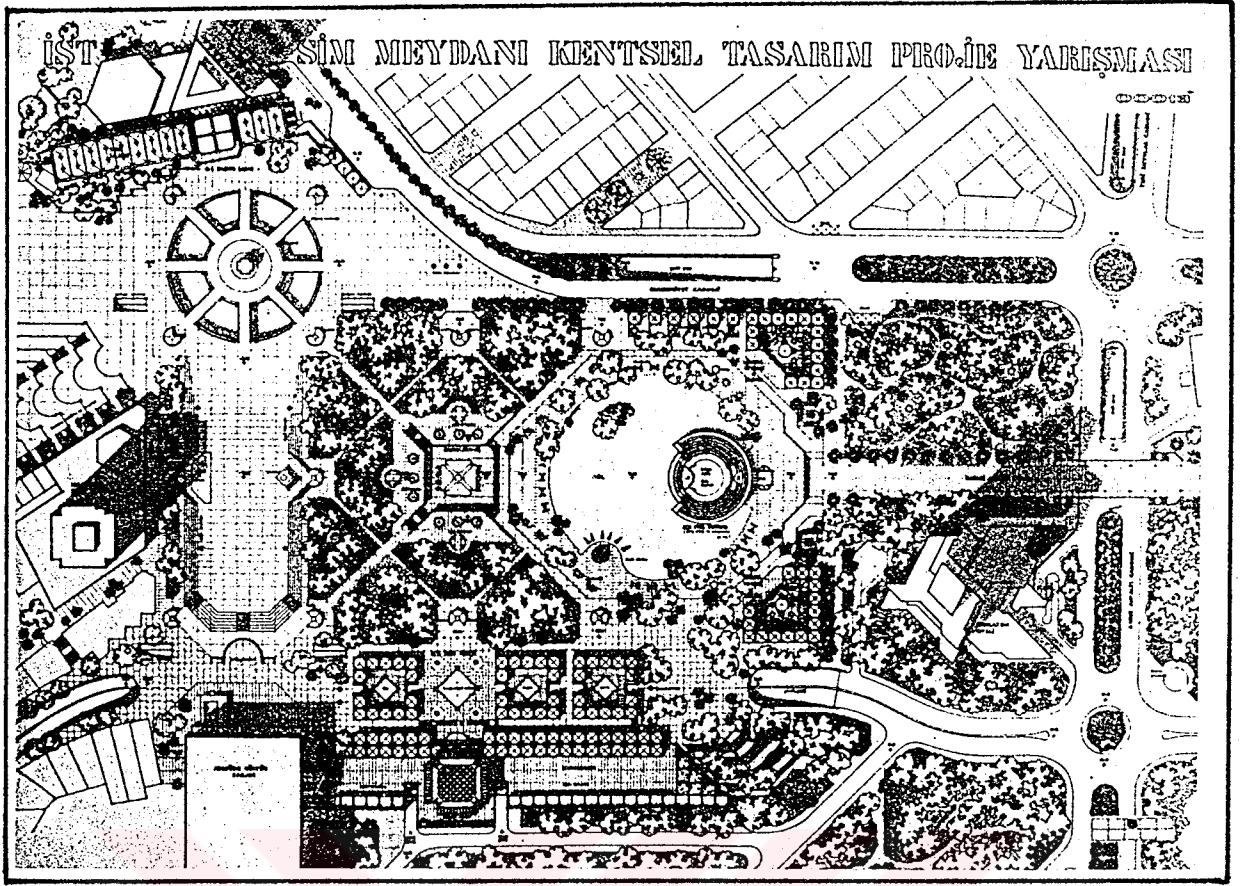
Prost Planı

1936 yılında hazırlanan imar planı Taksim Meydanı'nın genişletilmesi ve kültürel işlevlerin ağırlık kazanmasını öngörüyordu. Bu açıdan Atatürk Kültür Merkezi Prost'un önerilerine uygun bir bölgede yerini almıştır. Prof. Piccinaton'un 1958-1960 yıllarında hazırladığı plan bu bölgeye önemli değişiklikler getirmemiş sadece sentalanımı kuzeye doğru genişletmektedir (Bkz. Ek B1.).

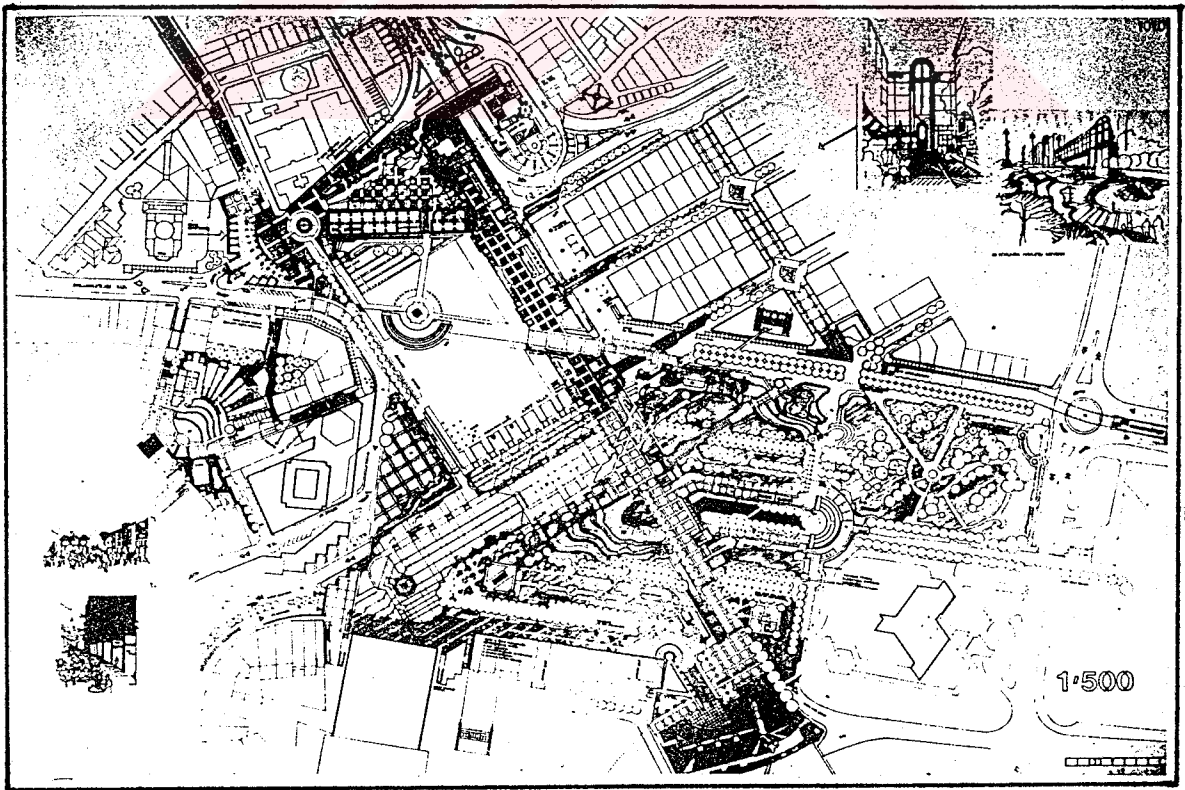
Taksim Meydanı Proje Yarışmasında Derece Alan Projeler (1987)

1987 yılında İstanbul Büyük Şehir Belediye Başkanlığı tarafından, Taksim Meydanı Kentsel Tasarım Proje yarışması açılmıştır.

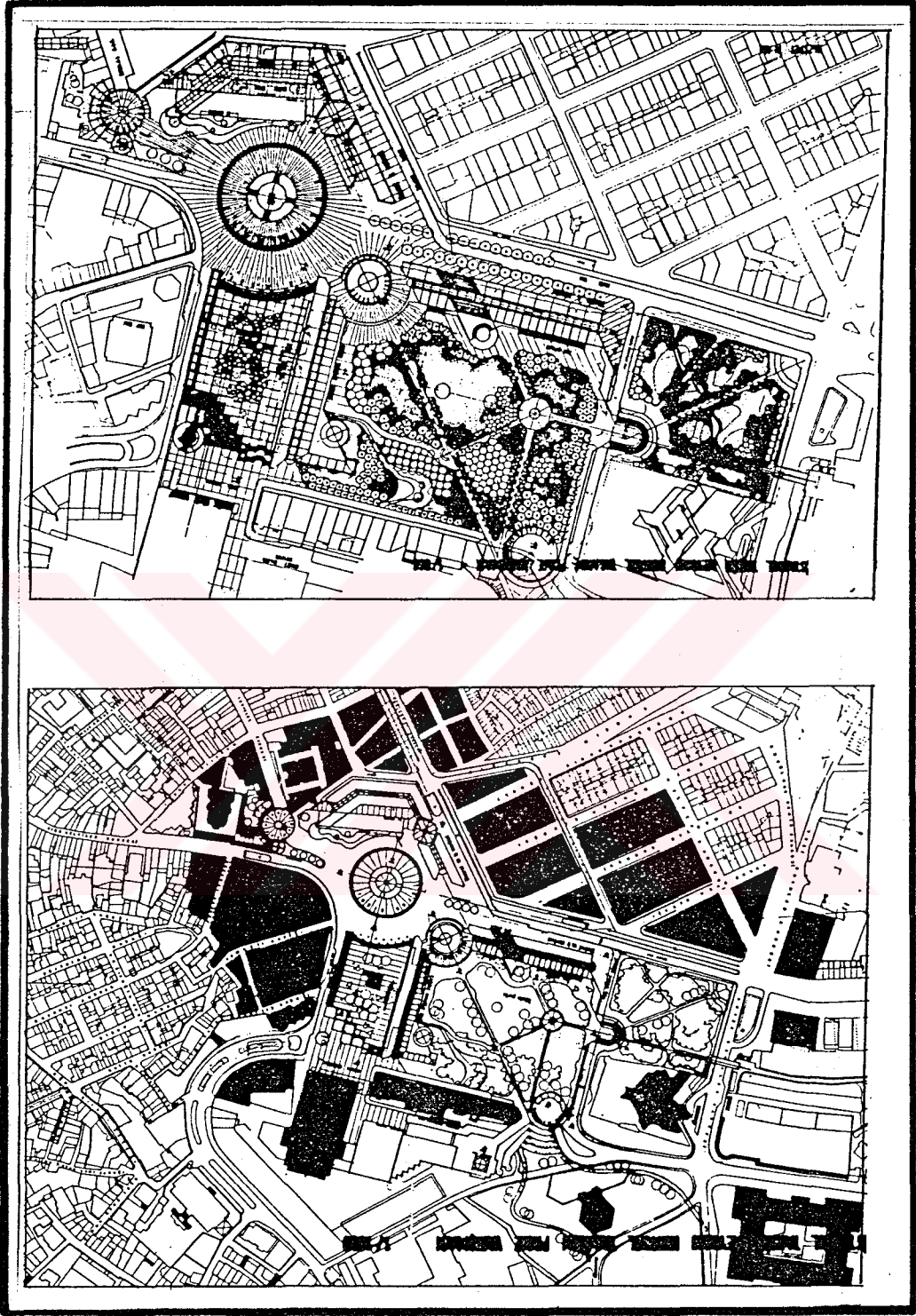
Bu yarışma sonucunda kazanan projelere, (Şekil 35,36,37) da yer verilmiştir.

Şekil 35. Taksim Meydanı proje yarışmasında 1.lik ödülünü kazanan proje;
Vedat DALOKAY, Hakan DALOKAY (Yapı, 1988).

Şekil 36. Taksim Meydanı proje yarışmasında 2.lik ödülünü kazanan proje
Behruz ÇİNİCİ, Altuğ ÇİNİCİ, Can ÇİNİCİ (Yapı, 1988).

Şekil 37. Taksim Meydanı proje yarışmasında 3. lük ödülünü kazanan proje;
Necati İNCEOĞLU, Mine İNCEOĞLU, Hasan ŞENER, A. Cengiz YILDIZCI
(Yapı, 1988)

III.6. Üsküdar Meydanı

Üsküdar semtinin batısında, İstanbul Boğazi'nin Marmara Denizi'ne açılmaya başladığı kesimde yer alan Üsküdar Meydanı, deniz seviyesinden yaklaşık 1 m. yükseklikte, düz bir alandır. Denize doğru hafifçe bir burun oluşturmaktadır. Yalnız Üsküdar semtinin değil, Anadolu yakasındaki Boğaziçi yerleşmelerinin ve E-5 Karayolu bağlantılı tüm çevre yerleşmelerinin şehirle bağlantısını sağlayan önemli bir düğüm noktasıdır. Güneydoğudan gelen ana arter olan, Hakimiyeti Milliye Caddesi iskelelerin önünde meydana ulaşmakta, sonra Paşa Limanı Caddesi adını alarak kuzeye, Beykoz yönüne dönmektedir.

Meydan, bugün otobüs ve dolmuş durakları, gazete ve yiyecek büfeleri ve isportacılarla günün her saatinde büyük bir karmaşanın yaşandığı, kalabalık bir odaktır. Şehir hatları vapurlarının Üsküdar'la bağlantılı seferlerinin yılda yaklaşık 19.000.000 yolcu taşınması, yalnız çok yoğun bir yaya trafiği yaratmakla kalmamakta aynı zamanda motorlu araç trafiği içinde bölgeyi bir hareket noktası durumuna getirmektedir.

1930'larda Hakimiyeti Milliye, daha sonra İskele Meydanı olarak anılan, son düzenlemeyle de Demokrasi Meydanı adı verilen alan, yoğun bir araç trafiğiyle kuşatılmış bu göbek, bir beton ada görünümündedir. Çok az yeşili ve kalitesiz beton kaplama taşlarıyla dikkati çeken meydanı, çok canlı ve yoğun bir ticaret bölgesi sarmaktadır.

1987'de açılan "İstanbul Üsküdar Meydanı ve Çevresi Düzenlemesi Proje Yarışması'nda ödül alan proje uygulanmamışsa da jürinin ön çalışmaları sırasında, bölge için istenen vaziyet planlarında sahil yolunun, Şemsi Paşa Külliyesi'nin deniz tarafı doldurularak geçirildiği görülünce, gerekli düzeltme yapılarak sağlanarak yol kara tarafına alınmış ve ciddi bir hata önlenmiştir. Dolayısıyla, meydanı güzelleştirmeyi hala sağlayamamış olan bu yarışmanın tek olumlu sonucu, dolaylı olarak Şemsi Paşa Külliyesi'ni kurtarmak olmuştur.

Meydanın yakın çevresinde yer alan 10 kadar küçük mahallede, konut alanları yamaçlara doğru gelişmiştir.

Üsküdar yerleşmesinde çevre ve şehir arasındaki ulaşım ağırlığı Üsküdar Meydanı'nda toplanmış, meydan ve çevresindeki yapılar gelişen fonksiyonlarla ulaşım arterleri üzerinde ticaret faaliyeti büyümüş, iskele meydanına bağlanan yaya yolları üzerindeki idari, merkez iş hanı faaliyeti yollar boyunca yayılmıştır.

Üsküdar Meydanı ve yakın çevresindeki alan kullanımında 28.634 metrekaresi sivil yapıların, 11.103 metrekaresi kamu yapılarının, 4.635 metrekaresi dini yapıların 1000 metrekaresi okul yapısı 2.800 metrekaresi pazar yeri, 4.074 metrekaresi rekreatif amaçlı kullanımlara, 1.565 metrekaresi yeşil alan olarak, 131.089 metrekareside meydan cadde ve sokaklara ayrılmıştır (İşözen, 1987).

Üsküdar Meydanı ve çevresindeki ticaret faaliyetlerine rağmen meydan çevresindeki 19.930 metrekare konut alan kullanımının varlığını halen sürdürmesi Üsküdar Meydanı'nı çevreleyen tarihsel yerleşme geleneğini koruyabildiğini göstermektedir. Fakat, konutlar içinde ahşap mimarlık örnekleri azalmıştır.

III.6.1. Üsküdar Yerleşmesinde ve Üsküdar Meydanı Çevresinde Ulaşım

Üsküdar Meydanı sadece üsküdar semtinde değil Anadolu yakasındaki Boğaziçi yerleşmelerine de E-5 Karayolu ile bağlantılı tüm çevre yerleşmelerinin şehirle bağlantısını sağlayan bir düğüm noktasıdır. Üsküdar'ı bir yandan şehirlerarası ulaşımına diğer yandan şehiriçi ulaşımına bağlayan ana arter Millet Caddesi olarak meydana araba vapur iskelesi önünde ulaşmakta sonra Paşa Limanı Caddesi adını alarak Beykoz yönüne dönmektedir. Bu ana artere Millet Caddesi'nde Yeni Camii Güneyinde Uncular Caddesi trafiği daha ilerde doğuda Selman-ı Pak Caddesi trafiği katılmaktadır.

Bu noktada yolun batısındaki park yerleri ve dolmuş yerleri ve dolmuş duraklarının giren çıkan araçlarının da karışması sonucu geliş, gidiş ve her yöne dönüşle çok karmaşık bir kavşak sorunu ortaya çıkmaktadır. Bunlara özellikle yoğun yaya trafiğini de eklemek gerekir.

Ana ulaşım yoluna bağlanan yan yollarda yasal park yerleri yanısıra, gelişigüzel park etme alışkanlıkları, sonucu oluşmuş sokak kenarı parkları vardır. Yaya trafiğinin özellikle Millet Caddesi, meydanada duraklar ve iskeleler çevresinde, Atlas Sokağı Selman-ı Pak Caddesinde yoğun olduğu gözlenmektedir. Üsküdar'da deniz ulaşımını sağlayan hat, şehir hatlarından Marmara hattıdır. Bu hat üzerinde bir seferde taşınan fiili ortalama yolcu adedi 500 olarak kabul edilebilir. Bu hatta taşınan yıllık yolcu adedi yaklaşık 19.000.000 civarındadır.

Üsküdar Meydanı'na bağlantı karayolu ile çevreye dağılan otobüs ile taşınan yolcuların biletleri son iki yıldır yakılarak imha edildiğinden taşınan yolcu sayısı kesinlikle verilememektedir.

III.6.2. Üsküdar Meydanı Sınırlayıcıları

Deniz tarafında, Kabataş İskelesi, Beşiktaş - Eminönü iskelesi ve Şemsi Paşa Külliyesi vardır. Kara tarafında ise yeni Valide Külliyesi, Selman Ağa Camii, III. Ahmet Çeşmesi, Mihrimah Sultan Külliyesi ve diğer yapılarla sınırlanmaktadır.

III.6.3. Üsküdar Meydanı'nın Peyzaj Açısından İncelenmesi

Üsküdar iskelesi etrafında gelişen bu meydan yoğun bir kullanıcı talebine sahiptir. Meydan etrafında otobüs ve minübüs duraklarının bulunması bu yaya - araç trafiğini daha da artırmaktadır (Fotoğraf 42).

İskelenin karşısında yer alan yeşil ada, gölge yapan ağaçlarla ve donatı elemanlarıyla meydanı kullananlara oturma olanağı sağlamaktadır. Fakat meydanı kullananların bu alana geçişi pratik değildir (Fotoğraf 44).

Meydan plastiği olarak, içinde su oyunlarının olduğu yuvarlak bir havuz kullanılmıştır. Bu havuzda su, dönen bir küreden düşürülerek ilginç görüntüler oluşturulmaktadır. Bu su oyunu başarılı bir yapay aydınlatma ile, geceleri de ilginç güzel görüntüler verebilir (Fotoğraf 43).

Önemli bir ulaşım merkezinde olan bu meydan yeniden düzenlenerek daha estetik ve fonksiyonel hale getirilebilir.

1987 yılında yarışma açılmış ve yarışma sonucunda üç proje dereceye girmiştir fakat bu meydanda da diğer meydanlarda olduğu gibi kazanan projelerin uygulanmasına yönelik bir çalışma yapılmamıştır (Şekil 38,39,40).

Bu yarışma için, T.C.Ç. Vakfı Mimarlık Bürosu, 1986 yılında Üsküdar Meydanında anket yapılarak halkın görüşleri alınmıştır. 72 kişi üzerinde yapılan anket sonuçlarına göre;

* Halkın % 48.61 meydan da yaya dolaşımını yeterli bulmadığı,

* % 59.72'sinin Üsküdar'ın şu anki durumundan memnun olmadığı,

* % 60.46'sinin trafik sorununa çözüm istediği,

* % 63.88'inin meydanadaki yeşil düzenlemeyi uygun bulmadığı,

* % 65.21'inin meydana yeşil alan istediği,

* % 68.05'inin su faktörü olarak havuzu yeterli bulmadığı,

% 62.50'inin meydanadaki dinlenme banklarını yeterli bulmadığı,

tesbit edilmiş,

* 181 kişiye ise donatım elemanı olarak ne istedikleri sorulmuş;

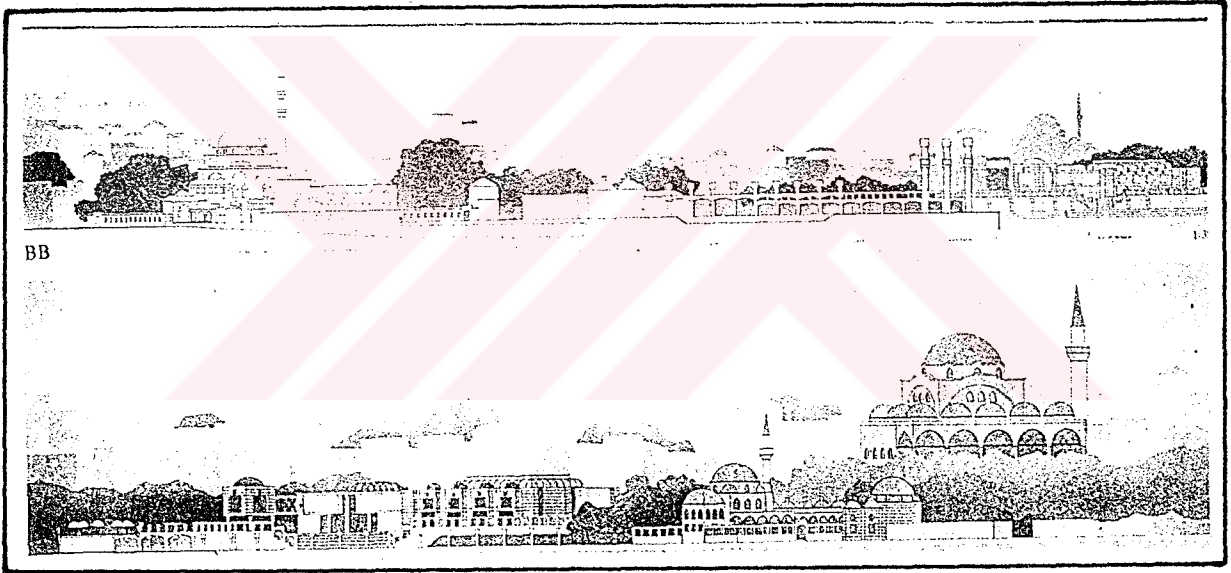
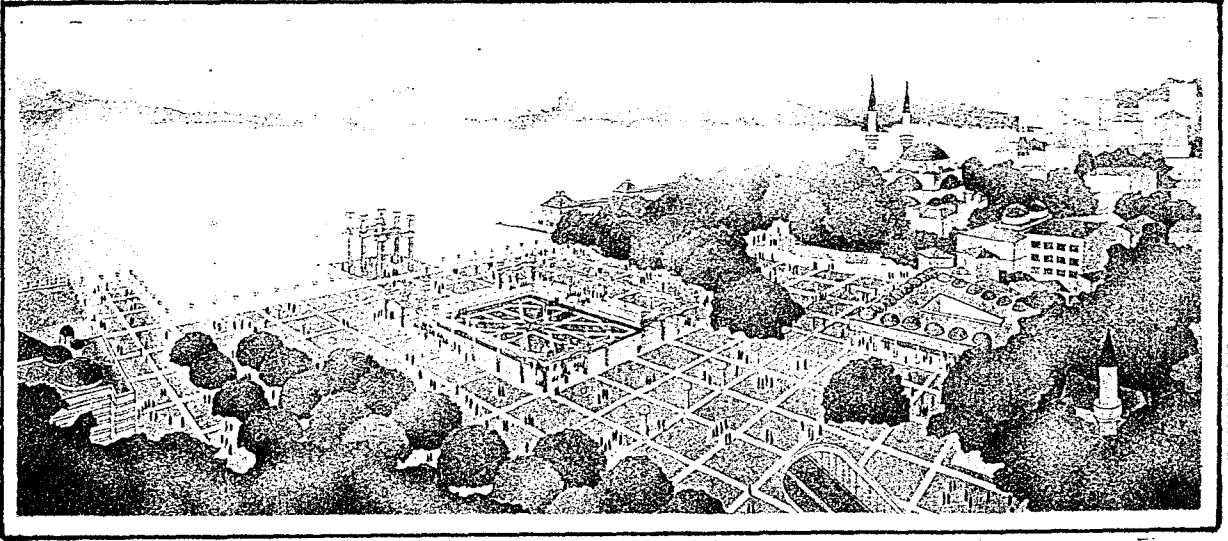
- % 14.91'i Plastik Objeler

- % 22.65'i Işık Oyunlarını,

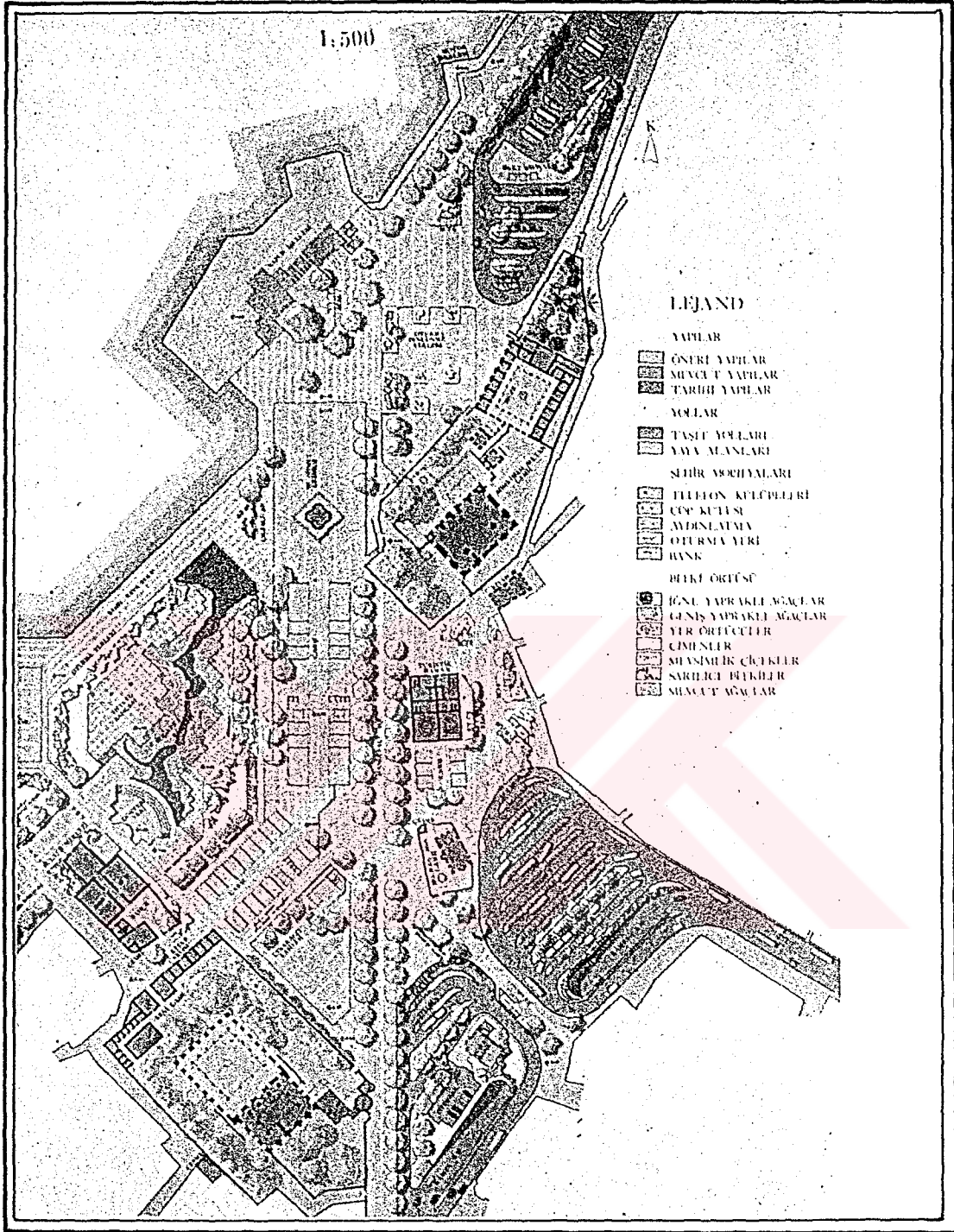
- % 12.15'i Duvar gazetelerini,

- % 26.51'i Çöp sepetini,

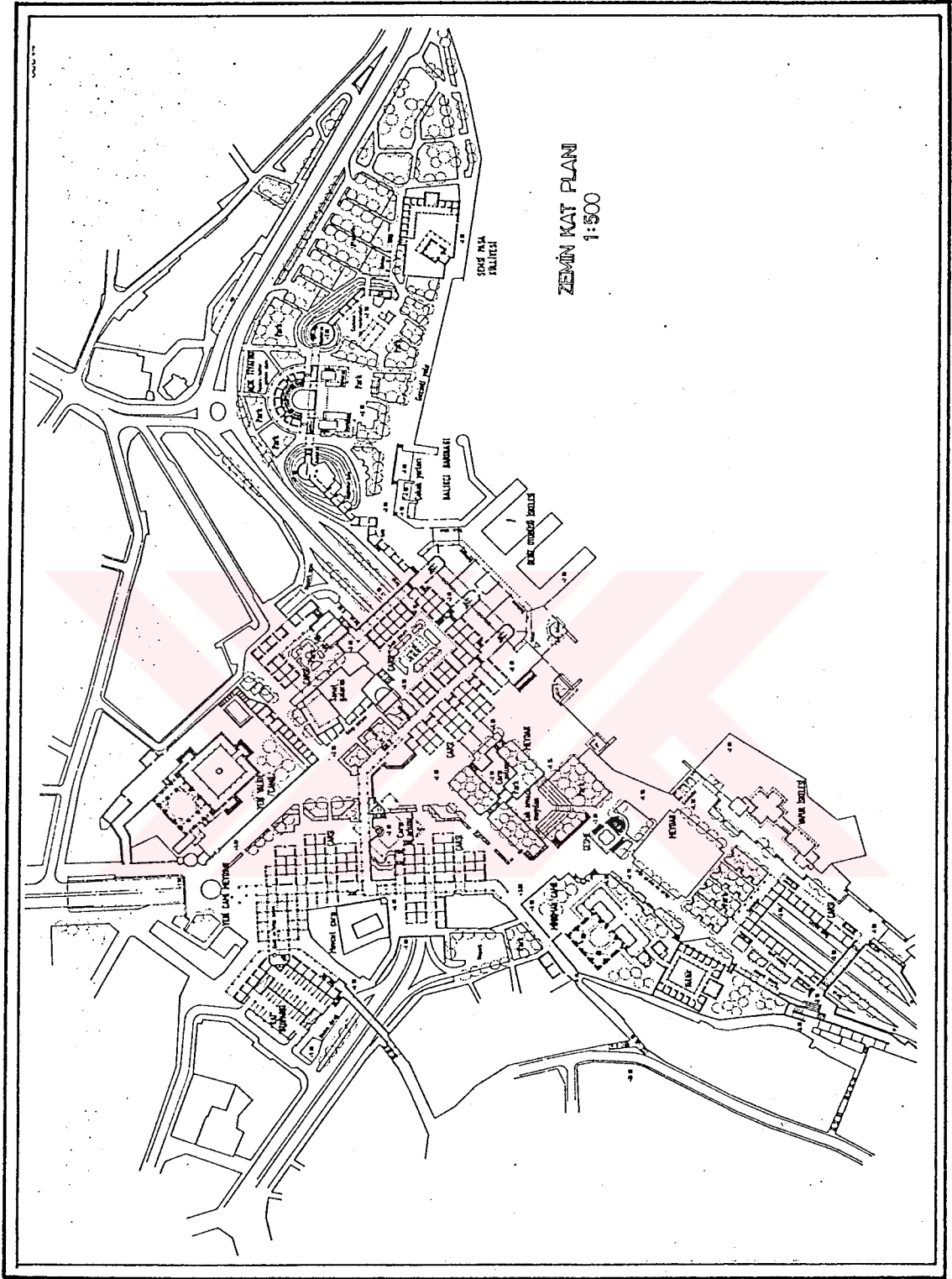
- % 18.23'ü Elektrik direğini, tercih etmiştir.

Şekil 38. 1987 yılında açılan Üsküdar Meydanı kentsel tasarım yarışmasında 1. lik ödülünü alan proje; Mehmet Doruk PAMİR,ERCÜMENT GÜMRÜK Murat İLTER,Engin SANDUVAÇ, Murat GERMAN, Yücel LUGAL (Yapı , 1988)

Şekil 39. 1987 yılında açılan Üsküdar Meydanı Kentsel Tasarım yarışmasında 2. lik ödülünü kazanan proje; İTÜ Şehir Bölge Planlama Bölümü (Fulin BÖLEN, Handan DÜLGER, Nilgün ERGÜN, Cengiz GİRİTLİOĞLU, Perver KORÇA, Mehmet OCAKÇI, Arzu YILMAZ, Ümit YILMAZ, Nuran ZEREN) (Yapı, 1988).

Şekil 40. 1987 yılında açılan Üsküdar Meydanı Kentsel Tasarım proje yarışmasında 3. lük kazanan proje; Baran İDİL, Hasan ÖZBAY, Tamer BAŞBUĞ (Yapı, 1988).

IV. TARTIŞMA VE SONUÇ

Tarihi İstanbul'a bugün bir dünya kenti imgesini veren doku ve silüet özelliklerini, Bizans ağırlıklı olarak Osmanlı mimari ve kentsel tasarım ilkelerinden almaktadır. (Karaman, 1989)

İstanbul Kenti, Bizans'a onbir, Osmanlı'lara ise bir yüzyıldan fazla başkent olarak hizmet etmiştir. Osmanlı kent mekanları düzenlemelerinde ilke olarak daima kamusal mekan, yarı kamusal mekan, özel mekanlar arasında hiyerarşik bir geçiş vurgulanmaktadır. Örneğin, camisi, medresesi, avluları, türbeleri, yaşayanı, ölüsü, anıtsal türbeleri ve gündelik yaşamın ritmiyle Sultanahmet Külliyesi bir toplumsal yaşam kavramını yansıtır. Sultanahmet'in kent silüetine bir "Landmark" olarak katkısı, ana kitlenin ağır etkisinden simetrik olarak yükselen minarelerle sağlanır.

İstanbul'da toplumsal yaşamın düzeni öncelikle dini merkezde belirlenmişti. Bunların en önemlileri külliyeler, kubbeli ve avlulu camilerdir. Önemli kişilerin yaptırdığı bu yapılar kentin önemli kesişme noktalarında yer alıyordu. Önemli meydanlarda bu yapıların çevresinde oluşmuştur.

İstanbul Kenti, tarihi, kültürel, dini yapı ve mekanları içermenin yanı sıra konaklama, ticaret, eğitim, kültür, turistik...vb. birçok işlevi bünyesinde bulunduran bir merkezdir. İstanbul Kenti içinde önemli düğüm noktalarında yer alan meydanlardan altısını seçerek bu araştırmada inceledik. Bu meydanların herbiri, İstanbul Metropolü içerisinde birer merkez niteliğindedir. Bu meydanların kente ve bu kentte yaşayanlara en iyi şekilde hizmet verebilmesini sağlamak için, içerdiği değerleri göz önüne alarak bir meydan planlamasının yapılması gerekmektedir.

Tarihi bir merkez olan İstanbul Kenti'nde bu altı meydanın, kültürel ve doğal değerlerinin korunması, geliştirilmesi ve yaşayan birer kentsel mekan olarak gelecekteki yerlerinin alınması sağlanmalıdır.

Bu meydanların, çeşitli işlevlerini yerine getirmesinin yanı sıra, kullanıcıları tarafından nasıl algılanacağı konusu da ele alınmalı ve meydan boyutu ile insan ölçeği ilişkilendirilmelidir. Bu da meydandaki, insan ölçeğine uygun kentsel donatı elemanları ile yapılacak olan işlevsel bitkilendirme ile sağlanabilir.

Meydanlarda kullanılacak olan donatı elemanlarının, malzeme, biçim, doku, renk... gibi özelliklerinin seçiminde bu meydanların tarihsel ve mimari yapısına uygun olması sağlanmalıdır.

Meydanlarda yapılacak olan düzenlemelerde, meydanın sahip olduğu tarihsel değerlerle fonksiyonları vurgulanmalı ve her meydana bir imaj kazandırılarak planlanmalıdır.

Bu tarihi çevrenin eski doku ve fizyonomisini koruyarak, çağdaş toplumun ticari, sosyal, kültürel, politik ve turistik ihtiyaçlarına yönelik güncel fonksiyonlar getirilmelidir.

Meydanlarda kullanılacak döşeme elemanları da malzeme, renk ,doku açısından içinde bulunduğu tarihi ve mimari çevreye uyumlu olarak seçilmeli ve yönlendirici derzler kullanılmalıdır.

Bu meydanlarda, görsel ve fonksiyonel yönden zenginlik kazandırmak için meydan plastiklerine yer verilmeli, su ve ışık oyunları ile desteklenmelidir. Var olan meydan plastikleri, fonksiyonlarına uygun olarak ön plana çıkarılarak vurgulanmalıdır. Bu meydanlarda, kullanılan plastik ve anıtlar meydana bir imge kazandırır. Örneğin ; Taksim Meydanı, Taksim Anıtı ile bütünleşerek meydana özellik kazandırmaktadır.

Meydanlarda var olan trafik karmaşasına çözüm getirilerek, bu alanların daha rahat kullanımı sağlanmalıdır. Taksim, Üsküdar ve Beşiktaş Meydanları'nda bu sorun daha çok yaşanmaktadır. Bu meydanlardaki trafik yoğunluğu nedeni ile, kullanıcılar meydanları algılamada güçlük çekmektedirler.

İnceleme yaptığımız bu meydanlarda kullanılan kent mobilyalarının nitelik, yoğunluk, düzenleme ve görünüm açısından yetersiz olduğu görülmektedir. Oysa kent mobilyaları, kullanıcıların ihtiyaçlarını karşılamanın yanısıra, meydanın kimliğinin oluşmasında da önemli rol oynarlar. Yapılacak olan düzenlemelerde kent mobilyalarının (banklar, aydınlatma elemanları, çöp kutuları, plastik objeler,telefon, danışma, satış birimleri, ilan panoları, meydan saatleri gibi) kullanıcıların fizyolojik ölçülerine uygunluğunun yanısıra, malzeme, renk, doku açısından da birbirlerine ve içinde bulunduğu kentsel mekana uygunluğu düşünülmelidir.

Meydanların iyi algılanabilmesi için ışık, gölge, gece aydınlatılması ve sınırlanmaları gibi özelliklerinin düşünülmesi gerekir. Meydanları sınırlayan tarihi yapı ve anıtların gecede algılanmasını sağlamak için yapı yüzeylerinin aydınlatılması başarılı sonuç verecektir.

İnceleme yaptığımız meydanlarda, Sultanahmet ve Ortaköy Meydanı dışında kalanların bitkilendirme açısından yetersiz olduğunu görmekteyiz. Oysa işlevsel bir bitkilendirme ile, meydanlardaki değişik aktivitelerin dağılımı yapılarak kullanıcıların bu aktivitelere yönlendirilmesi sağlanır. Yapılacak düzenlemelerde bitkisel kitlelerin, gerek kendi aralarında, gerekse diğer öğelerle birlikte, ilgi çekici, işlevsel ve biçimsel uygunluğu düşünülmelidir.

Kentsel mekan üzerindeki yeşil alanların biyolojik, meteorolojik, fiziksel, sosyal, psikolojik, ekonomik ve estetik yönden olumlu etkileri düşünülerek düzenleme yapılmalıdır. Kent meydanlarında daha çok yeşil alanlara yer verilmeli, mevcut olanlar da iyileştirilmelidir.

Meydanlarda kullanılacak bitkiler, sert zeminin yumuşatılmasına yardımcı olarak görsel niteliğin yükseltilmesini sağlar.

Renkli çiçeklere sahip ağaç ve çalı grupları kullanılarak meydanlar daha çekici hale getirilebilir. Bitki gruplarını getiremeyeceğimiz alanlara saksılarda, çiçek tarhlarında mevsimlik çiçek kullanılarak bu mekanların görsel olarak değeri artırılabilir.

Meydanlarda boylu, geniş tepe çaplı ağaçlara daha çok yer verilerek kullanıcılara gölgeli mekanlar oluşturulmalıdır.

İnceleme alanımızdaki altı meydan kentin önemli düğüm noktalarında bulunmaktadır. Bu meydanlarımızın fonksiyonel ve estetik olarak yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Yapılacak olan bu planlamalarda koruma olgusuna dikkat edilmelidir. Hızlı kentleşme süreci içerisinde tarihsel ve doğal çevrenin, korunması sağlanarak yasalarla desteklenmelidir.

Yapılacak olan düzenlemelerde halkın görüşü alınmalı ve kentlinin kentine sahip çıkması sağlanmalıdır. İstanbul Kenti çevre düzenleme çalışmaları programında meydanlarımız için yarışmalar açılarak birçok projeler yapılmıştır. Fakat politik ve ekonomik baskılar nedeni ile yerel yönetimlerin yaptırım gücünün eksik kalması bu projelerin uygulanamamasına neden olmuştur.

Sonuç olarak, meydanlarımızın başarılı bir planlamaya ihtiyacı vardır. Kent planlaması ve çevre düzenlemeleri, meslek birliklerinin koordineli çalışmalarıyla gerçekleştirilmelidir. Şehir plancısı, mimarı ve peyzaj mimarı zengin mimarlık tarihimizden beslenen bir şehircilik anlayışı ile hareket ederek planlamalar yapması gereklidir.

V. ÖZET

"İstanbul'da Meydanların Peyzaj Açısından Değerlendirilmesi".

Hızlı kentleşme, nüfus artışı kent yaşamını büyük ölçüde etkilediği gibi meydan gelişimini de olumsuz yönde etkilemektedir. Nüfus artışı ile birlikte mevcut olan meydan alanları da yeterli gelememektedir.

Tarihi bir kent olan İstanbul'da hızlı kentleşme ve nüfus artışından nasibini almaktadır. Bugün on milyon'a yakın insan yaşayan İstanbul'da 1994 Nazım İmar Planı'na göre 2010 yılında bu rakam 17-18 milyona ulaşacak. Şehir alanlarında bir artış olamayacağına göre bu nüfus yığılması şehrin tarihi kimliğini tehdit edecektir. Bu nedenle yapılacak planlamalarda çok dikkatli olmak gerekmektedir.

Meydan düşüncesinin bütün kültürlerde olduğu gibi İstanbul'da da uzun bir geçmişi vardır. Meydanlar yüzyıllar boyunca insanların buluşma ve toplanma yeri olmuştur. İstanbul Kenti'nde irili ufaklı birçok meydan bulunmaktadır. Bu meydanlar, genellikle camii, üniversite, iskele ve önemli resmi binaların etrafında oluşarak, insanları çeşitli amaçlarla biraraya getirmişlerdir. İstanbul tarihinde önemli bir yeri olan bu meydanlar bugün de meydan olarak değerini korumaktadır.

"İstanbul'da Meydanların Peyzaj Açısından Değerlendirilmesi" adını taşıyan bu çalışmada İstanbul Kenti'nde önemli bir tarihi geçmişe sahip ve yoğun bir kullanım talebi olan altı meydan örneği seçilerek incelenmiştir. İstanbul'da yaşayan insanları biraraya getirebilen önemli bir toplanma ve buluşma yeri olan bu meydanlar; Beyazıt Meydanı, Taksim Meydanı, Üsküdar Meydanı, Ortaköy Meydanı, Beşiktaş Meydanı ve Sultanahmet Meydanı'dır.

Bu meydanlar, birçok insan ve araç için bir toplanma ve geçiş mekanı oluşturduğuna göre, meydan olarak en iyi biçimde planlanması gerekmektedir. Bu amaçla birçok çalışma yapılmıştır, bunlardan bazıları amacına ulaşırken birçoğu da sonuçsuz kalmıştır. Bu çalışmada seçilen meydanların tarihi süreç içinden günümüze kadar geçirdiği evreler ve günümüzdeki durumu incelenmiştir.

V. SUMMARY

" The determination of the values of squares in istanbul from the landscape point of view."

The both rapid urbanization and population increase affect the city life and the development of squares in negative way. Because of increasing population, squares are insufficient.

istanbul as a historical city, is affected by population increase and quick urbanization. According to the Comprehensive Plan of 1994 the population will be 17-18 millions in istanbul in which ten million people are living today. On the other hand, there won't be an increase of squares. This means that, the increase on population will threaten the historical identity of the city. For this reason, one should be more careful while he's planning.

The idea of square have long past in it is all cultures. Squares have been places of meeting and gathering of people all through the centuries. There are a lot of big and little squares in istanbul. They are formed around the mosques, universities, seaports and official buildings, for gathering people for various aims.

The squares which have a great importance in istanbul's history, nowadays, protect same value.

Selected six examples of squares which have rich a historical past and people use more, are examined in this work, called **" The determination of the values of squares in istanbul from the landscape point of view."**

These squares in which the people can meet and gather are; Beyazıt Square, Sultanahmet Square, Taksim Square, Üsküdar Square, Ortaköy Square and Beşiktaş Square.

These squares were planned in a good form as squares because they are places which people and vehicles use for gathering and passing. For this aim many studies are done, some of them reach their aim, but some of them have got no result.

VI. KAYNAKLAR

ACAR, İ.H. (1988) : Tarihi yarımada da ulaşım, İstanbul.

BAYHAN, İ.H. (1969): Şehir planlaması, İstanbul.

ÇINAR, S.H. (1994) : Kentsel Alanlarda Mekan Organizasyonu ve Beyazıt Çevresinin İrdelenmesi, İ.Ü.Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.

ÇİNİCİ, B.(1990) : Meydanlar ve Sokaklar Üzerine Düşünce ve Yorumlar, Tasarım, Ocak

ELDEM, N., YÜCEL, A., KAMİL, M.(1979) : Sultanahmet Meydanı ve Çevresini Koruma, Geliştirme, Projeleri, Çevre Mimarlık ve Görsel Sanatlar Dergisi, Mayıs-Haziran 3, 19-23.

FIRATLI, N. (1966) : Kısa Arkeolojik Haberler, İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı, 220.

GİBBERD,F.(1963): Town Design, s.81

İŞÖZEN,E. (1987) : Beyazıt Meydanı kentsel tasarım proje yarışması, İstanbul.

İŞÖZEN,E. (1987) : Taksim Meydanı kentsel tasarım proje yarışması, İstanbul.

İŞÖZEN,E. (1987): Üsküdar Meydanı kentsel tasarım proje yarışması, İstanbul.

İŞÖZEN,E.(1991) : Ortaköy Meydanı ve Çevre Düzenlemesi, Tasarım, Nisan, 98-115.

İSTANBUL ANS. YAZARLARI .(1994) : İstanbul ansiklopedisi, c.4, İstanbul.

İSTANBUL ANS. YAZARLARI.(1994) : Düünden bugüne İstanbul ansiklopedisi, c.2, c.3,c.4,c.6, c7, İstanbul.

- KARAMAN, A.(----) : M.S.Ü ders notları, İstanbul.
- KARAMAN, A.(1989): Kentsel Peyzaj, Yapı 89, Nisan, 54.
- KARAMAN, A.(1988): Kentsel Tasarımda Biçimleme İlkeleri, Yapı 79, Haziran.
- KRIER, R.(1988): Urban Space, Academy Editions, London.
- MANGO, C.(1985) : Le Developpment Urbain de Constantinople (IV-VII siecles)
Travaux et Memories du Centre de Recherche et Civilisation
de Byzance, College de France, Monograhies 2, Paris, s.20.
- MÜLLER,W.- WIENER.(1977): Bildlexion zur Topographie İstanbuls, Tübingen,
219 -358.
- REFİK, A. (1935) : 16. Asırda, İstanbul Hayatı, 1585 Tarihli Vesika, s.66-993.
- SAYAR, Z. (1958) : Beyazıt Meydanı'ndan Alacağımız Ders, Arkitekt, 2, s.53,54.
- SİREL, H.K (1992): Dış Mekanların Gece Algılanması, Mimarlık ve Şehircilikte
Mekan, İstanbul.
- ŞAHİNLER, O.(1964): Merkezi İtalya'da ortaçağ şehirlerinin ve çevre mahallelerine
ait etüt, İstanbul.
- ÜNSAL,B.(1969): İstanbul İmarı ve Eski Eser Kaybı, Türk Sanatı Tarihi
Araştırma ve İncelemeleri, c.2, s.34, İstanbul
- TANRIVERDİ, F. (1987) : Peyzaj mimarlığı sanatının temel ilkeleri ve uygulama
metodları, Erzurum.
- YAPI .(1988) : Taksim Meydanı ve Üsküdar Meydanı İçin Yapılmış
Plan ve Projeler, Yapı+78, Nisan.

VII. EKLER

Ek Bölüm 1: Meydanlara ait fotoğraflar

Ek Bölüm 2: Haritalar

Ek bölüm 3: İstanbul'un iklim verileri

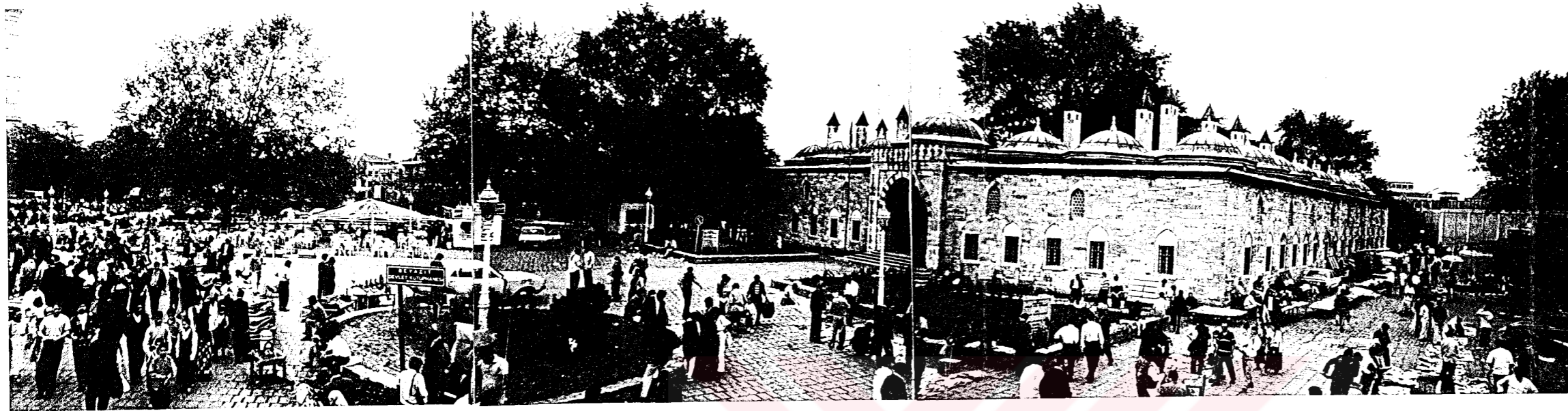
VIII. ÖZGEÇMİŞ

1970 yılında Gümüşhane'de doğdum. İlk, orta 1-2.sınıfı Gümüşhane'de okudum. Orta 3. sınıfı İstanbul'da okudum ve 1.'likle bitirdim. Lise eğitimimi Pendik Lisesi'nde tamamladım.

1988 yılında girdiğim İstanbul Üniversitesi, Orman Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü'nü 1992'de 3.'lük derecesi ile bitirdim. Aynı yıl İ.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim dalında yüksek lisans yapmaya başladım. Halen bir inşaat şirketinde çalışmaktayım.

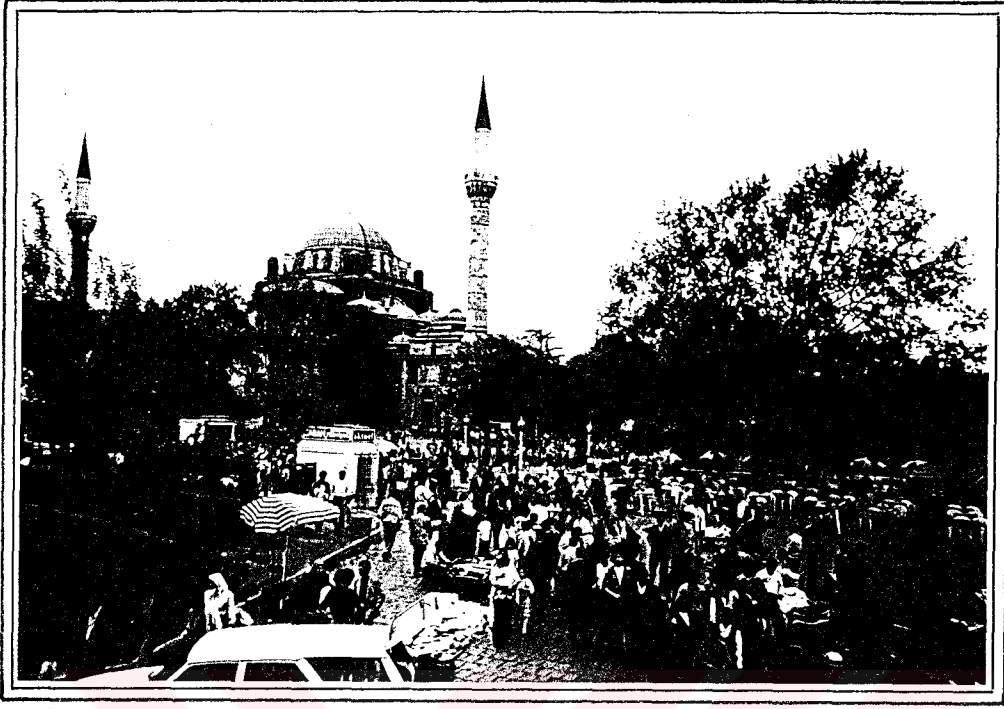
Ek Bölüm 1:
Meydanlara ait fotoğraflar

Ş 1 : Bir bayram gününde Beyazıt Meydanı, 1995 .

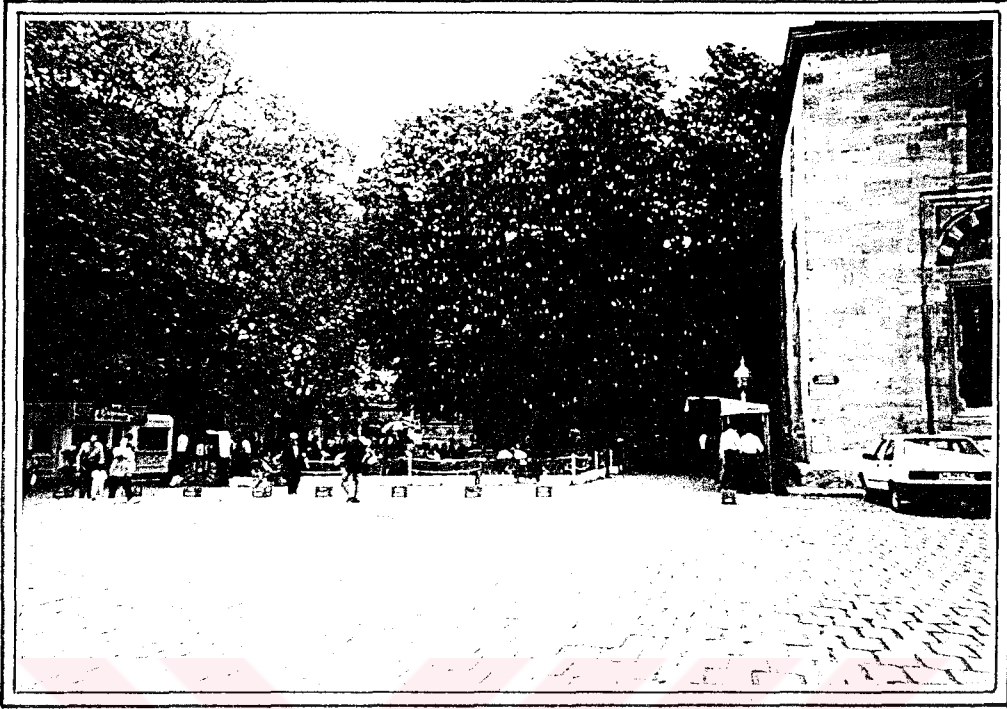

Ş 2 : Meydanı kullanan seyyar satıcılar ile birlikte Beyazıt Meydanı, 1995.

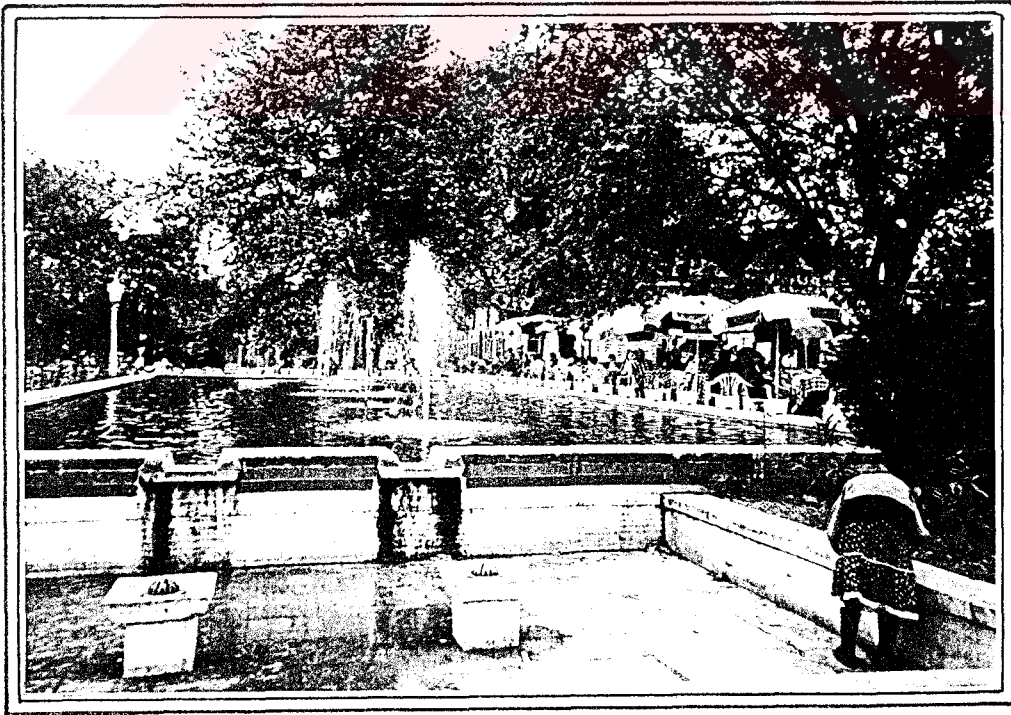

F 3-4 : Feyazıt Meydanı ve yakın çevresinden görünüm, 1995.

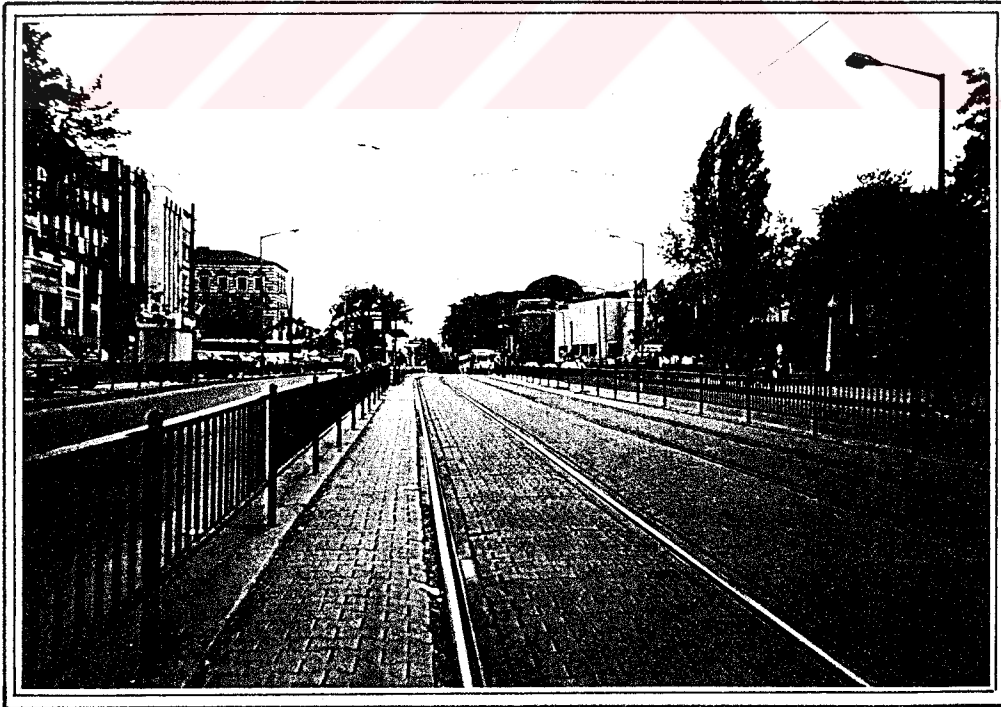
F 5 : Beyazıt Meydanı'nda büyük at kestanesi ve çınarın altında oluşan kır kahvesi, 1995.

F 6 : Beyazıt Meydanı'nda bulunan formal havuz ve yanındaki çay bahçesinden görünüm, 1995.

F 7 : Beyazıt Meydanı ve Ünlü İstanbul Üniversitesi giriş kapısından bir görünüm, 1995.

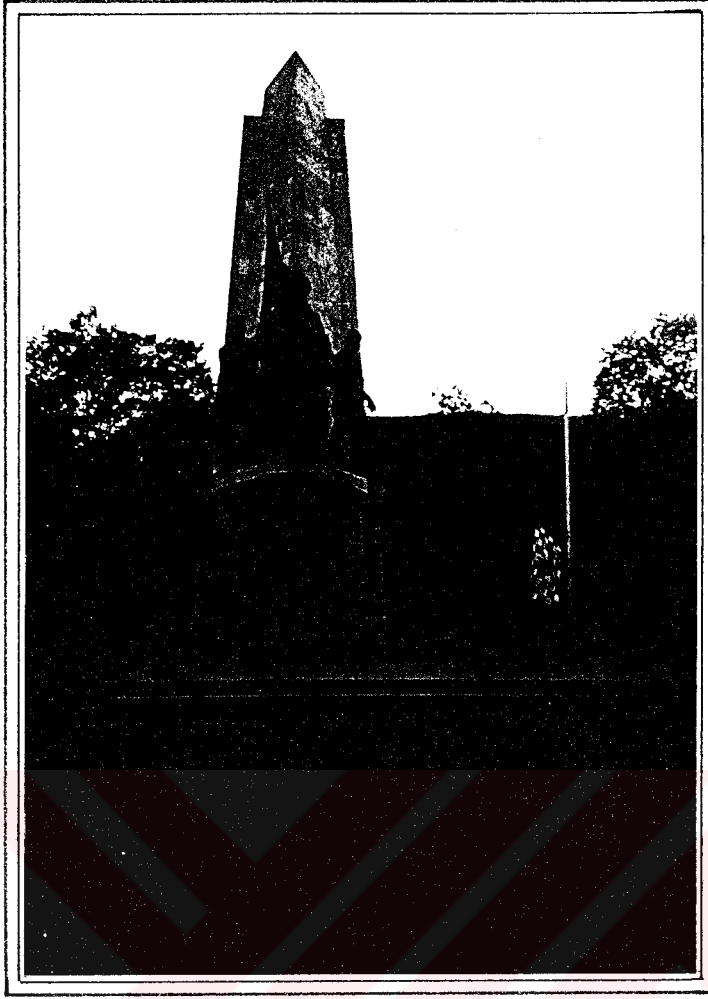
F 8 : Ordu Caddesi ve tranvay yoluna bakış, 1995.

Fig. 9 : Beşiktaş Meydanı'nda bulunan Barbaros Hayrettin Paşa Anıtı'ndan ve çevresindeki oturma alanından bir görünüm, 1995.

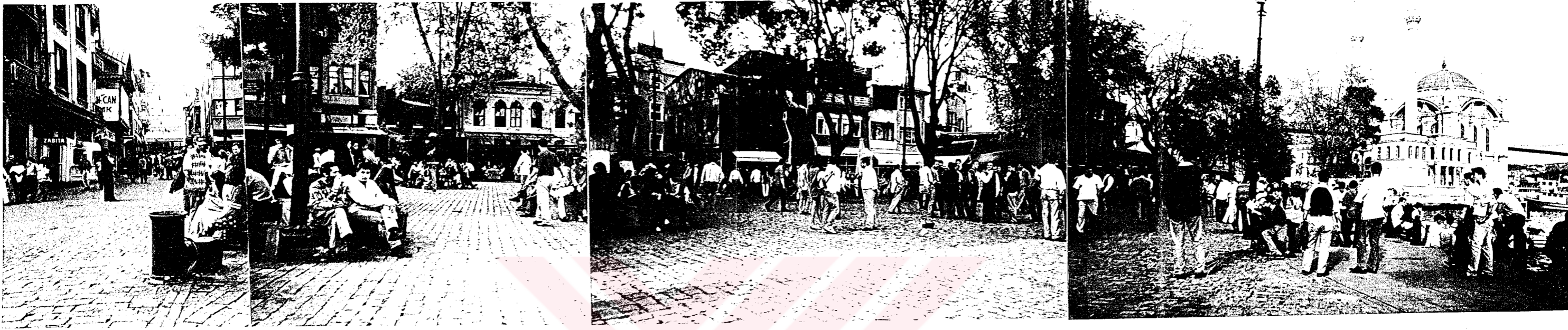
Fig. 10 : Beşiktaş Meydanı ve meydanı dolduran otobüs duraklarından görünüm, 1995.

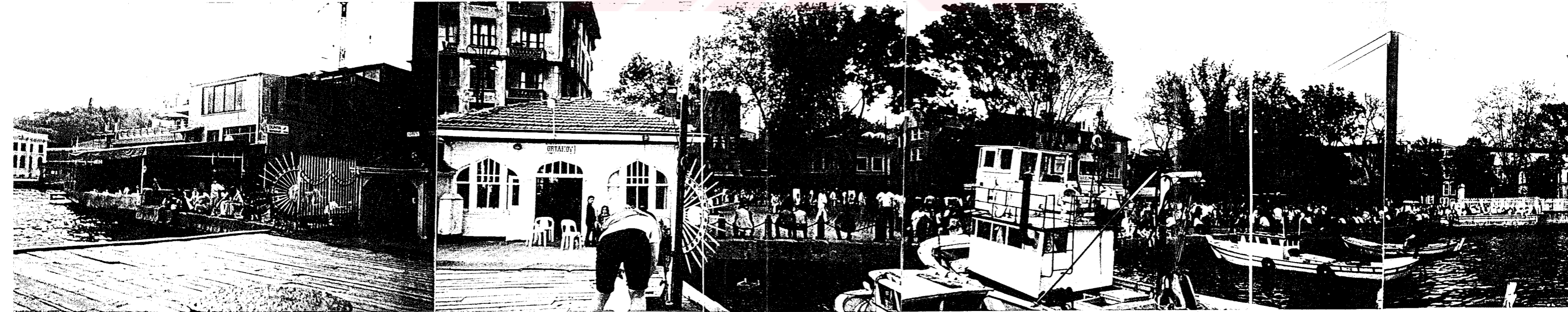
F 11 : Beşiktaş Meydanı'nda bulunan Barbaros Hayrettin Paşa Anıtı.

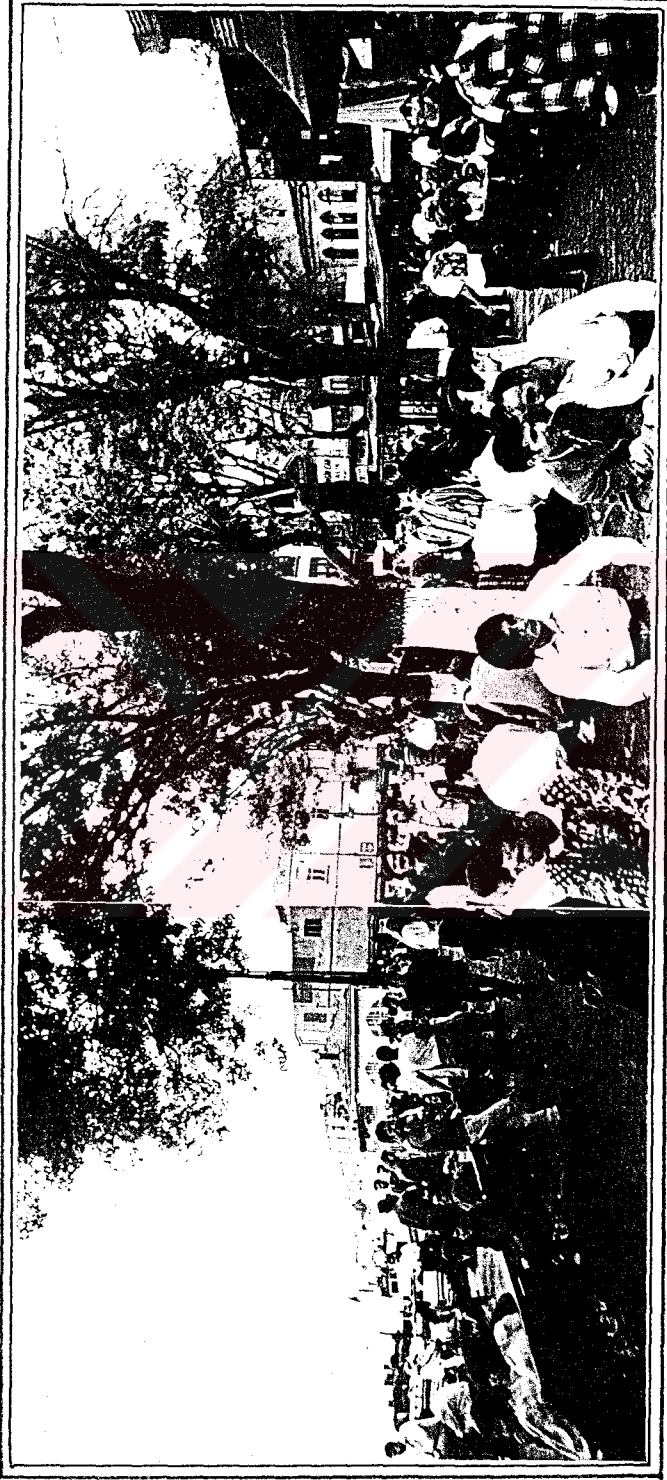
F 12 : Beşiktaş Meydanı'nda bulunan Beşiktaş İskele Binası, 1995.

Ş 13 : Düzenlenmeden sonra Ortaköy Meydanı, 1995.

Ş 14 : Ortaköy İskelesinden, Ortaköy Meydanı'na bakış, 1995.

F 15 : Ortaköy Meydanı ve kullanıcılarından görünüm , 1995.

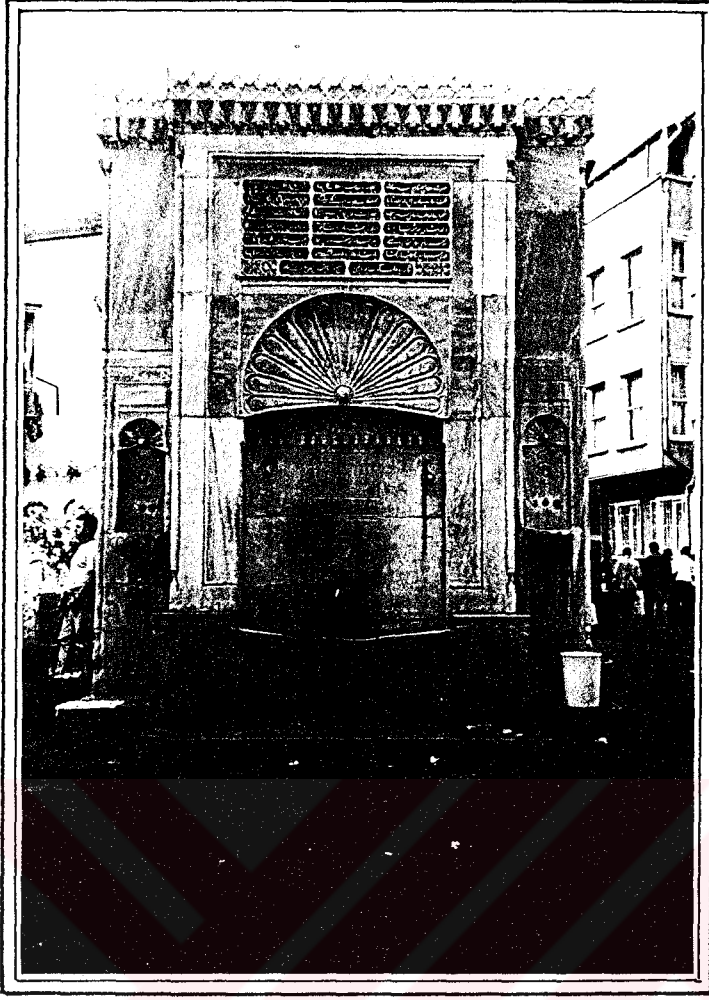
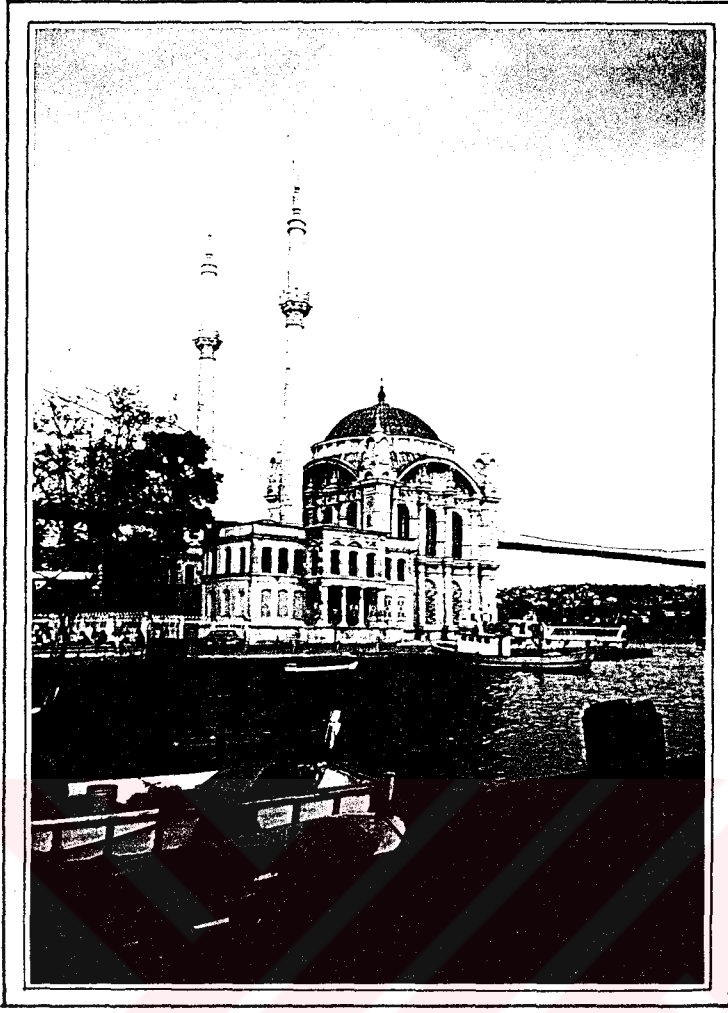

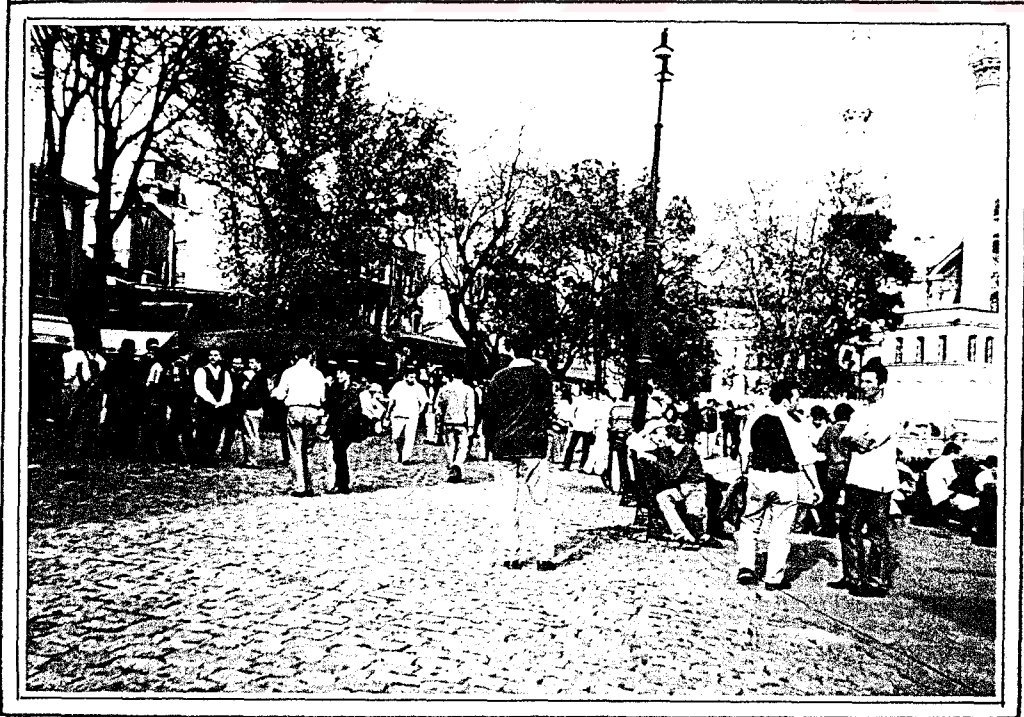
Fig. 16 : Ortaköy Meydanı'nda bulunan Damat İbrahim Paşa Çeşmesi, 1995.

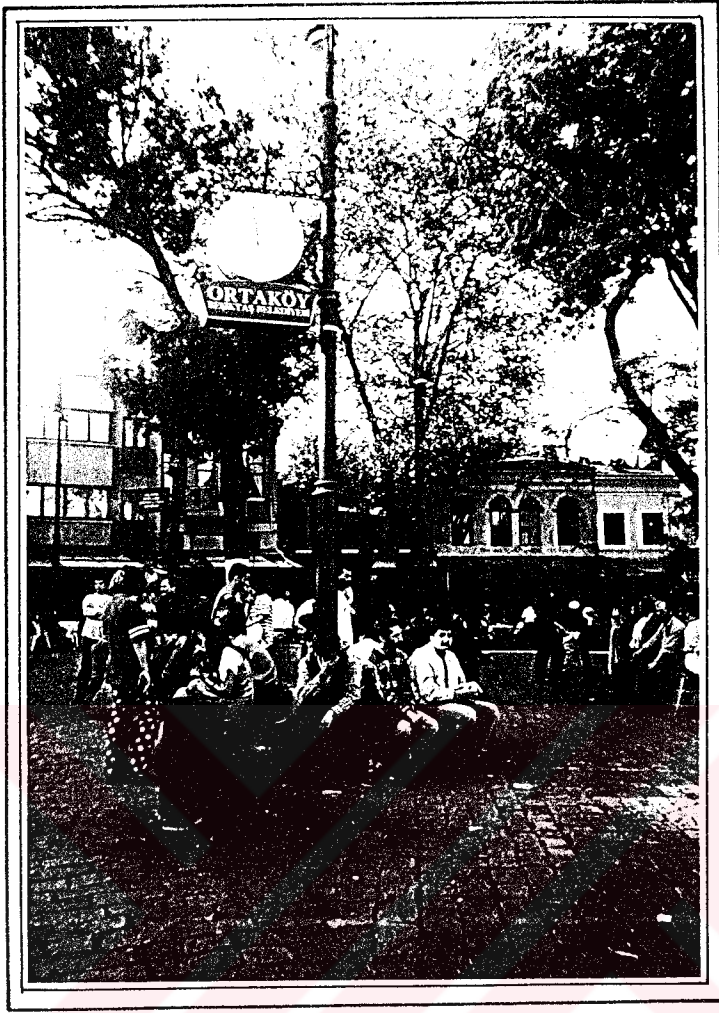
Fig. 17 : Ortaköy Camii önünde döşenmiş olan çarkıfelek motifli parke taşlarından bir görünüm, 1995.

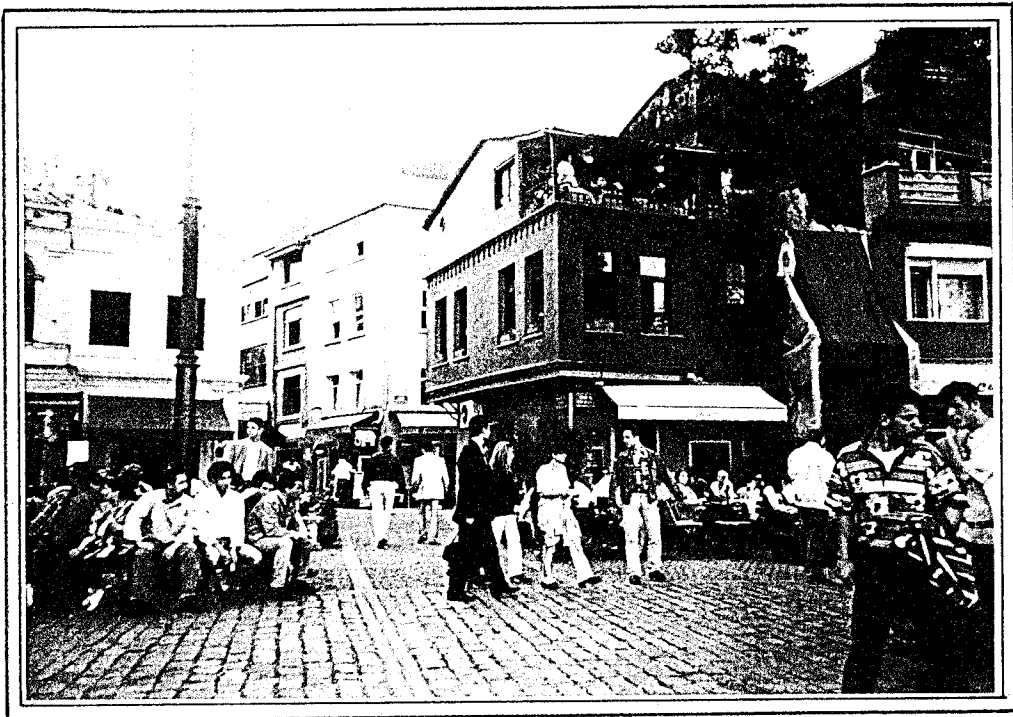
F 18 : Ortaköy Meydanı'nda bulunan Ortaköy Camii, 1995.

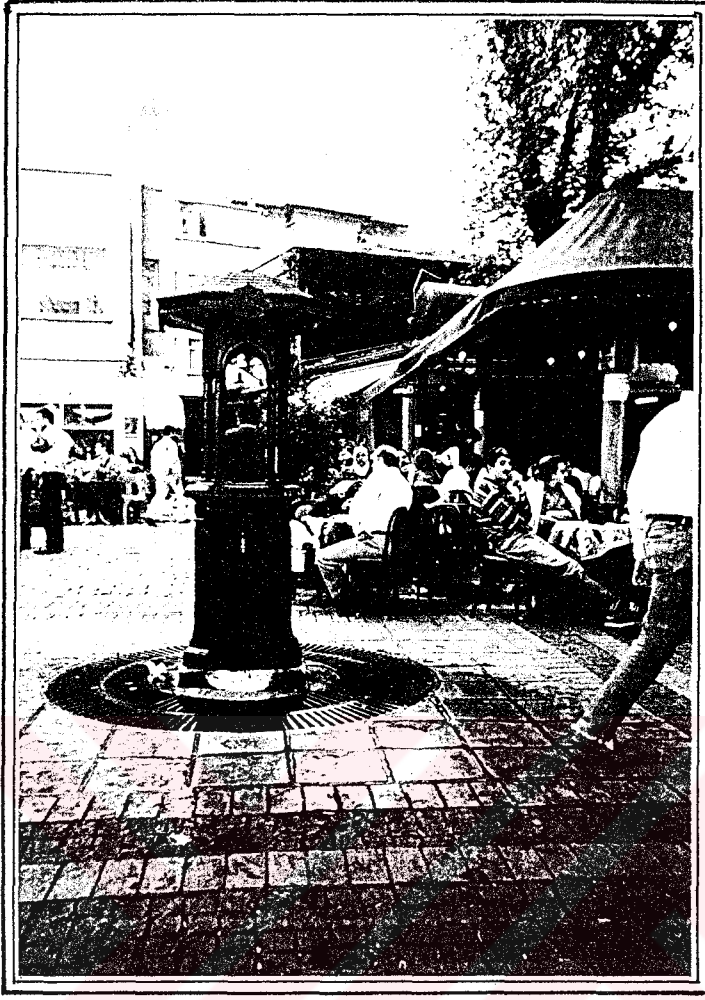

F 19 : Ortaköy Meydanı'na meydan için'den bakış, 1995.

F 20 - 21 : Ortaköy Meydanı, 1995.

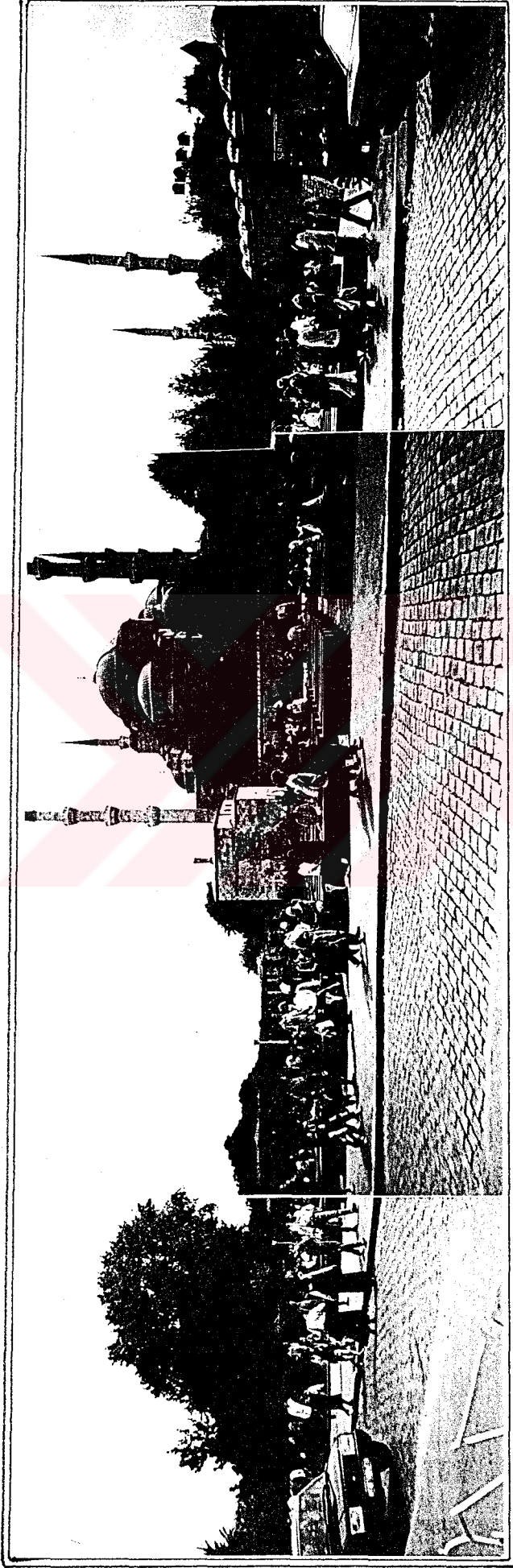

F 22 : Ortaköy Meydanı'nda bulunan küçük çeşme, 1995.

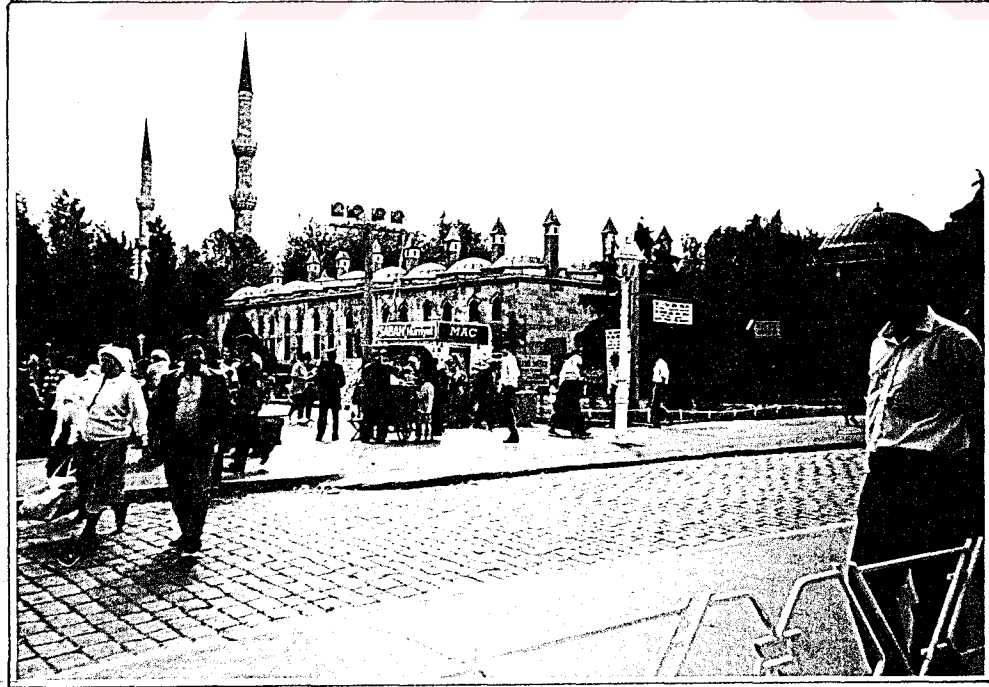
F 23 : Ortaköy Meydanı döşeme detayı, 1995.

F 24 : Sultanahmet Meydanı'ndan bir görünüm, 1995.

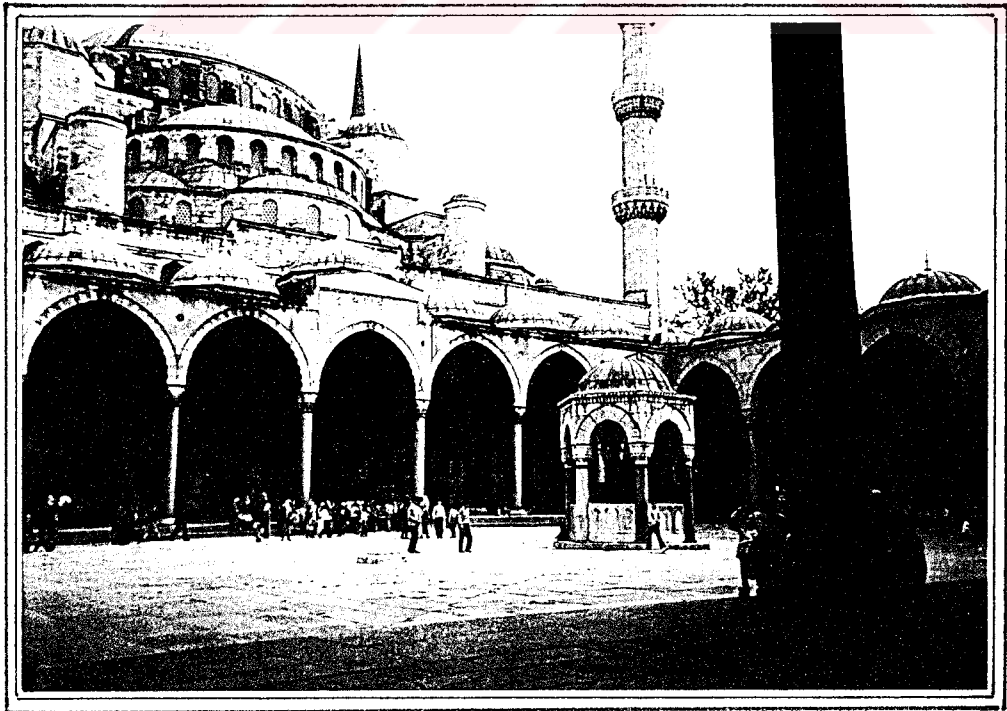

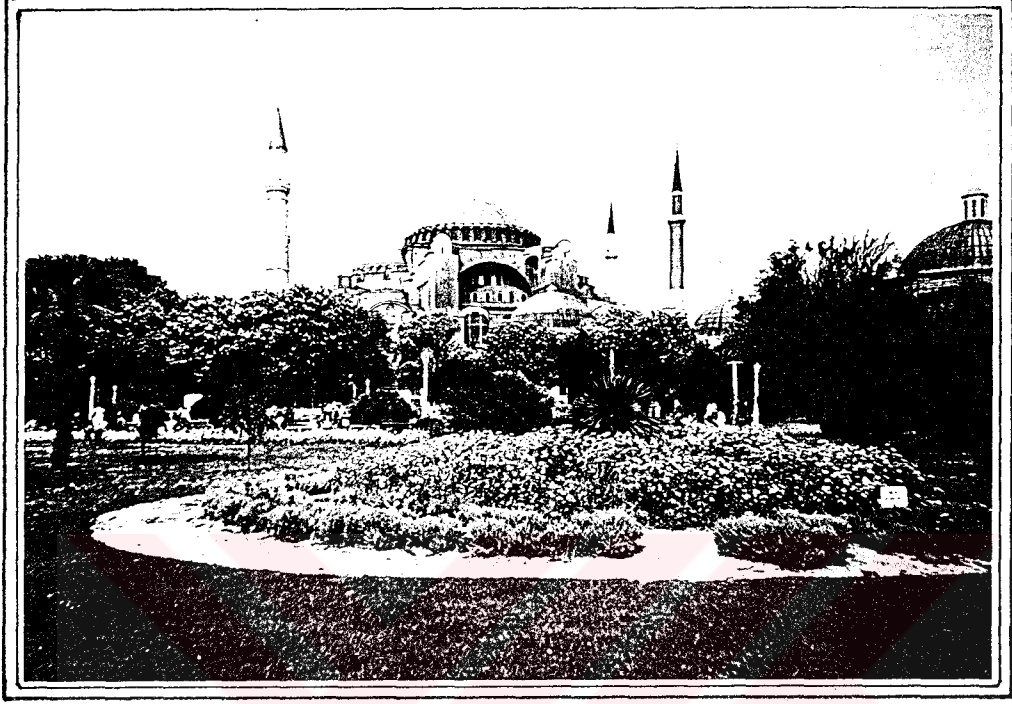
F 25-26 : Sultanahmet Cami ve Külliyesinden görünüm, 1995.

F 27-28 : Sultanahmet Camii, 1995.

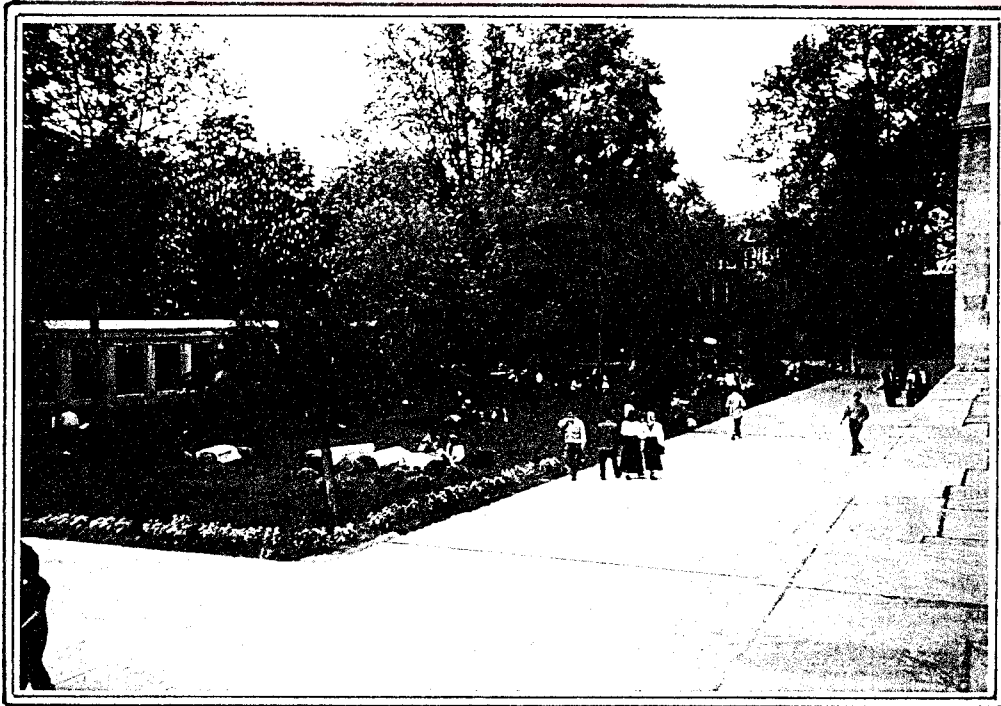

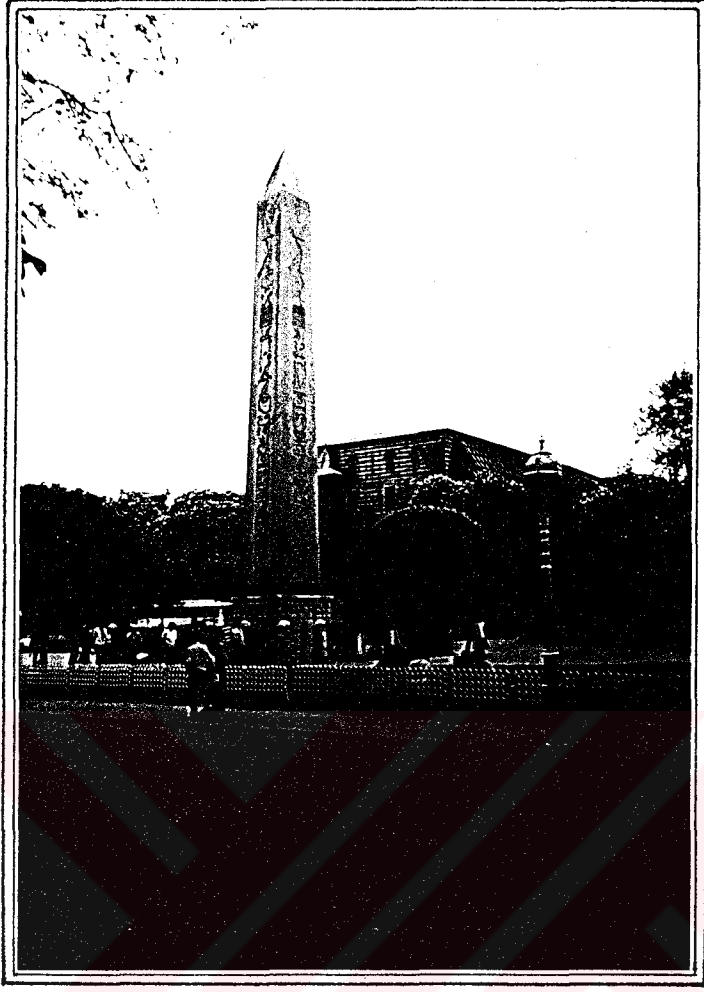
F 29 -30 : Sultanahmet Meydanı'ndan , Ayasofya Cemi'ne bakış, 1995.

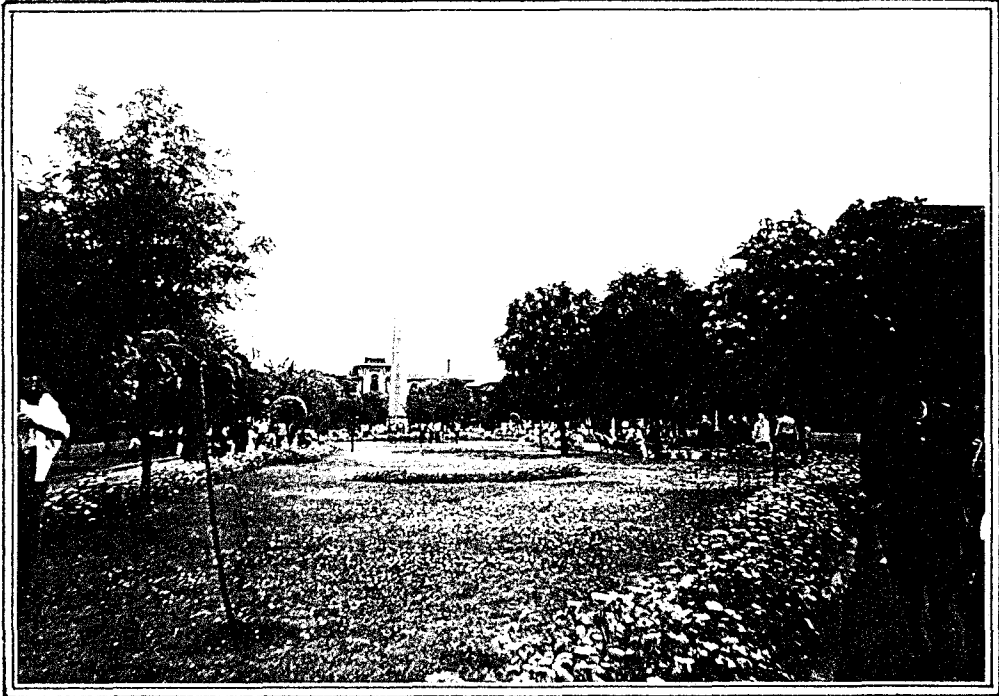

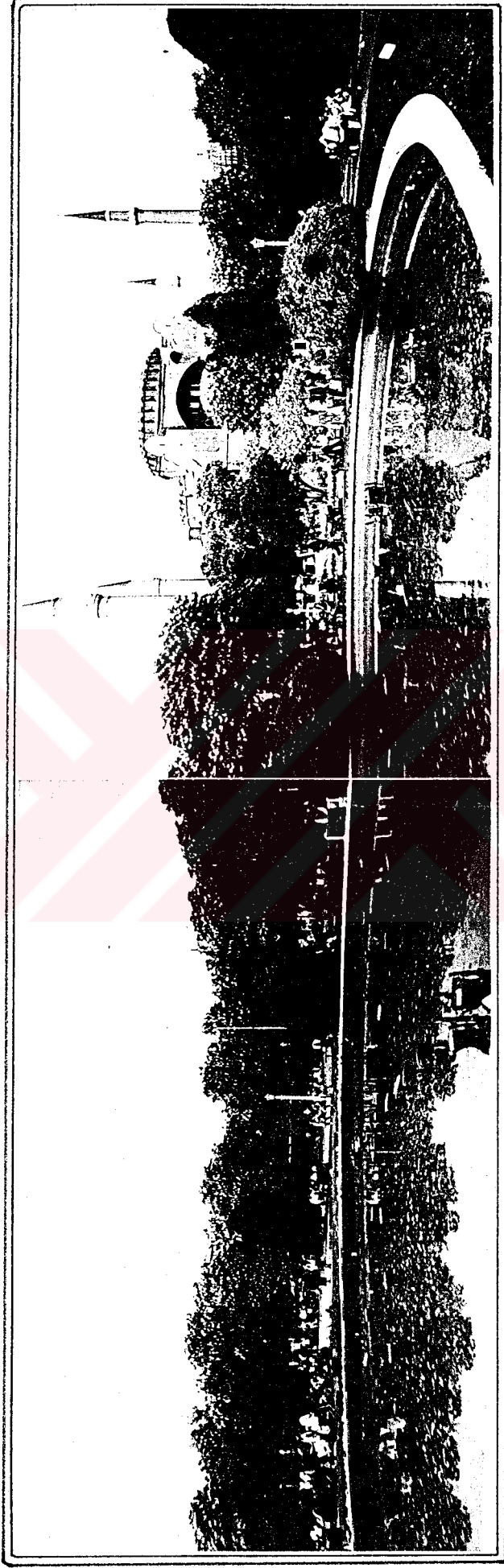
F 31- 32 : Sultanahmet Cami bahçesinden görünümler, 1995.

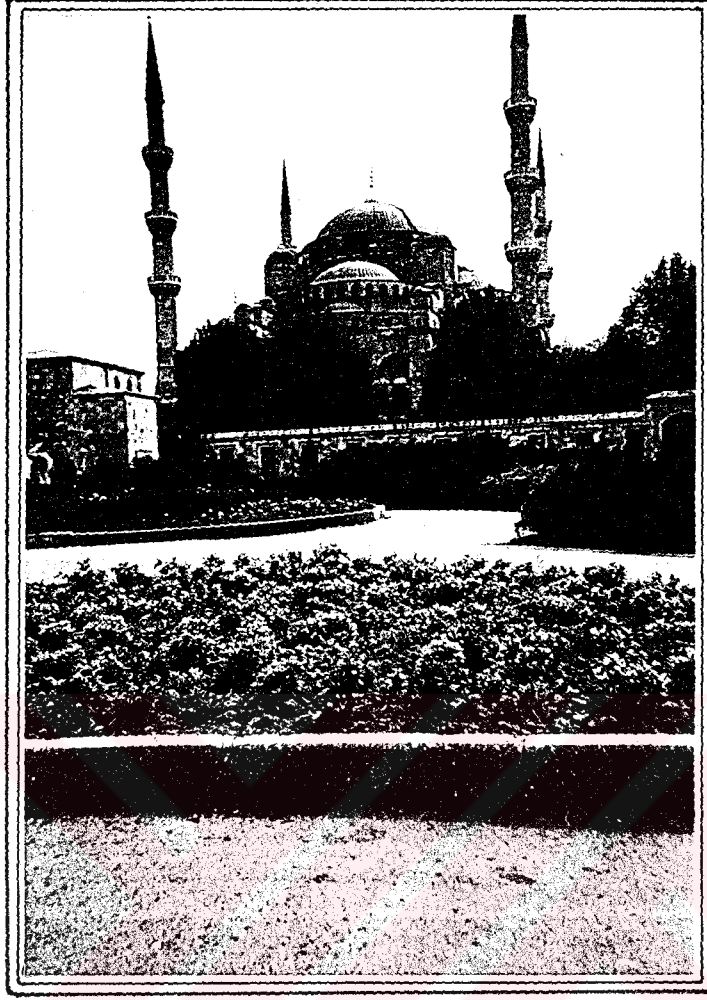

33-34 : At meydanı ve meydanda bulunan dikili taş, 1995.

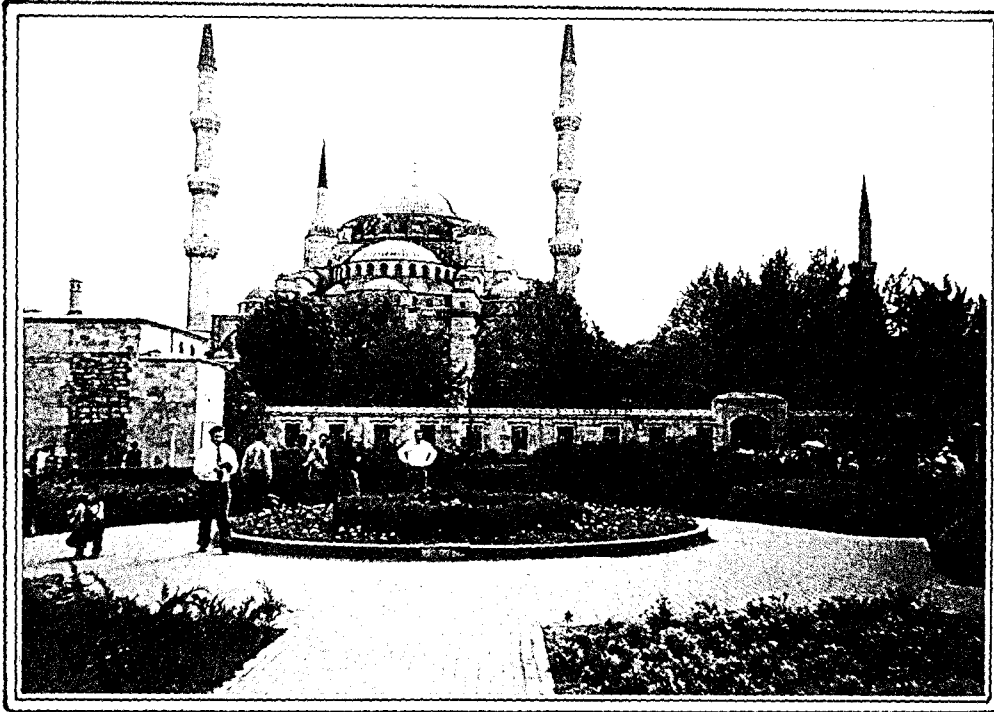

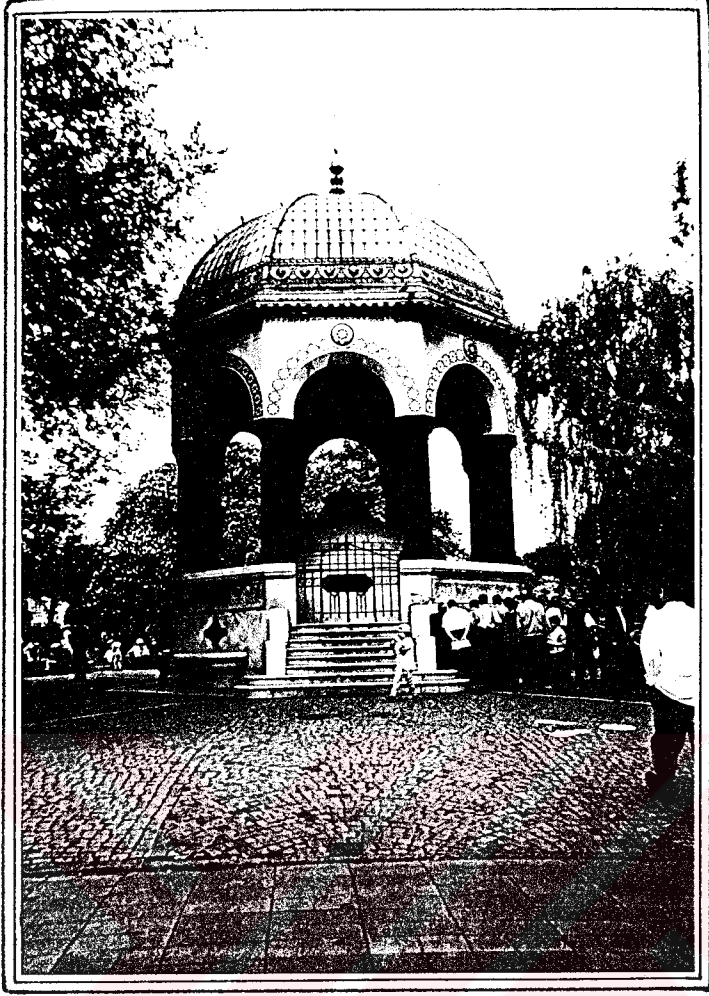

F 35 : Sultanahmet Parkı ve havuzdan görünüm, 1995.

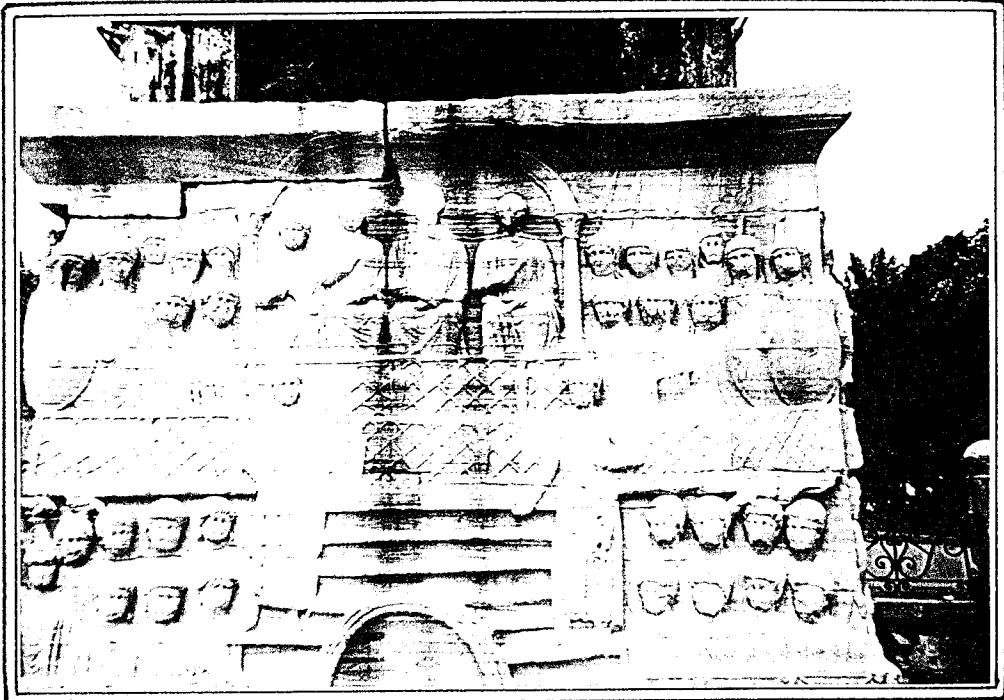

F 36-37 : Sultanahmet Dami ve etrafında bulunan bitkilendirme,
1995.

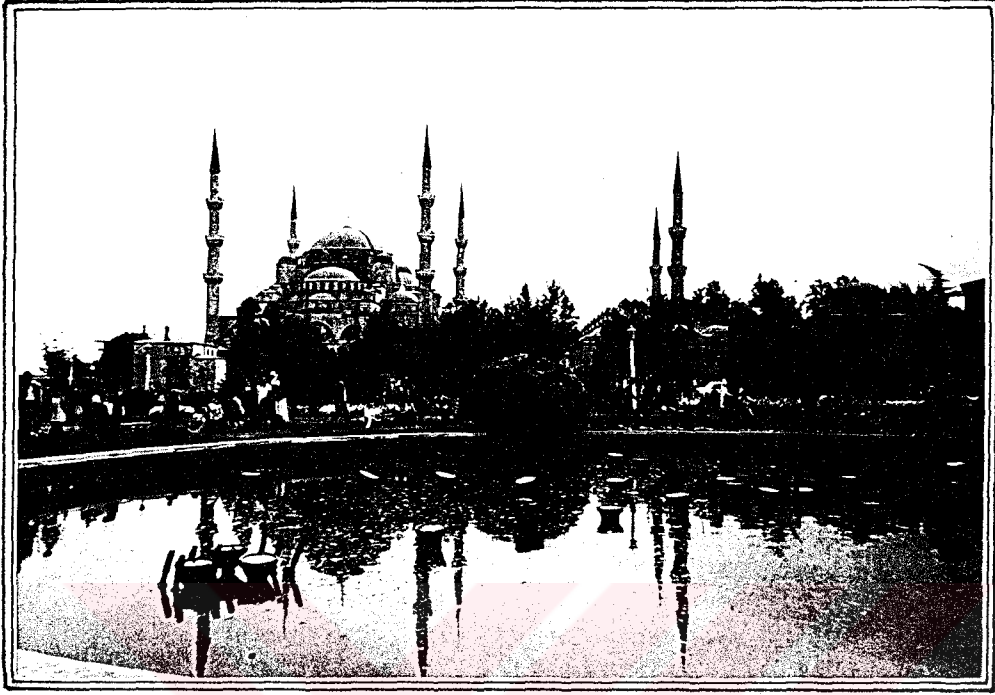

F 36 : At meydanı'nda bulunan türbe, 1995.

F 39 : At meydanında bulunan dikili taş süslemelerinden detay, 1995.

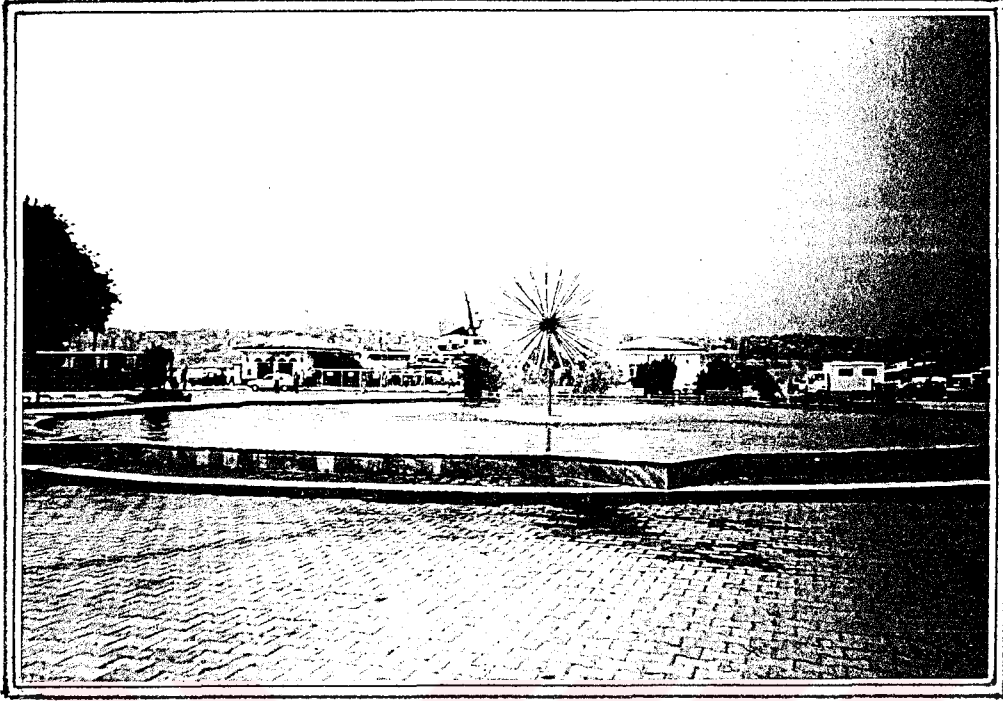
F 40 : Sultanahmet camii ve silüetinin üzerinde yansıdığı havuz,
1995.

F 41 : Sultanahmet Meydanı ve meydanı kullanan yerli ve yabancı
turistler, 1995.

F 42 : Üsküdar Meydanı ve yakın çevresinden görünüm, 1995.

F 43 : Üsküdar Meydanı ve meydana bulunan su gösterisi, 1995.

F 44 : Üsküdar Meydanı'nda bulunan oturma grupları ve bitki-
lendirme, 1995.

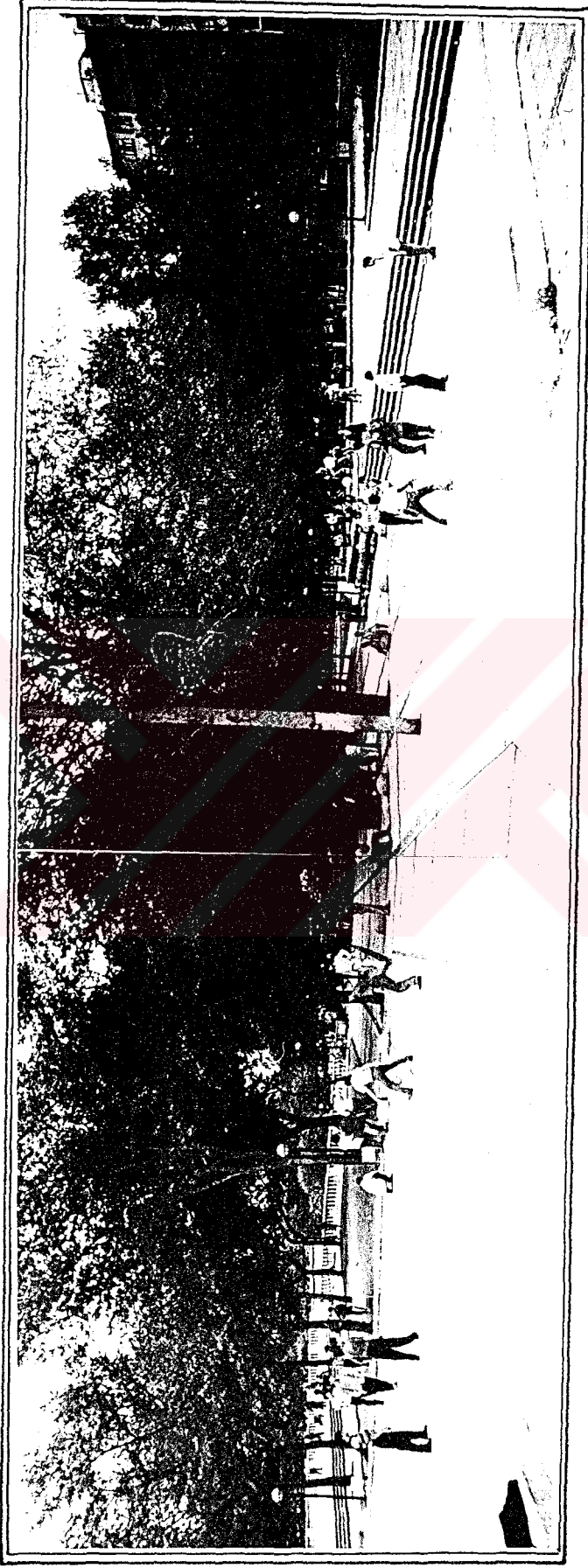
F 45 : Taksim Meydanı'nda bulunan Atatürk Kültür Merkezi.

F 46 : Taksim Meydanına bakış , 1995.

F 48 : Metro inşaatıyla , inşaat alanına dönen taksim meydanı , 1995.

F 49 : Taksim Meydanı yanında bulunan parkten görünüm, 1995.

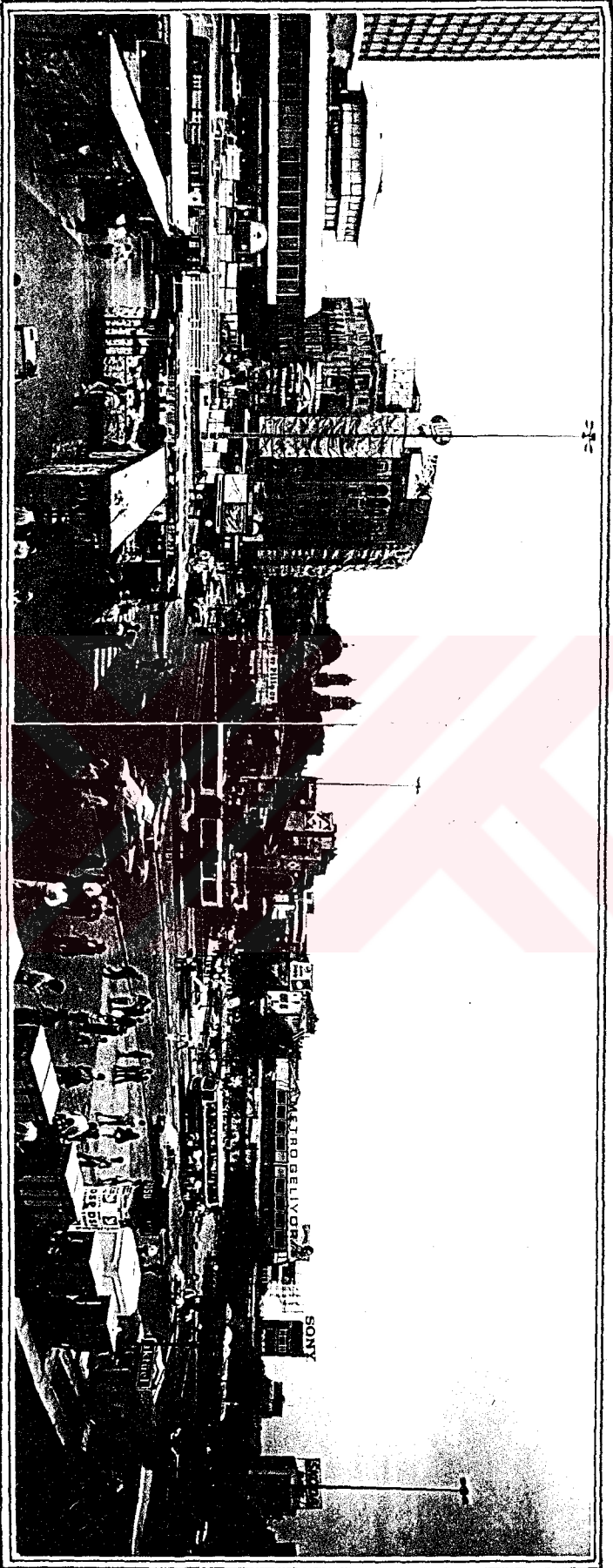
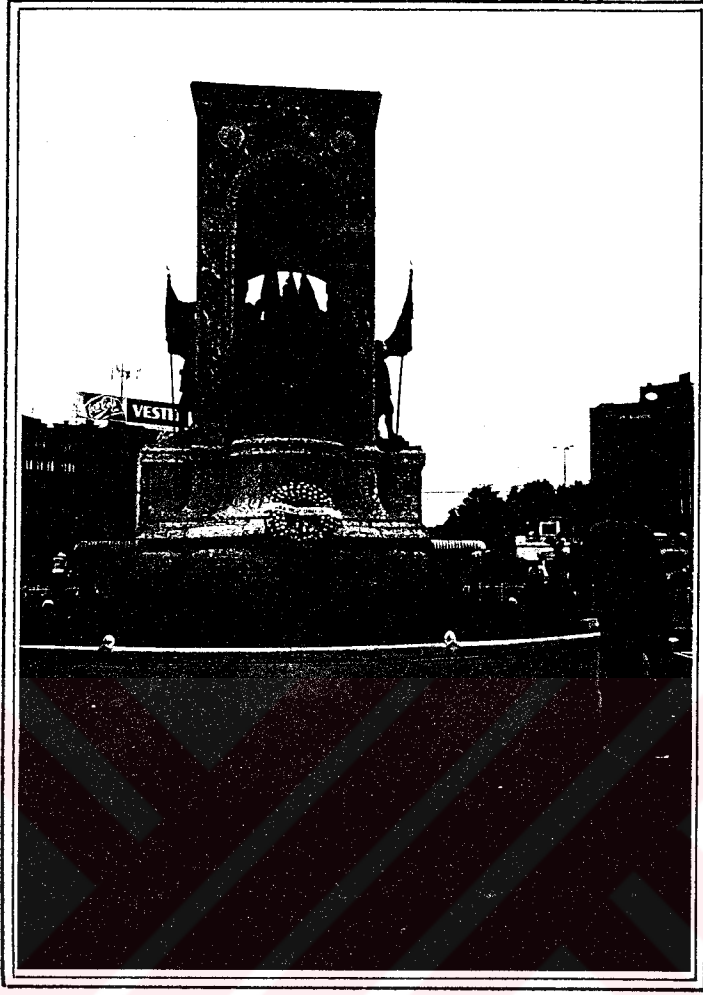

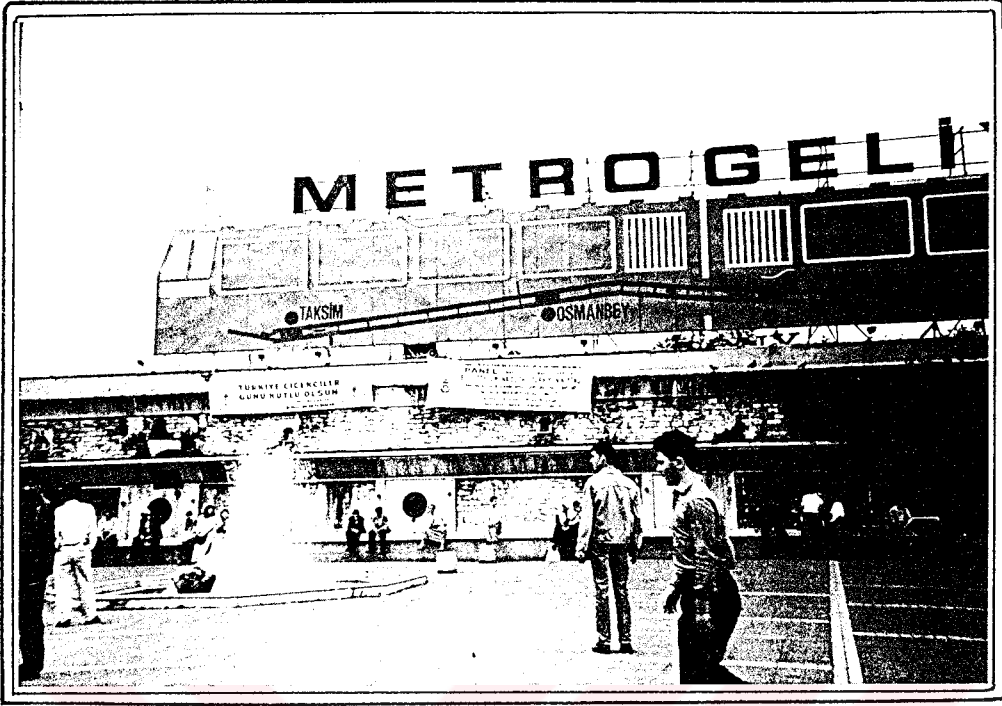
Fig. 47 : Taksim Meydanı ve otobüs duraklarından görünüm, 1995.

F 50 : Taksim Meydanı'nda bulunan Taksim Anıtı, 1995.

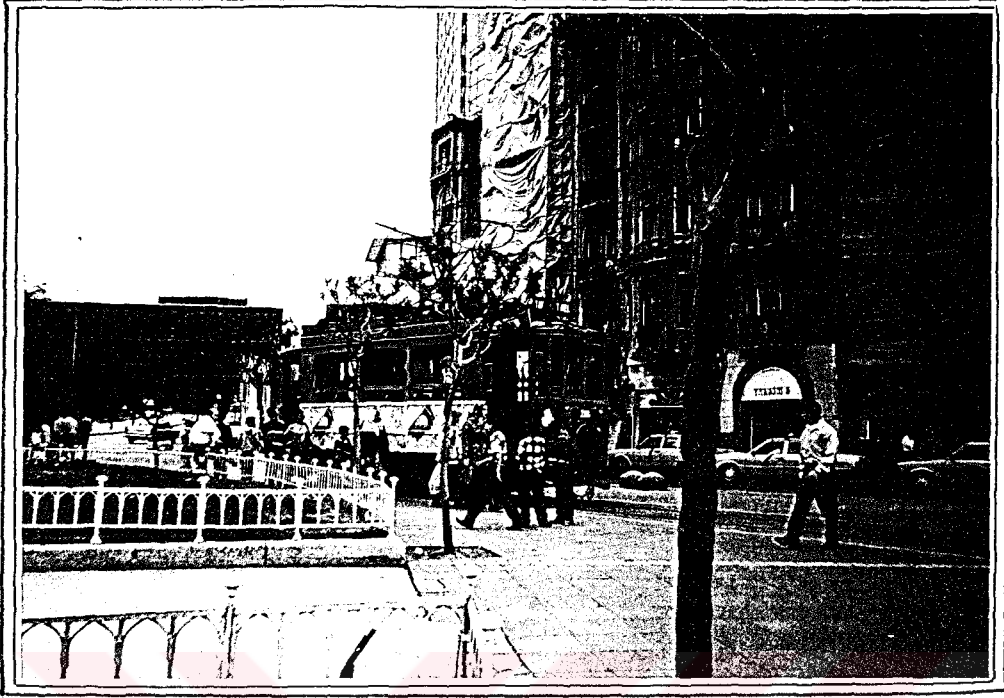
F 51 : İnönü parkisinden görünüm, 1995.

F 52 : Taksim Meydanı'nda bulunan su oyunları, 1995.

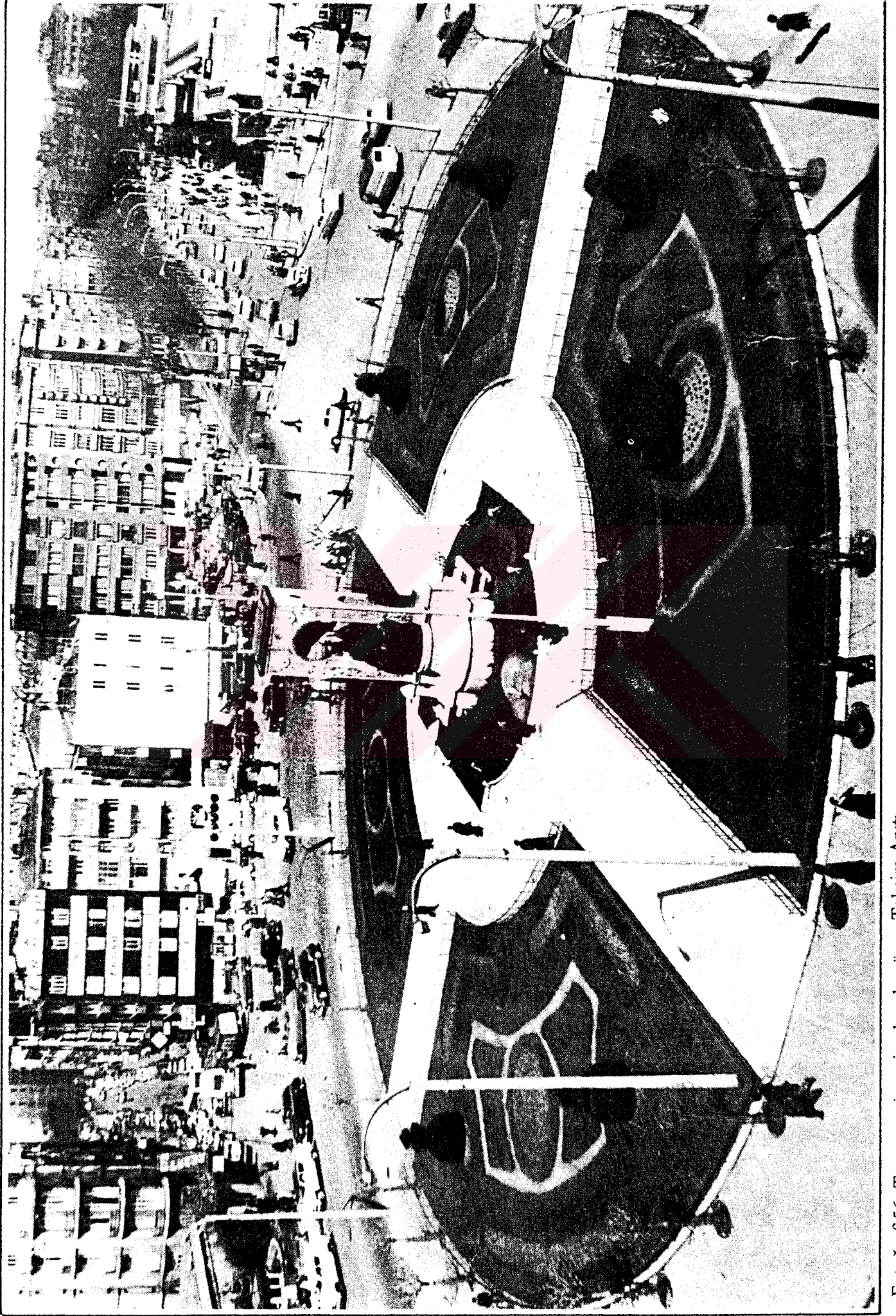
F 53 : Taksim Meydanı'nda bulunan tramvay durağından görünüm, 1995.

F 54 : Taksim Anıtı'nın etrafını dolaşan trenvaydan görünüm, 1995.

F 55 : Taksim'den , Feyođlu İstiklal Caddesine bakış, 1995.

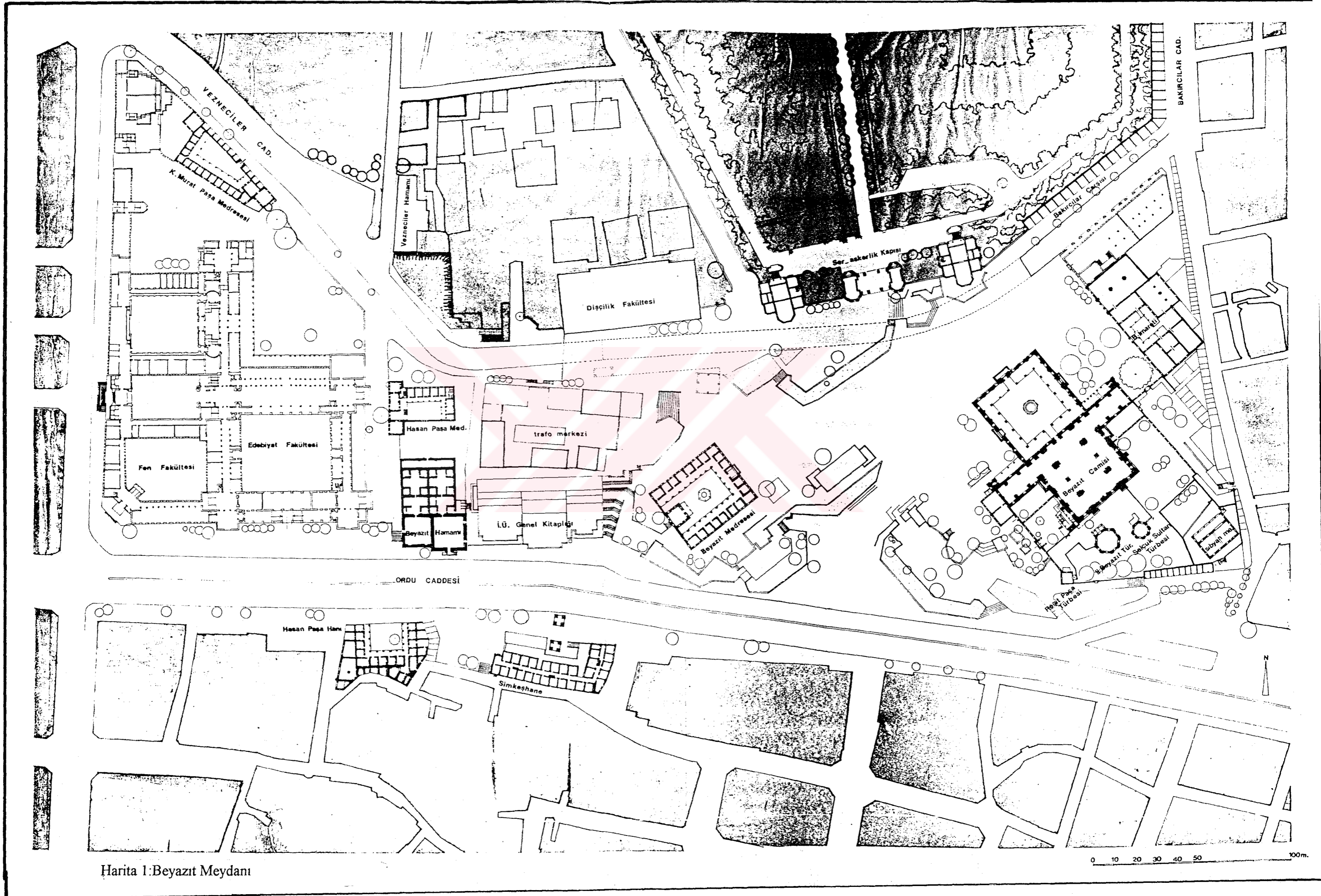
Fotoğraf 56: Tramvay sistemi gelmeden önce Taksim Anıtı

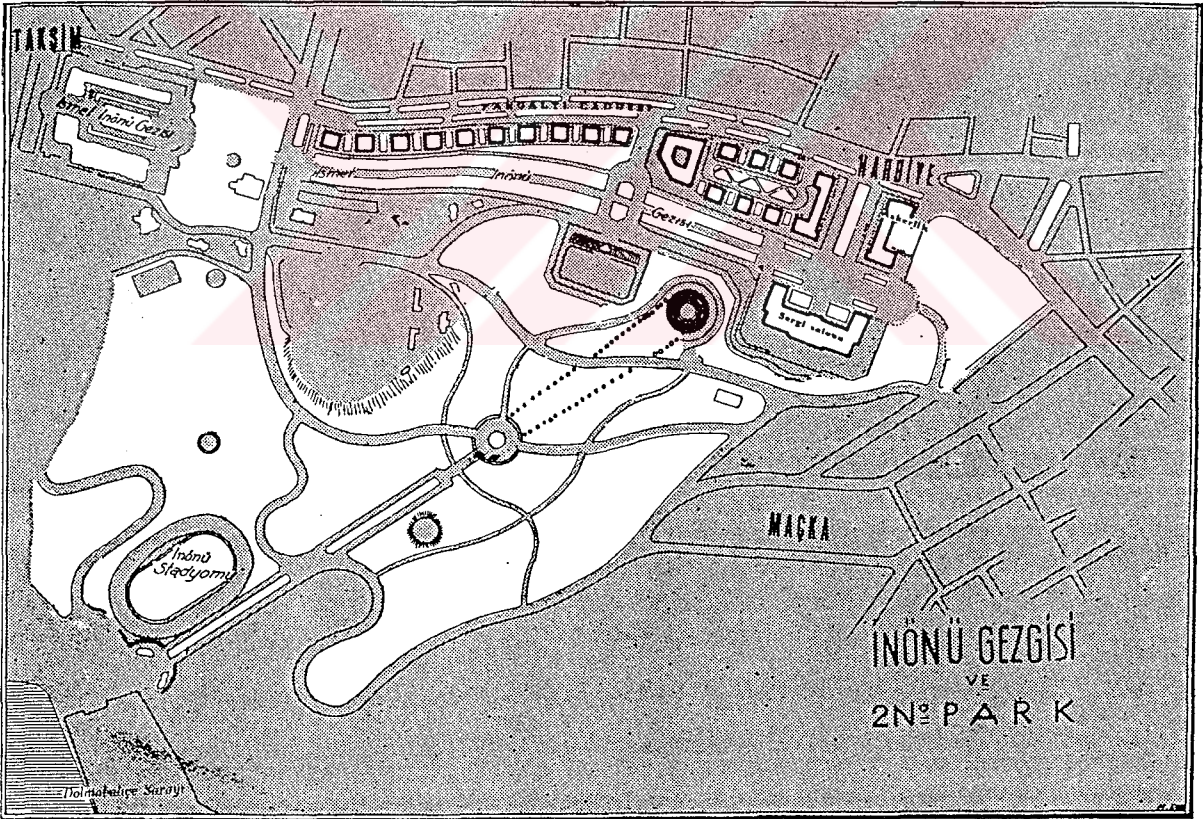
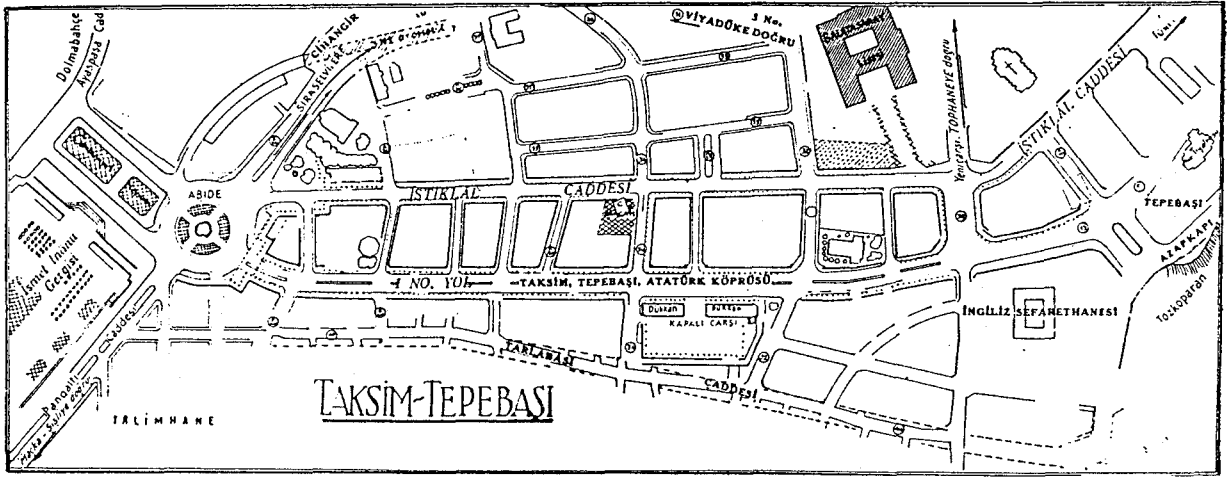
Ek Bölüm 2: Haritalar
Harita 1: Beyazıt Meydanı
Harita 2: Taksim Prost Planı

6/1/2013

BEYAZIT MEYDANININ BUGÜNKÜ DURUMU

Harita 1: Beyazıt Meydanı

Harita 2: Taksim Prost Planı

Ek bölüm 3: İstanbul'un iklim verileri

Tablo 1: Güneşlenme süresi

Tablo 2: İstanbul'da gölge durumu

Tablo 3: Bulutluluk ve güneşlenme durumu

Tablo 4: Rüzgar analizi

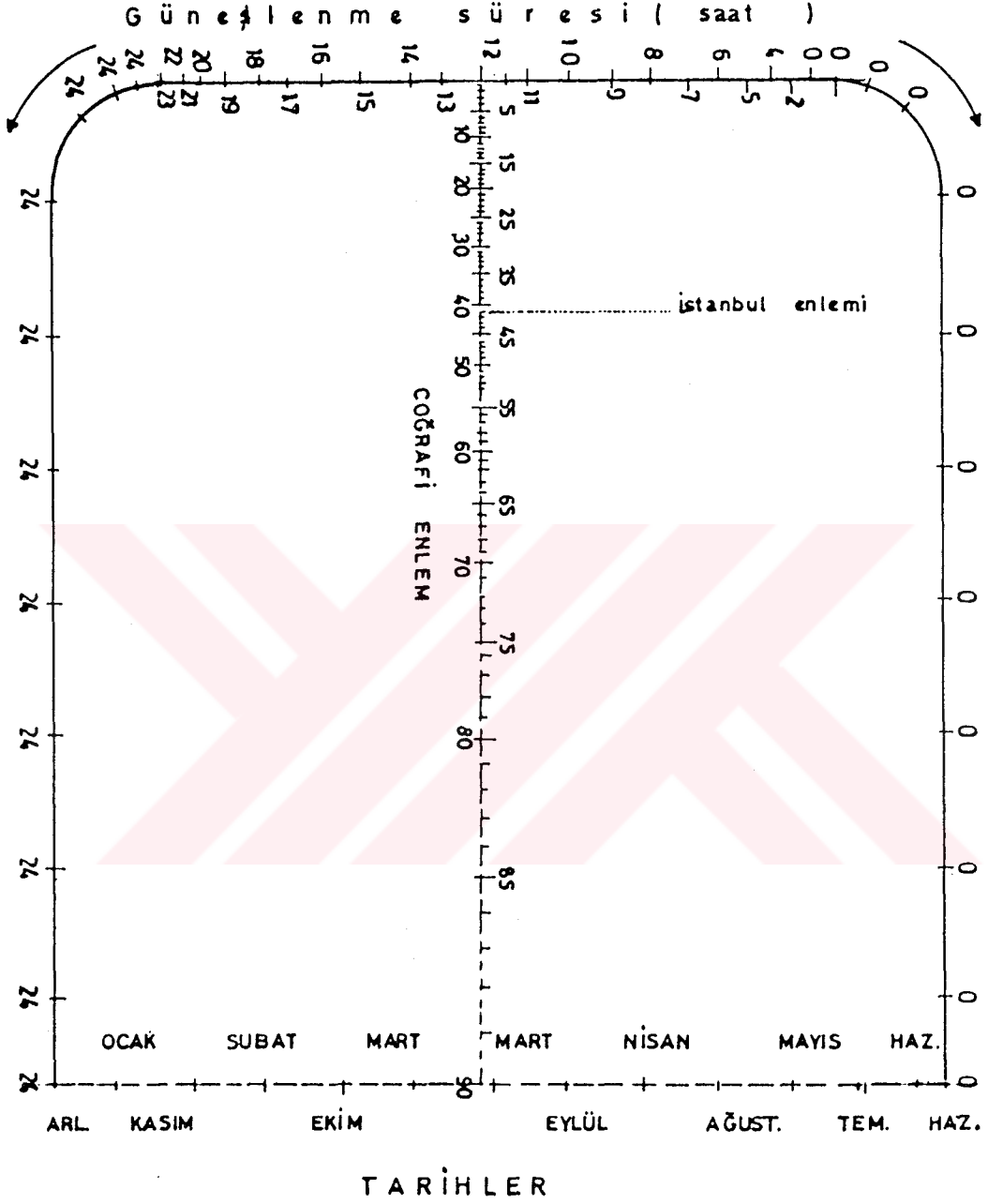
Tablo 5: Yağmur, kar ve yağış analizi

Tablo 6: İstanbul'da güneşin yükseliş açıları

Tablo 7: İstanbul'da güneşin açıklık açıları

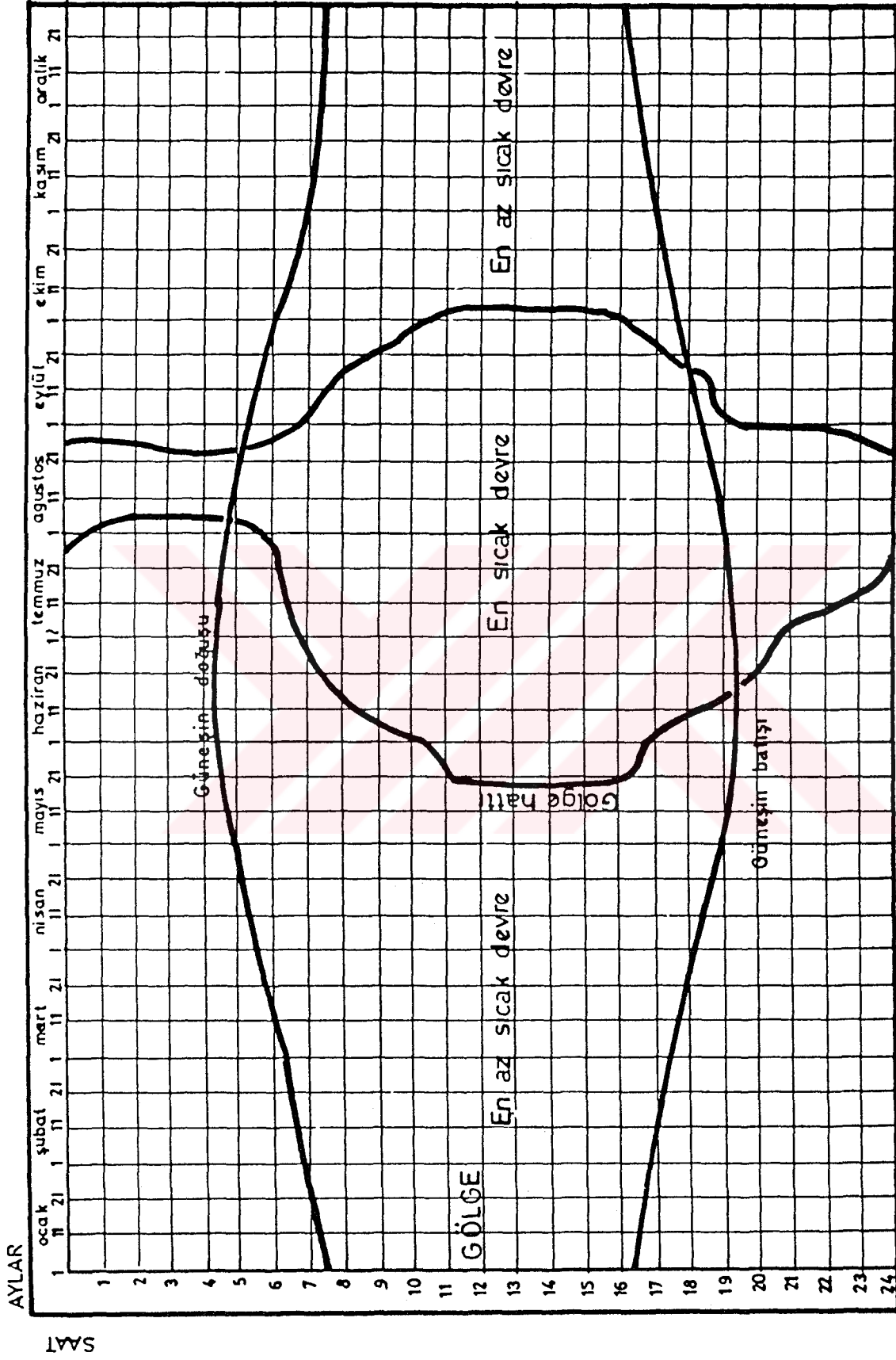
Tablo 8: İstanbul'da günlük ortalama max. ve min. sühunetlerin tekrarlanma eğrileri

Tablo 9: Sühunet ile bağıl nemin gidişi ve ortalama rüzgar hızları

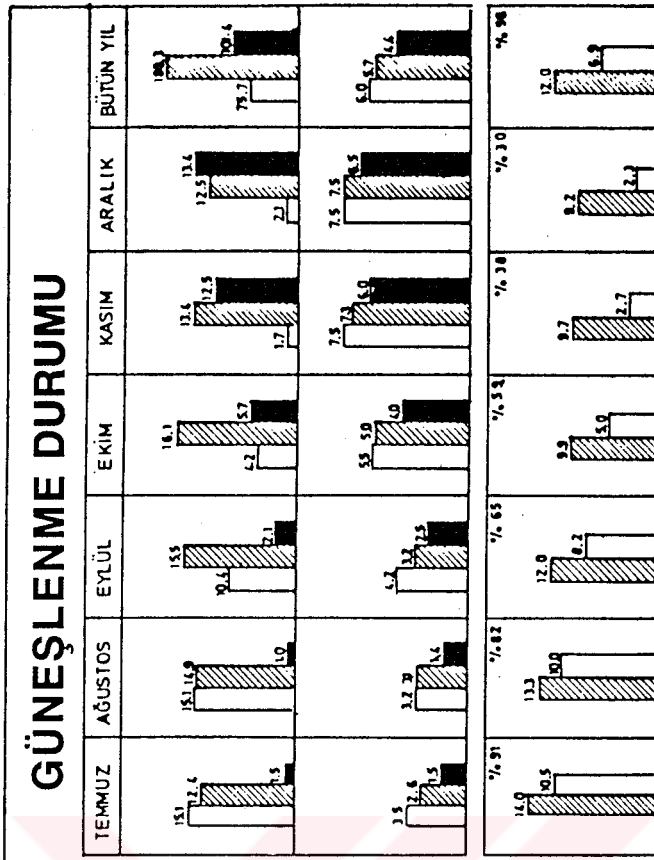
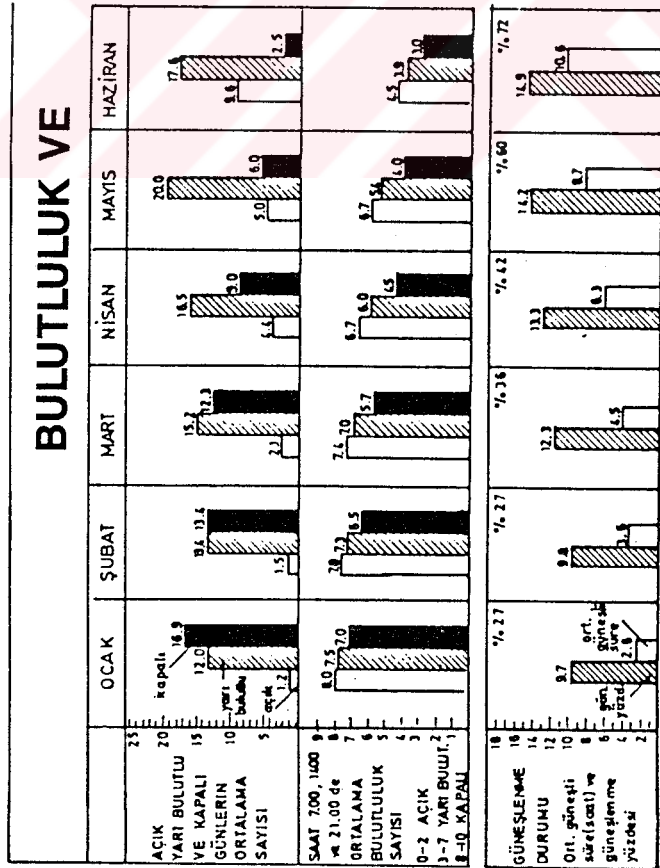
GÜNEŞLENME SÜRESİ (Kuzey yarımküresi için)

Tablo 1: Güneşlenme süresi

İSTANBUL'DA GÖLGE DURUMU

Tablo 2: İstanbul'da gölge durumu

Tablo 3: Bulutluluk ve güneşlenme durumu

RÜZGAR

ZAMAN	OCAK	ŞUBAT	MART	NISAN	MAYIS	HAZİRAN
00.00-04.00 ARASI						
04.00-08.00 ARASI						
08.00-12.00 ARASI						
12.00-16.00 ARASI						
16.00-20.00 ARASI						
20.00-24.00 ARASI						
BÜTÜN GÜN						
EN HIZLI RÜZGAR (İN HIZI VE YÖNÜ (m./sn))	SW 19.5	ENE 21.0	WSW 30.8	NE 12.7	NE 14.0	NE 18.8

ZAMAN ÖLÇEĞİ
20.00 1 2 SAAT

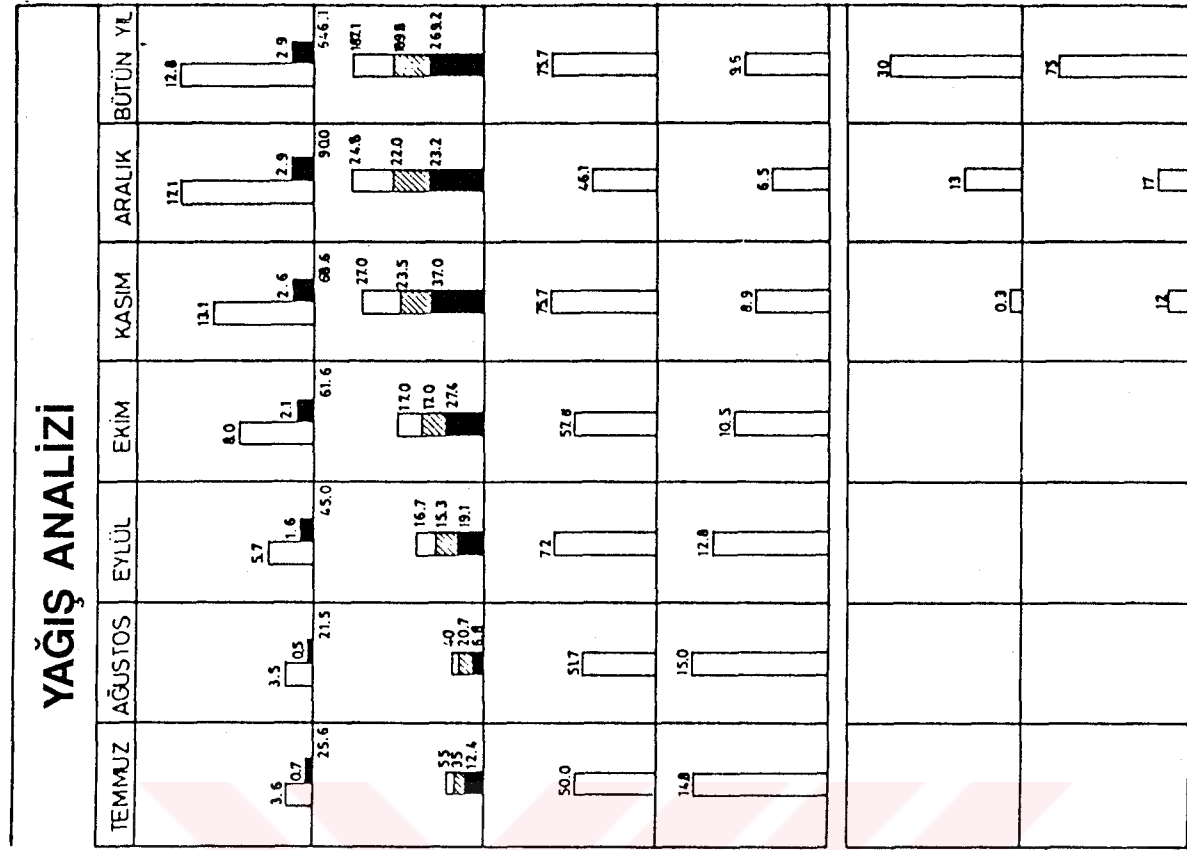
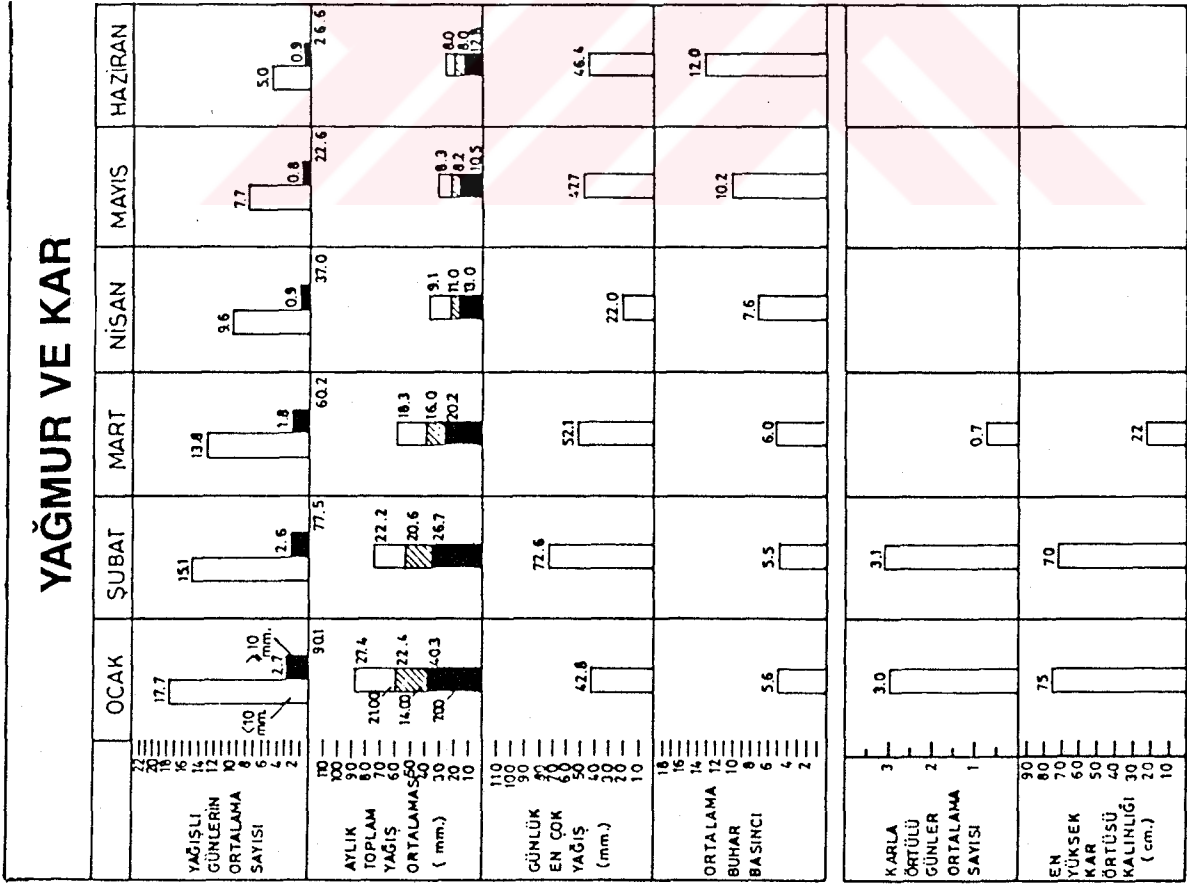
ANALİZİ

TEMMUZ	AĞUSTOS	EYLÜL	EKİM	KASIM	ARALIK	BÜTÜN YIL
NE 24.5	NE 22.5	NE 23.2	NW 18.0	SW 26.3	NW 23.1	N 30.9

S : Güney
SW : Güneybatı
W : Batı

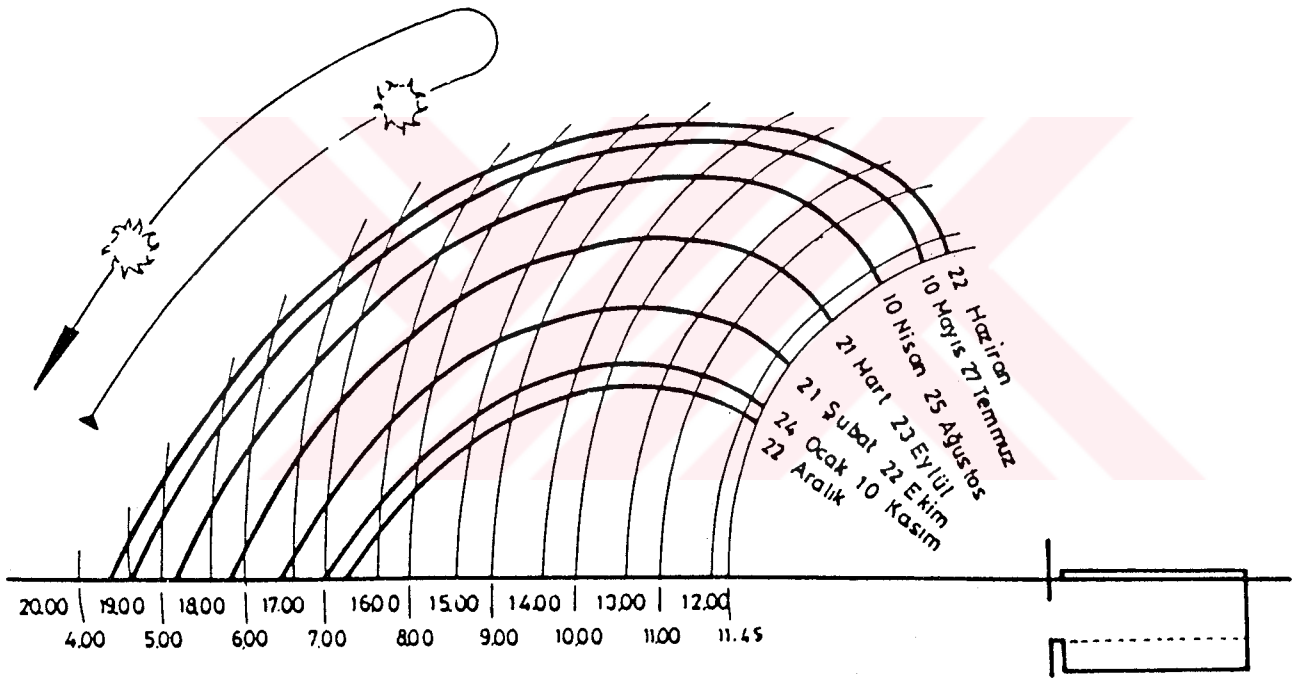
N : Kuzey
NE : Kuzeydoğu
E : Doğu

Tablo 4: Rüzgar analizi

Tablo 5: Yağmur, kar ve yağış analizi

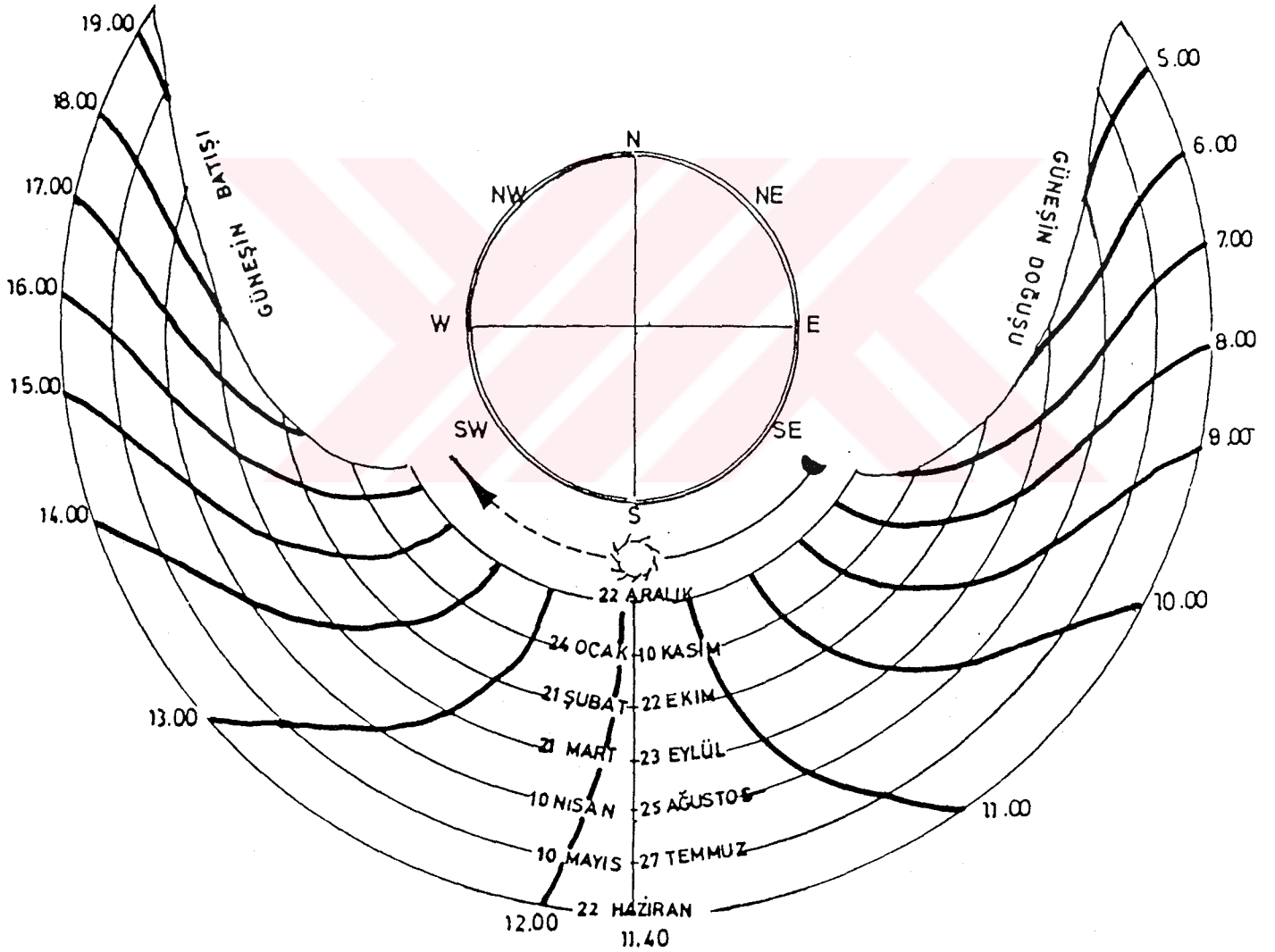
İSTANBUL'DA GÜNEŞİN YÜKSELİŞ AÇILARI

Saatler, memleket kış saat ayarı (GMT + 2) olarak alınmıştır.
Yaz saati (GMT + 3) tür.

Tablo 6: İstanbul'da güneşin yükseliş açıları

İSTANBUL'DA GÜNEŞİN AÇIKLIK AÇILARI

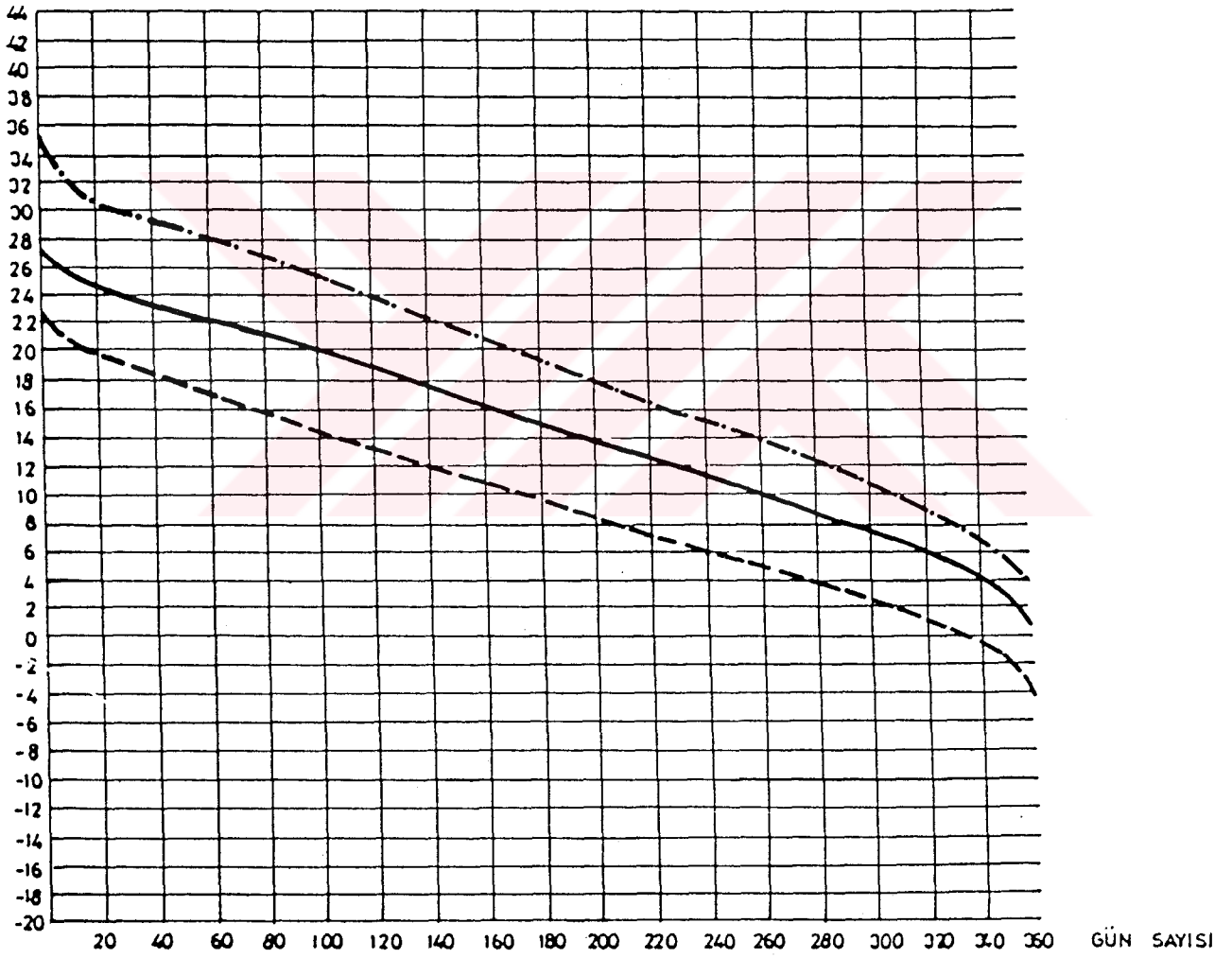

Saatler, memleket kış saat ayarı (GMT + 2) olarak alınmıştır.
yaz saati (GMT + 2) tür.

Tablo 7: İstanbul'da güneşin açıklık açıları

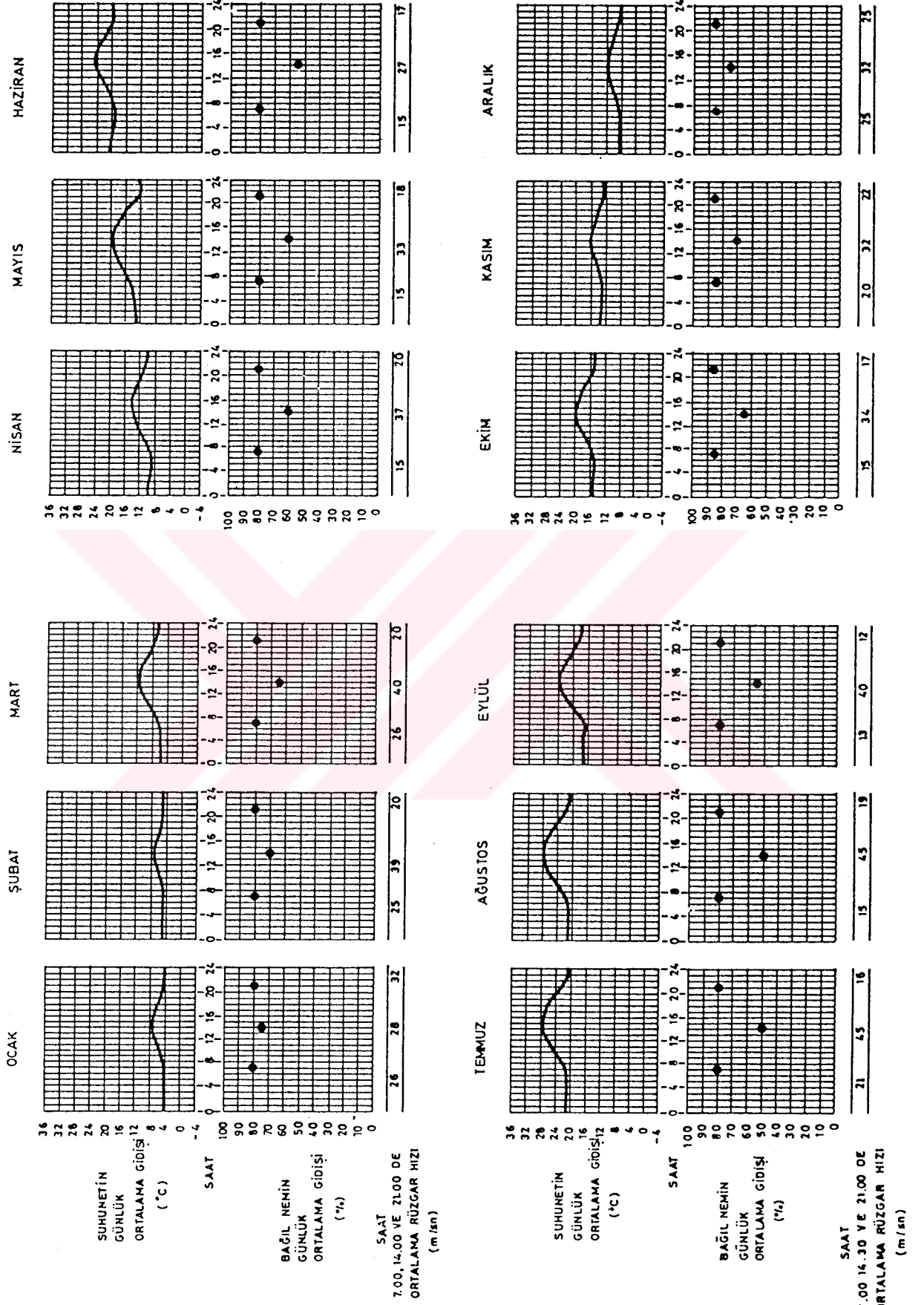
BURHAN

İSTANBUL'DA GÜNLÜK ORTALAMA MAX. VE MİN. SUHUNETLERİN TEKRARLANMA EĞRİLERİ

Tablo 8: İstanbul'da günlük ortalama max. ve min. sühunetlerin tekrarlanma eğrileri

SUHNET İLE BAĞIL NEMİN GİDİŞİ VE ORTALAMA RÜZGAR HIZLARI

Tablo 9: Sühnet ile bağil nemin gidişi ve ortalama rüzgar hızları